

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน”

ชุดโครงการที่ 2

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสังคมพหุวัฒนธรรม

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย และคณะ

มกราคม 2565

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน”

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย	กลุ่มวิจัยพลวัตวัฒนธรรมและชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นางสาวอุษา โคตรศรีเพชร	กลุ่มวิจัยพลวัตวัฒนธรรมและชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. นายปลาเดช ณ ป้อมเพชร	กลุ่มวิจัยพลวัตวัฒนธรรมและชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. Mr.Jason Sanglir	กลุ่มวิจัยพลวัตวัฒนธรรมและชาติพันธุ์
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. นางสาวสกุลรัตน์ ยี่สกุล	นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. นายเดี่ยว ทะเลลึก	เครือข่ายชาวเลอันดามัน (เกาะลันตา)
7. นายสมจิตร ทะเลลึก	เครือข่ายชาวเลอันดามัน (เกาะลันตา)
8. นางสาวนารี วงศาชล	เครือข่ายชาวเลอันดามัน (เกาะจำ)
9. นายสิทธิชัย คงศรี	เครือข่ายชาวเลอันดามัน (เกาะจำ)
10. นางสาวพรสุตา ประโม่งกิจ	เครือข่ายชาวเลอันดามัน (เกาะพีพี)

โครงการที่ 2.2

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลและเกาะในทะเลอันดามันมักจะเน้นเรื่องธรรมชาติที่สวยงามตามแนวทาง “sea, sun, sand” ซึ่งแม้ว่าจะทำให้หลายจังหวัดมีชื่อเสียงระดับโลกในเรื่องการท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนมักจะไม่ค่อยมีโอกาสได้สัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนท้องถิ่นและเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตวัฒนธรรมและภูมินิเวศชายฝั่งทะเลมากนัก

ในทางกลับกัน ชุมชนชาวเลซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่อาศัยบริเวณชายฝั่งและเกาะแถบอันดามันค่อยๆ กลายเป็นชุมชนชายขอบเพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามันมีลักษณะความเป็น “อุตสาหกรรม” ที่ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น เป็นที่ต้องการมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชนต้องลดแคบลง ชุมชนชาวเลหลายแห่งมีปัญหาเรื่องความมั่นคงด้านที่ดินอยู่อาศัย พื้นที่ทำมาหากินและพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ชาวเลส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนวิถีจากพรานผู้เก็บหาชายฝั่งทะเลและประมงพื้นบ้านไปเป็นแรงงานรับจ้าง ซึ่งมักจะเป็นงานที่ไม่มีโอกาสใช้ความรู้และทักษะทางทะเล ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ กล่าวได้ว่าในการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ชาวเลซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมกลายเป็นกลุ่มที่ถูกมองข้ามไปโดยสิ้นเชิง

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชาวเล เพราะก้าวพ้นไปจากกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อโอกาสพัฒนาพลังสร้างสรรค์ในเชิงความรู้ด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม ค้นหาแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ภูมิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความผูกพันกันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น

โครงการ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน” ใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นทั้งแนวคิดและเครื่องมือในการกำหนดจุดสนใจบริเวณชุมชนและพื้นที่โดยรอบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนทดลองนำร่องพัฒนากิจกรรมและการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้คนนอกได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวเลว่าเป็นสิ่งที่ผูกพันกับที่ดินทะเล และฐานทรัพยากรชายฝั่งทะเลอย่างแยกกันไม่ได้ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเล โดยเน้นเรื่องประวัติชุมชนและนิเวศวัฒนธรรม

- 2) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาการสื่อความหมายและร่วมสร้างสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้จุดสนใจและเส้นทางเรียนรู้ทางธรรมชาติ-วัฒนธรรมเป็นฐาน
- 3) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดกระบี่ และพัฒนาให้มีลักษณะเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรมของชุมชน

สำหรับกระบวนการดำเนินการวิจัยนั้น เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมและพัฒนากิจกรรมจากชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการดังนี้

การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ	วิธีวิจัย/ทำงาน	ผลผลิต
1. การเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติชุมชน-นิเวศวัฒนธรรม	● การสำรวจชุมชนและพื้นที่โดยรอบ ● การเก็บข้อมูลประวัติและจุดสนใจในชุมชน ● การสัมภาษณ์ผู้รู้และการทำงานกับสมาชิกชุมชนในการพัฒนาเส้นทาง	● ร่างเอกสารประวัติและเรื่องราวชุมชน ● ร่างแผนที่ประกอบการท่องเที่ยวจุดสนใจ
2.การพัฒนาแนวทางสื่อความหมายทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการอบรมยุวมัคคุเทศก์	● การพัฒนาเส้นทาง/โปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ● การเตรียมการ/ประสาน/จัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ผ่านกิจกรรมฐานค่ายเน้นการเรียนรู้กับผู้รู้/ผู้อาวุโสในชุมชน	● คู่มือเส้นทางและจุดสนใจพัฒนาต่อยอดจากร่างเอกสารประวัติ-เรื่องราวชุมชน ● เยาวชนที่ผ่านการอบรมและได้รับความรู้จากค่ายฯ/เอกสารสรุปการจัดค่าย
3.การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนชาวเลจังหวัดกระบี่	● การสื่อสารออนไลน์ (ในช่วงโควิด-19) เพื่อกระชับความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่าย ● การพัฒนาสื่อโซเชียลและดิจิทัลเพื่อแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูล/ความรู้	● เครือข่าย 3 ชุมชนชาวเลในกระบี่ ● สื่อโซเชียลและดิจิทัลเรื่องราวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

ชุมชนเป้าหมายในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้คือ 3 ชุมชนชาวเลอุรักลาไวย์ในจังหวัดกระบี่ ซึ่งล้วนเป็นชุมชนบนเกาะ คือ 1) ชุมชนชาวเลบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง 2) ชุมชนชาวเลบ้านแหลมตง เกาะพีพี ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง 3) ชุมชนชาวเลโต๊ะบาหลิว ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา

คณะวิจัยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนและจุดสนใจที่หลากหลาย เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นมาแล้วก็นำมาเรียบเรียงเป็นเอกสาร จัดทำแผนที่จุดสนใจ ร้อยเรียงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ซึ่งพัฒนามาจากวิถีวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน หลังจากนั้นจึงอบรมฝึกฝนทักษะการเล่าเรื่อง โดยการจัดกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ร่วมกับทางโรงเรียนและ/หรือชุมชน เพื่อเน้นเรื่องการบอกเล่าสื่อความหมายหรือชักชวนให้เห็นความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้และเริ่มเห็นคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ฝึกความกล้าพูด กล้าแสดงออก เริ่มรู้จักการเล่าเรื่อง

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ระบาดของโควิด-19 หลายระลอก ทำให้คณะวิจัยไม่สามารถลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการสร้างนักสื่อความหมายเด็ก/เยาวชนในบางชุมชนจึงไม่สำเร็จตามที่วางแผนไว้แต่แรก แม้ว่าในบางช่วงจะลงพื้นที่ได้ แต่ประกาศของจังหวัดให้มีการปิดโรงเรียน ทำให้การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน-ชุมชน-คณะวิจัยต้องล้มเลิกไป

คณะวิจัยได้มีการปรับแผนโดยใช้การติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ และสร้างเพจ Facebook เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ภาพถ่าย และภาพเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน งานนี้มีผลลัพธ์ในระดับชุมชนเป็นเส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทาง มีเด็ก/เยาวชนที่ผ่านการอบรมในค่ายยุวมัคคุเทศก์จำนวน 51 คน และมีเพจ Facebook ที่จะขยายผลจากโครงการฯ ดังมีรายละเอียดในตารางด้านล่างนี้

ชุมชนชาวเลอุรักลาไวย์ จังหวัดกระบี่	เส้นทางท่องเที่ยว/จุดสนใจ	การสร้างนักสื่อความหมาย/เล่าเรื่อง
1. ชุมชนชาวเลบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง	เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน พหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูหร่ง	● ค่ายยุวมัคคุเทศก์ (เยาวชนเกาะจำ จำนวน 30 คน วันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563 และเยาวชนเกาะพีพี จำนวน 21 คน วันที่ 20 พฤศจิกายน 2564)
	เส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน (ปรับปรุงและเพิ่มเติมจากของเดิม)	
2. ชุมชนชาวเลบ้านแหลมตง เกาะพีพี ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง	-	● การพัฒนา Facebook “เครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามัน” (30 มิถุนายน 2564 มีผู้ติดตาม 701 คน ณ ธันวาคม 2564)

ชุมชนชาวเลอุรักลาไวย์ จังหวัดกระบี่	เส้นทางท่องเที่ยว/จุดสนใจ	การสร้างนักสื่อความหมาย/เล่าเรื่อง
3. ชุมชนชาวเลโต๊ะบาหลิว ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา	เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน โต๊ะบาหลิว	-

เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูหร่ง เน้นความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ทำให้เห็นว่าเกาะจำเป็นเกาะเล็กๆ ในจังหวัดกระบี่ที่มีชุมชนชาวเล ชาวไทยเชื้อสายจีน ไทยพุทธ และไทยมุสลิม อยู่ร่วมกันมานาน และเสน่ห์ของเกาะจำคือวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้าน ที่พักและร้านอาหารเล็กๆ ที่บริการด้วยความเป็นกันเอง เส้นทางนี้เพิ่มปฏิสัมพันธ์และการรู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้นระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

เส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน ที่ปรับปรุงและเพิ่มเติมจากของเดิม ทำให้เห็นถึงพื้นที่ทำมาหากิน พื้นที่จิตวิญญาณและความผูกพันระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสลงมือวางอวน สาวอวน ชักไซ เก็บหาหอยบนโหนดทรายหรือตามป่าโกงกาง ชิมอาหารทะเลและอาหารพื้นบ้าน เรียนรู้ชื่อและเมนูต่างๆ ของเกาะในภาษาท้องถิ่น รวมทั้งเห็นแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์หอย ชักตื้น หรือได้ลงมือร่วมกิจกรรมอนุรักษ์เช่นนำฝักโกงกางมาปลูกเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน

เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิว เป็นการแวะเยี่ยมจุดสนใจในชุมชนเล็กๆ ในหอย่อมป่าชายเลน ที่ผู้คนบางส่วนยังมีวิถีประมงพื้นบ้าน ในขณะที่บางส่วนออกไปทำงานรับจ้างและทำอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่โยกย้ายมาจากจุดอื่น รวมทั้งต้องโยกย้ายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวเลจะสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมให้มากกว่านี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและคนนอกเห็นคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมที่จะทำให้ชุมชนอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแต่ก็ต้องมีแรงหนุนเสริมจากภาคส่วนต่างๆ

จากการถอดบทเรียนโครงการ จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายหลักของโครงการนี้ไม่ได้มุ่งที่การบริการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว แต่มุ่งที่การกระตุ้นให้คิดใหม่ถึงเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว และการใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเพื่อรื้อฟื้นมรดกวัฒนธรรมและกระตุ้นให้ชาวเลรุ่นใหม่หันมาสนใจ เรียนรู้ สืบทอด และภาคภูมิใจในวัฒนธรรม รวมทั้งทำให้วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจที่สำคัญและเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาเกี่ยวกับทะเลและพื้นที่ชายฝั่งได้เป็นอย่างดี

ทิศทางในอนาคตและข้อเสนอแนะ

อุปสรรคจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้คณะวิจัยไม่สามารถจะดำเนินงานหลายอย่างได้ ข้อเสนอแนะในอนาคตจึงจะมุ่งที่การสานต่องานเหล่านี้ คือ

- 1) การส่งเสริมให้ชุมชนและยุวมัคคุเทศก์มีประสบการณ์สื่อความหมาย เล่าเรื่องราว และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านนี้ โดยเน้นการจัดกิจกรรม Workshop ที่เปิดโอกาสให้ฝึกฝนและลงมือทำจริง
- 2) การประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กร และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมและใช้ประโยชน์จากเส้นทางและจุดสนใจที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งมีการประเมิน/ทดลองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- 3) การต่อยอดการท่องเที่ยวในชุมชนและขยายผลไปยังชุมชนชาวเลอื่นๆ แถบชายฝั่งและเกาะในทะเลอันดามัน การกระชับเครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามันโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการยกระดับคุณภาพชีวิตมิติต่างๆ และการเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนเองและให้กับชุมชนอื่นๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล
- 4) ในด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ส่งเสริมการตลาดเฉพาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Niche market for creative eco-cultural tourism) และขยายเครือข่ายไปถึงชุมชนในระบบนิเวศอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงที่กว้างขึ้น

คำนำ

จากการที่ผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีดำริว่าควรจะใช้งบประมาณกองทุนศตวรรษที่ 2 (จุฬาฯ สู่ศตวรรษที่ 2 หรือ C2F) เพื่อสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อบ่มเพาะประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และสาธารณะ จึงเกิดชุดโครงการ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ขึ้น โดยมีชุดโครงการย่อยแยกออกเป็น “โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสังคมพหุวัฒนธรรม” ดำเนินงานในพื้นที่ภาคใต้และฝั่งทะเลอันดามัน กับ “โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดน่าน”

โครงการ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการภาคใต้และฝั่งทะเลอันดามัน โดยคณะวิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนชาวเล ซึ่งเป็นชุมชนพื้นเมืองที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทะเล และมีภูมิปัญญารวมทั้งวัฒนธรรมที่จะพัฒนาเป็นเนื้อหาสาระของการท่องเที่ยวได้ ในขณะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างมากก่อนช่วงการระบาดของไวรัสโควิด ชาวเลได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย งานวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้จึงมุ่งไปที่การเก็บข้อมูลประวัติและสิ่งที่น่าสนใจ นำค้นหาในชุมชนและ/หรือพื้นที่โดยรอบ เพื่อที่จะสร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับท้องถิ่นและสำหรับคนนอก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว และเพื่อที่จะทำให้วิถีชีวิตชาวเลในฐานะ “ลูกอันดามัน” ได้รับการยอมรับ และทำให้ชุมชนได้รับสิทธิมากขึ้นในการร่วมบริหารจัดการทั้งทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว

คณะวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ลงสำรวจพื้นที่หาจุดสนใจเพื่อมาร้อยเรียงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเท้า หรือเดินเรือ เพื่อที่จะมีโอกาสและมีเวลาได้สำรวจชุมชนและธรรมชาติ หลังจากนั้นจึงออกแบบกิจกรรม และค้นหา “คนบอกเล่า” หรือ “นักสื่อความหมาย” ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่ และเป็นเด็กในโรงเรียน มีการใช้กิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ ในการสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนที่สนใจจะพัฒนาทักษะการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน

เป็นที่น่าเสียดายที่สถานการณ์ระบาดของโควิดทำให้การดำเนินงานวิจัยโดยเฉพาะงานภาคสนามหยุดชะงักลง และกิจกรรมไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้ อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ได้สานต่องานเดิมเกี่ยวกับการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนชาวเล และมีผลงานเพิ่มเติมคือคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่มีรายละเอียดจุดสนใจจำนวน 3 เล่มที่สามารถนำไปทดลองและพัฒนาต่อได้ เพื่อให้การท่องเที่ยวในยุคหลังโควิดไม่ใช่เป็นเพียงแต่การท่องเที่ยว New Normal Tourism เท่านั้น แต่จะเป็นการสร้าง New Norm หรือบรรทัดฐานใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่ากับวิถีวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน” ได้รับทุนสนับสนุนจาก “กองทุนศตวรรษที่ 2” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิจัยขอขอบพระคุณแหล่งทุนเป็นอย่างสูง ที่ให้การสนับสนุนเป็นโครงการระยะยาวที่ต่อเนื่องถึง 3 ปี และให้โอกาสในการปรับแผนและกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด

คณะวิจัยได้รับคำแนะนำในการดำเนินงานจากศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา หวันแก้ว หัวหน้าชุดโครงการวิจัย รวมทั้ง ดร.สุกานดา เหลืองอ่อน ลูวิส ที่เป็นผู้ร่างและขึ้นชุดโครงการนี้ในช่วงเริ่มต้น การดำเนินงานเป็นชุดโครงการทำให้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้และปรับปรุงงานกับอาจารย์ท่านอื่นๆ ซึ่งคณะวิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณนักวิจัยชุมชนชาวเลจังหวัดกระบี่ ผู้ที่ประสานงานอย่างกระตือรือร้น แม้จะต้องสื่อสารกันทางออนไลน์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดีในบางช่วง คุณนารี วงศาชล คุณสิทธิชัย คงศรี และคุณวลัยพร อันบุตร (เกาะจำ) คุณเดียว ทะเลเล็ก คุณสมจิตร ทะเลเล็ก (เกาะลันตา) และคุณพรสุดา ประมอญกิจ (เกาะพีพี) ขอขอบพระคุณคณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ที่เข้าร่วมกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ รวมถึงสมาชิกชุมชนบนเกาะจำที่ร่วมวางแผนและร่วมกิจกรรม คุณมะยม บุญลือ คุณนนทวัฒน์ ช่างน้ำ คุณฤทัยทิพย์ ช่างน้ำ คุณอารมณ อินทศร คุณจะอา ช่างน้ำ คุณหารียะ ช่างน้ำ คุณทะนง ช่างน้ำ และคุณเดีย ช่างน้ำ รวมถึงคณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านแหลมตง (เกาะพีพี) ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และชุมชนชาวเลบ้านแหลมตง (เกาะพีพี) คุณหมัด ประมอญกิจ คุณลิเป็น ประมอญกิจ คุณยุพา ช่างน้ำ คุณปิยะ ทะเลเล็ก คุณวนิดา ประมอญกิจ คุณสนธิ หาดวารี คุณทวี ประมอญกิจ คุณชลัมพร หาดทรายทอง คุณมะแมปิง ประมอญกิจ คุณเดาะ ช่างน้ำ ตลอดจนชุมชนชาวเลบ้านสังกาอู ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ คุณรุ้งเฒ่า ประมอญกิจ ขอขอบคุณชาวเลบ้านโต๊ะบาหลิว คุณมะดีเอ็น ทะเลเล็ก คุณอานนท์ ทะเลเล็ก คุณไอน์ ทะเลเล็ก ตลอดจนทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้

คณะวิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่เกิดจากงานวิจัยจะได้รับการนำไปใช้และพัฒนาต่อ สำหรับข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น คณะผู้วิจัยขอน้อมรับและยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร	3
คำนำ	8
กิตติกรรมประกาศ	9
บทที่ 1 บทนำ	12
1.1 ความเป็นมาและคำถามในการวิจัย	12
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	13
1.3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	14
1.4 การทำงานภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด	15
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	17
2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทชุมชนชายฝั่งทะเล	17
2.2 ทบทวนการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดกระบี่	20
2.3 ชุมชนชาวเลในจังหวัดกระบี่	26
2.3.1 ชุมชนชาวเลเกาะจำ	28
2.3.2 ชุมชนชาวเลเกาะลันตา	29
2.3.3 ชุมชนชาวเลเกาะพีพี	30
บทที่ 3 วิธีวิจัยและปฏิบัติการภาคสนาม	32
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
3.2 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว	33
3.1.1 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูหรง	34
3.1.2 การพัฒนาคู่มือเส้นทางเรือเรียนรู้อิทธิพลชุมชนและประมงพื้นบ้าน	38
3.1.3 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิว	43
3.3 การพัฒนาผู้เล่าเรื่องหรือสื่อความหมายผ่านกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเล	49
3.3.1 กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ	49
3.3.2 กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี	51
บทที่ 4 การปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานโครงการและข้อเสนอแนะส่งท้าย	61
4.1 การปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานโครงการ	61
4.2 การถอดกระบวนการทำงานพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว	69
4.3 การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนากิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเล	70
4.4 การถอดบทเรียนการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต	71
4.5 ข้อเสนอแนะส่งท้ายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนชาวเลในอนาคต	71

บรรณานุกรม	73
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก : แนวคำถามสำหรับโครงการวิจัยท่องเที่ยวสร้างสรรค์ชาวเลกระบี่	76
ภาคผนวก ข : สรุปการจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์เกาะจำ	77
ภาคผนวก ค : สรุปการจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์เกาะพีพี	102
ภาคผนวก ง : ตารางการจัดประชุม “เครือข่ายท่องเที่ยวอันดามัน” ในรูปแบบออนไลน์	131
ภาคผนวก จ : งานสื่อสารข้อมูลและความรู้/กิจกรรมโครงการผ่านคลิปวีดีทัศน์	133
ภาคผนวก ฉ: ข้อมูลโครงการที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	138
 ผลงานแยกเล่มต่างหาก	
1) เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูหร่ง เกาะจำ จังหวัดกระบี่	
2) เส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน เกาะจำ จังหวัดกระบี่	
3) เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิว เกาะลันตา จังหวัดกระบี่	

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและคำถามในการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวเลซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่อาศัยบริเวณชายฝั่งและเกาะแถบอันดามัน ซึ่งมีกลุ่มย่อยคือมอแกน มอแกน และอูรักลาไวก์ โดยมีประชากรรวมกันกว่า 12,000 คนนั้น พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาเรื่องที่ดินและความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน พื้นที่ทางจิตวิญญาณถูกรุกล้ำหรือปิดกั้น และมีปัญหาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข การรวมกลุ่มภายในชุมชน และการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรม

ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชาวเลคือการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ลักษณะความเป็น “อุตสาหกรรม” ท่องเที่ยวทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น เป็นที่ต้องการมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชนต้องลดแคบลง และชาวเลต้องเปลี่ยนวิถีจากประมงพื้นบ้านไปเป็นแรงงานรับจ้าง ซึ่งมักจะเป็นงานที่ไม่มีโอกาสใช้ความรู้และทักษะทางทะเล และมีงานไม่สม่ำเสมอ ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวที่ผ่านมาชาวเลซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมกลายเป็นกลุ่มชายขอบ (marginalized group) หรือเป็นกลุ่มที่ถูกมองข้ามไปโดยสิ้นเชิง (invisible entity)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชาวเล เพราะก้าวพ้นไปจากกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อโอกาสพัฒนาพลังสร้างสรรค์ในเชิงความรู้ด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม ค้นหาแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และสร้างความผูกพันกันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น หรือที่เดิมเป็นแค่เพียง “ผู้ถูกท่องเที่ยว” การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นประสบการณ์ร่วมและการเรียนรู้ นอกจากจะเป็นการรื้อฟื้นศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว ยังเป็นการสร้างโอกาสเชิงเศรษฐกิจและส่งเสริมให้ชาวเลหันมาสนใจรื้อฟื้นภาษา ศิลปะ ดนตรี ขนบประเพณี ฯลฯ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวและการรวมกลุ่มของชุมชนพื้นเมืองที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรม ในแง่ของความสนใจของนักท่องเที่ยวหรือมองจาก demand side แล้ว การสำรวจยังพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มที่เน้นการแสวงหาประสบการณ์ที่ลึกซึ้ง ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตผู้คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีเพิ่มมากขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2559:12,21)

ในเชิงทฤษฎีแล้ว นิยามความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” มีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง โดยในระยะแรก มุ่งไปที่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคทางศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี ฯลฯ บางครั้งก็เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวลงมือทำโดยชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย แต่บางครั้งก็มีการมี

ส่วนร่วมและการเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งทำให้เกิด “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน-ผู้มาเยือน” (host-guest interaction) แต่ในระยะต่อมา UNESCO (2006) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำการเคลื่อนไหวเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เน้นว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวควรจะสอดแทรกประสบการณ์เข้าถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การมีปฏิสัมพันธ์เชิงประสบการณ์ (experientially) อย่างแท้จริงกับผู้คนและสถานที่ (Smith, MacLeod and Robertson 2010:33)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยหันเหความสนใจจากเดิมที่มุ่งเฉพาะวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural resources) ไปสู่วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมมากขึ้น (intangible cultural resources) เช่นการมีกิจกรรมร่วมกับวิถีที่เป็นสามัญของชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งกว่าเดิม (active understanding of everyday culture) (สุดแดนและคณะ 2556:25-27)

ที่ผ่านมา คณะวิจัยจากหน่วยวิจัยเชิงปฏิบัติการชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา กลุ่มวิจัยพลวัตวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ และโครงการนำร่องอันดามัน ได้ดำเนินการศึกษาและจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนชาวเลและศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมเบื้องต้นที่เกาะจำและเกาะพิพิ จังหวัดกระบี่แล้ว ส่วนที่จะต่อยอดในโครงการวิจัยนี้คือการเพิ่มเติมเส้นทาง จุดสนใจ และสร้างความชัดเจนให้เรื่องราวของประวัติ และจุดสนใจบริเวณชุมชนและพื้นที่โดยรอบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบอกเล่าและสื่อความหมายเพื่อเป็นประโยชน์ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อให้คนนอกเรียนรู้และเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวเลว่าเป็นสิ่งที่ผูกพันกับที่ดิน ทะเล และฐานทรัพยากรชายฝั่งทะเลอย่างแยกกันไม่ได้ ในช่วงท้ายของโครงการนี้จะเป็นการสร้างเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนชาวเล เพื่อเชื่อมโยงและขยายโอกาสของการเติบโตของท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเล โดยเน้นเรื่องประวัติชุมชนและนิเวศวัฒนธรรม
2. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาการสื่อความหมายและร่วมสร้างสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้จุดสนใจและเส้นทางเรียนรู้ทางธรรมชาติ-วัฒนธรรมเป็นฐาน
3. เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดกระบี่ และพัฒนาให้มีลักษณะเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรมของชุมชน

1.3 กระบวนการดำเนินการวิจัย งานวิจัยเชิงปฏิบัติการชั้นนี้จะดำเนินงานต่อเนื่องจากงานที่ผ่านมา แต่มุ่งไปที่การพัฒนา การทดลองนำร่องให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมและการพัฒนาวิธีการจัดการของชุมชนเองโดยผ่านการเรียนรู้/การลงมือทำจริงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นกระบวนการ 5 ลักษณะ คือ

สำหรับกระบวนการดำเนินการวิจัยนั้น เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมและพัฒนากิจกรรมจากชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการดังนี้

การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ	วิธีวิจัย/ทำงาน	ผลผลิต
1. การเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติชุมชน-นิเวศวัฒนธรรม การสร้างการมีส่วนร่วมและการรวมกลุ่มภายในชุมชน	● การสำรวจชุมชนและพื้นที่โดยรอบ ● การเก็บข้อมูลประวัติและจุดสนใจในชุมชน ● การสัมภาษณ์ผู้รู้และการทำงานกับสมาชิกชุมชนในการพัฒนาเส้นทาง ● การสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ/เพิ่มเติมข้อมูล	● ร่างเอกสารประวัติและเรื่องราวชุมชน ● ร่างแผนที่ประกอบการท่องเที่ยวจุดสนใจ
2.การพัฒนาแนวทางสื่อความหมายทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการอบรมยุวมัคคุเทศก์	● การพัฒนาเส้นทาง/โปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ● การเตรียมการ/ประสาน/จัดอบรม ยุวมัคคุเทศก์ผ่านกิจกรรมฐานค่าย เน้นการเรียนรู้กับผู้รู้/ผู้อาวุโสในชุมชน ● การจัดอบรมการสื่อความหมาย	● คู่มือเส้นทางและจุดสนใจพัฒนาต่อยอดจากร่างเอกสารประวัติ-เรื่องราวชุมชน ● เยาวชนที่ผ่านการอบรมและได้รับความรู้จากค่ายฯ/เอกสารสรุปการจัดค่าย
3.การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนชาวเลจังหวัดกระบี่ การจัดทำแผนที่ เอกสาร	● การสื่อสารออนไลน์ (ในช่วงโควิด-19) เพื่อกระชับความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่าย	● เครือข่าย 3 ชุมชนชาวเลในกระบี่

การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ	วิธีวิจัย/ทำงาน	ผลผลิต
และสื่อดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม	● การพัฒนา/ผลิตสื่อ ● การพัฒนาสื่อโซเชียลและดิจิทัลเพื่อแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูล/ความรู้	● สื่อโซเชียลและดิจิทัลเรื่องราวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

1.4 การทำงานภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด ส่งผลให้คณะวิจัยไม่สามารถเดินทางลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และจัดกิจกรรมในจังหวัดกระบี่ตามแผนที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นเกาะจำ เกาะลันตา หรือเกาะพีพี ในช่วงเวลาดังกล่าว คณะวิจัยจึงได้นำรูปแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน LINE และ Zoom เข้ามาใช้ในการทำงานร่วมกับผู้ประสานงานชุมชนชาวเลและเยาวชนชาวเลในพื้นที่ (เกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพี) (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 4.4 ในบทที่ 4)

กระบวนการทำงานเริ่มจากการประชุมออนไลน์ร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและผู้ประสานงานชุมชนชาวเลในพื้นที่ ปกติจัดขึ้นประมาณเดือนละ 2-4 ครั้งตามวันและเวลาที่สะดวกของทุกฝ่าย ในการประชุมออนไลน์วาระหลักๆ ในแต่ละครั้งคือการบอกเล่าสถานการณ์ทั่วไปในชุมชน การกำหนดจุดสนใจหรือกิจกรรม หรือการวางแผนสัปดาห์และถ่ายคลิปวิดีโอกิจกรรมในชีวิตประจำวันเช่น การประมง ทอดแห ออกทะเลชักไข่ การหาปลาหมึกสายบริเวณชายฝั่ง การหาปลิงทรายตามชายหาด ฯลฯ นอกจากนั้นนักวิจัยและผู้ประสานงานชุมชนชาวเลในพื้นที่ได้ช่วยคัดเลือกเด็กและเยาวชนชาวเล เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และเพื่อเข้าร่วมเพชบึก “ไกด์น้อยเด็กเลอันดามัน” รวมทั้งโพสต์รูป ข้อมูล วิดีโอในเพชบึกด้วย

คณะวิจัยได้สร้างไลน์กลุ่ม (LINE Group) เพื่อให้ให้นักวิจัยและผู้ประสานงานชุมชนชาวเลทยอยส่งข้อมูลรูปภาพ คลิปวิดีโอมาให้กับคณะวิจัย อาทิ วิถีชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน ดนตรี งานประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งคณะวิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้มาเพิ่มเติมข้อมูล ผลิตเป็นสื่อและเผยแพร่ทางช่องทางการสื่อสารออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook และ YouTube ของโครงการ

การประชุมออนไลน์ยังเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชน ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ทั้งสถานการณ์และวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันในแต่ละแห่ง และทำให้เกิดความสนใจใคร่รู้ มีการซักถามอธิบายและเล่าสู่กันฟัง เป็นการเรียนรู้ข้ามกลุ่มและทำให้เกิดประเด็นใหม่ๆ ในการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลต่อไป

สำหรับการจัดค่ายยุวมัคคุเทศก์ชาวเลที่เกาะพีพี คณะวิจัยยังได้ใช้การประชุมออนไลน์เพื่อประสานและเตรียมการจัดค่ายด้วย เนื่องจากสถานการณ์ระบาดของไวรัสที่นั่นขึ้นๆ ลงๆ และมีสายพันธุ์ใหม่ๆ เข้ามา รวมทั้ง

ความเข้มงวดและการผ่อนคลายมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนโยบายและมาตรการในระดับประเทศแล้ว ยังมีนโยบายเฉพาะทั้งในระดับจังหวัด และระดับชุมชนอีกด้วย การวางแผนจึงเผชิญกับข้อจำกัดอย่างมาก การประชุมออนไลน์ทำให้คณะวิจัยกลางได้รับทราบข้อมูลและมาตรการต่างๆ และสามารถจะตัดสินใจเรื่องการออกภาคสนามในช่วงท้ายของโครงการ ทำให้สามารถจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์เกาะพีพีได้อย่างเรียบร้อย โดยจัดกิจกรรมภายในชุมชน และมีฐานกิจกรรมที่ขอจัดในบ้านของผู้อาวุโสชาวเล เนื่องจากโรงเรียนยังปิดอยู่ด้วย มาตรการป้องกันการกระจายของไวรัสโควิด

ส่วนที่บ้านสังกาอู้ เกาะลันตานั้น แม้ว่าคณะวิจัยจะเตรียมพร้อมในการจัดค่าย แต่ก็ได้รับทราบจากผู้อำนวยการโรงเรียนว่ายังไม่สามารถจะเปิดโรงเรียนและการเรียนการสอนได้เนื่องจากนโยบายจากจังหวัดกระบี่ กิจกรรมดังกล่าวจึงต้องยกเลิกไป เพราะในชุมชนไม่มีสถานที่อื่นที่พร้อมจะจัดค่ายได้ อย่างไรก็ตาม คณะวิจัยได้เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากโรงเรียนและชุมชน

สรุปว่าแม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิดจะทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำงาน แต่ด้วยความสะดวกของการสื่อสารออนไลน์ก็ทำให้คณะวิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ติดต่อสื่อสารและทำงานร่วมกันได้ แม้จะไม่เข้มข้นหรือเต็มท้อย่างที่วางแผนไว้ อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมบนเกาะที่มีฝน พายุ และคลื่นลม ก็มีผลกระทบทำให้สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร และมีอุปสรรคอยู่บ้าง

บรรยากาศการใช้การสื่อสารออนไลน์ในการพูดคุยกับนักวิจัยและผู้ประสานงานชุมชนชาวเล

บทที่ 2 ทบทวนเอกสาร แนวคิด และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทชุมชนชายฝั่งทะเล

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการทำให้สถานที่หรือแหล่งใดแหล่งหนึ่งมีความสำคัญ (place making) ในแง่ความผูกพันด้านจิตใจ การหวนระลึกถึง เป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน เพราะผลด้านบวกของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจนั้นมีสูง จึงทำให้การส่งเสริมธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคและในประเทศต่างๆ แพร่ขยายไปทั่วโลก สิ่งที่ตามมาคือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เกิดการแข่งขัน เกิดการตลาดที่สร้างแบรนด์ให้คิดถึงให้จดจำ

Greg Richards นักวิชาการผู้เขียนงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก กล่าวว่า “สถานที่ทั่วโลกติดอยู่กับวิถีคิดของการแข่งขันกันในระดับโลก” (Richards 2017) และสิ่งนี้กลับกลายเป็นปัญหาเมื่อการประชาสัมพันธ์และตลาดมีแนวโน้มที่จะโหมจุดโดดเด่นสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดภาพตึงเครียดภาพเดียว และทำให้ภาพอื่นๆ ถูกกลบเกลื่อนหรือหลบซ่อนไว้ สำหรับ Richards แล้ว การแข่งขันมีจุดเน้นเรื่องการแพ้-ชนะ หรือการได้ลูกค้า/นักท่องเที่ยวมากกว่าหรือน้อยกว่า ทั้งๆ ที่แต่ละแหล่งท่องเที่ยวนั้นควรจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงให้แต่ละแห่งมีคุณภาพที่ดีขึ้น ไม่ใช่เพื่อแข่งขันกับแหล่งอื่นๆ

แนวคิดเช่นนี้มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้เราย้อนมองภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามันและเกาะต่างๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น ภาพจำของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นไปด้วยชายหาดขาวสะอาด น้ำทะเลใส มีที่พักสะดวกสบาย มีบริการอย่างดี มีอาหารทะเลรสเลิศ ฯลฯ ในขณะเดียวกัน ภาพของชุมชนพื้นเมือง รวมทั้งชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่เกาะและชายฝั่งทะเลกลับไม่ค่อยมีปรากฏ ซึ่งแตกต่างจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางภาคเหนือ ที่มีภาพสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยผ่านเครื่องแต่งกายที่งดงามของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งเรามักจะเรียกว่าชาวเขา แต่ก็มีเสียงสะท้อนว่าแม้จะปรากฏภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อคุณภาพชีวิตและสิทธิพื้นฐานของชุมชนก็ยังไม่ก้าวหน้ามากนัก

ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 1 ว่าชุมชนชาวเลไม่ค่อยได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และในทางตรงกันข้ามกลับได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือเมื่อที่ดินชายทะเลที่มีราคาสูงขึ้นทำให้เกิดการกว้านซื้อ โดยนักลงทุน กลุ่มหรือชุมชนชาวเลที่ไม่ได้ถือเอกสารสิทธิหรือมีเอกสารแต่ถูกข่มขู่หรือหวานล่อ ก็จำยอมขายหรือให้สิทธิไปในราคาถูกหรือไม่ได้รับค่าตอบแทนเลย นอกจากนั้น พื้นที่ใช้ประโยชน์ทั้งบริเวณชายฝั่งและในทะเลก็จำกัดลง เช่น ไม่สามารถจะเข้าถึงแหล่งหาหอย กุ้ง ปลา ที่อยู่ใกล้เคียงโรงแรม รีสอร์ท และแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแหล่งอนุรักษ์ได้ ชาวเลส่วนหนึ่งจึงต้องเปลี่ยนวิถีจากประมงพื้นบ้านไปเป็นแรงงานรับจ้าง ซึ่งมักจะเป็นงานที่ไม่มีโอกาสใช้ความรู้และทักษะทางทะเลที่มีอยู่และสืบทอดหรือฝึกฝนมายาวนาน

ในการท่องเที่ยวกระแสหลักแถบพื้นที่อันดามันที่ผ่านมา ชาวเลจึงเป็นกลุ่มชายขอบ (marginalized group) หรือถูกมองข้ามไป (invisible entity) โครงการวิจัยนี้จึงสำรวจการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดและแนวทางใหม่ๆ ในการสร้างโอกาสเพื่อที่ชุมชนพื้นเมืองหรือกลุ่มที่ถูกกลืนได้เข้ามาร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และก็เป็นโอกาสในการย้อนคิดและให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณี ในขณะเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนก็จะได้คัดสรรหรือ screen นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มาเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว แต่อยากมาสัมผัสวิถีชีวิตผู้คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นและเพิ่มประสบการณ์ชีวิตในด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ผู้คนและกิจกรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นเนื้อหาสาระในการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมในระดับนานาชาติมากว่าสิบปีแล้ว และในการประชุมนานาชาติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จัดโดย UNESCO ในปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ที่เมืองซานตาเฟ รัฐนิวเม็กซิโก สหรัฐอเมริกา ได้มีการนิยามคำนี้ว่า “เป็นการเดินทางไปสู่ประสบการณ์ที่จริงแท้และเชื่อมโยงด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือลักษณะพิเศษของสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยว ที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้คนที่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นนั้นและเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิต”¹

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างโดดๆ แต่เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative industries) และในแง่ของ UNESCO แนวคิดนี้ก็พัฒนาต่อเนื่องมาจากเรื่องเมืองสร้างสรรค์ (Creative cities) ซึ่งการที่ซานตาเฟเป็นเมืองที่จัดการประชุมนานาชาติ ก็เนื่องมาจากการเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (Network of creative cities)

หากจะพิจารณาการนิยามความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” แล้ว จะเห็นได้ว่ามีวิวัฒนาการของความหมาย รวมทั้งความครอบคลุม ความนิยม และความเลือนไหล ดังนี้

1. ในระยะแรก ความหมายเน้นไปที่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคทางศิลปะ งานฝีมือ การวาดภาพ ดนตรี การทำอาหาร ฯลฯ เน้นที่จินตนาการและความแปลกใหม่หรือการผสมผสาน และเน้นการเพิ่มพูนศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว บางครั้งก็เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวลงมือทำโดยชุมชนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมด้วย เพราะประสบการณ์จากการท่องเที่ยวนั้นเน้นที่ “การสร้างสรรค” “ประสบการณ์สร้างสรรค์” (Richards & Wilson, 2006) และ “ความเป็นปัจเจก” โดยไม่ได้เน้นที่ “ปฏิสัมพันธ์” มากนัก

¹ “...travel directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place, and it provides a connection with those who reside in this place and create this living culture”

2. ในระยะต่อมา ความหมายเน้นไปที่การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งทำให้เกิด “ปฏิสัมพันธ์/ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน-ผู้มาเยือน” (host-guest interaction/relations) และ UNESCO (2006) ก็หันมาเน้นเรื่องการสอดแทรกประสบการณ์เข้าถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงประสบการณ์ (experientially) อย่างแท้จริงกับผู้คนและสถานที่ (Smith, MacLeod and Robertson 2010:33)

3. หลังจากที่มีปฏิบัติการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น สิ่งที่พบก็คือ ปฏิสัมพันธ์/ความสัมพันธ์นั้นมีผลกระทบสองทาง ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้มีเพียงแค่ประสบการณ์และการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่กลับเป็นการเรียนรู้ทั้งสองฝ่าย (peer interaction/peer learning) ซึ่งนิยามการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เลื่อนไหลมาสู่การท่องเที่ยวที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการตั้งโจทย์ ในการสร้างสรรค์ของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่พบในงานวิจัยนี้รวมทั้งงานอื่นๆ ในชุดโครงการนี้ด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงได้ขยายนิยามจากความแปลกใหม่และนวัตกรรม ไปเป็น “ความธรรมดาที่ไม่ธรรมดา” (creativity out of the ordinary) กล่าวคือชุมชนไม่ต้องแปรเปลี่ยนวิถีหรือต้องสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา แต่ทำให้ชีวิตธรรมดาประจำวันกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจน่าเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งคนในชุมชนเอง²

หากคิดต่อจากแนวทางที่ Richards (2017) เสนอ คือการทำให้พื้นที่ สถานที่ หรือแหล่งใดแหล่งหนึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดความสำคัญในเชิงความผูกพัน มีความหมาย³ มีมิติในเชิงสังคมชุมชนและความรู้สึกนึกคิดร่วมกันบางอย่าง หรือที่เรียกกันว่า “เทศะรังสรรค์” ก็จะเห็นว่าแต่ละชุมชนที่มีความกลมเกลียวเหนียวแน่นก็มักจะมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันอยู่แล้ว และพื้นที่แต่ละมุมของชุมชนก็จะมีความทรงจำ มีเรื่องราว มีความพิเศษหรือเอกลักษณ์บางอย่าง แต่สิ่งที่ทำให้มุมพิเศษนี้เสื่อมคลายไปก็คือการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่ลบล้างความทรงจำเดิมออกไป หรืออีกทางหนึ่งก็คือการที่คนนอกซึ่งไม่รู้ถึงความหมาย ประวัติ ความทรงจำ และเอกลักษณ์ของพื้นที่เข้ามาใช้ประโยชน์และอาจจะปรับเปลี่ยนหรือสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาแทนที่

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับเทศะรังสรรค์จะเป็นแนวทางการทำงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในโครงการนี้ โดยการเก็บข้อมูลเพื่อเรียบเรียงประวัติความเป็นมาและเรื่องเล่าท้องถิ่น จะเป็นการรื้อฟื้นและต่อยอดความหมายและคุณค่าของพื้นที่ โดยคณะวิจัยได้เลือกจุดสนใจเป็นตัวนำเรื่องราว และร้อยเรียงจุดสนใจนี้เป็นเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยว ต่อมาก็คือหาผู้ที่พร้อมที่จะเล่าเรื่องเหล่านี้ และทำให้การท่องเที่ยวเป็นประสบการณ์แห่งการเรียนรู้และเห็นคุณค่าวิถีวัฒนธรรมและชีวิตประจำวันของท้องถิ่น และขึ้น

³ “People feel connected to places because they have meaning. They are special because of the things that happen there, the experiences we have and the feelings of identity they create.”

ต่อมาได้นำเอากิจกรรมธรรมดาที่นำมาคิดต่อเพื่อสร้างให้เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยว

2.2 ทบทวนการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดกระบี่

กระบี่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ริมชายฝั่งทะเลอันดามัน มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งบนบกและในทะเล ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ชายหาด ถ้ำ และหมู่เกาะต่างๆ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ในปี พ.ศ. 2543 ภาพยนตร์ชื่อดังเรื่อง “เดอะบีช” (The Beach) นำแสดงโดยลีโอนาร์โด ดิคาปริโอ นักแสดงฮอลลีวูดที่มีชื่อเสียงระดับโลก เลือกลง “อ่าวมาหยา” (Maya Bay) บนเกาะพีพีเล จังหวัดกระบี่ เป็นสถานที่ถ่ายทำหลัก และเมื่อความสวยงามของอ่าวแห่งนี้ได้ปรากฏต่อสายตาผู้ชมนับล้านทั่วโลก ส่งผลให้อ่าวมาหยาและเกาะพีพีในจังหวัดกระบี่กลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกที่ต้องการจะเดินทางมาสัมผัสความงดงามของอ่าวแห่งนี้ นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2559 โปรแกรมช่วยในการค้นหา (Search engine) Skyscanner⁴ ชื่อดังได้จัดอันดับ 10 ชายหาดที่สวยงามที่สุดในโลก ที่ครั้งหนึ่งในชีวิตต้องลองไปเยือน ซึ่งปรากฏว่าเกาะพีพีติดอยู่ในอันดับ 6 นับเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยอย่างมาก

สอดคล้องกับรายงานวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดกระบี่ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559 – มิถุนายน พ.ศ. 2561 ระบุว่าจังหวัดกระบี่มีรายได้สูงเป็นลำดับที่ 5 ของประเทศ รองจากกรุงเทพมหานคร ภูเก็ต ชลบุรี และเชียงใหม่ ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดกระบี่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะช่วงก่อนการระบาดของไวรัสโควิด 19 พบว่านักท่องเที่ยวจากประเทศจีน มาเลเซีย และสิงคโปร์ นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรป เช่น สวีเดน อังกฤษ และเยอรมัน เป็นต้น รวมทั้งมีแนวโน้มว่าจะมีนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียนเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ตารางด้านล่างแสดงให้เห็นถึงนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2553-2560 แยกรายปี และแยกระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ จำนวนรวม และแถวสุดท้ายแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากปีที่ผ่านมา ส่วนตารางถัดไปตารางแสดงรายได้จากนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2554-2560 ซึ่งทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวที่มีขึ้นและลง ไม่สม่ำเสมอหรือมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันก็เนื่องจากสถานการณ์

⁴ โปรแกรมช่วยค้นหาและเปรียบเทียบราคาตั๋วเครื่องบินค้นหาโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล ที่พัก และรถเช่า ในราคาถูก ทั้งยังรวบรวมรีวิวโรงแรม ทริปการเดินทางและข้อเสนอราคาพิเศษ

ตารางแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2553-2560

นักท่องเที่ยว/ปี	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560
ชาวไทย	1,238,058	1,324,679	1,570,560	1,995,991	1,952,598	2,087,433	2,168,735	???
ชาวต่างชาติ	1,148,208	1,340,851	1,590,178	1,765,243	2,782,619	3,488,108	3,635,101	???
รวม	2,386,266	2,665,530	3,160,738	3,761,234	4,735,217	5,575,541	5,803,836	6,057,377
อัตราการเปลี่ยนแปลง	7.87	11.70	18.58	18.99	25.90	17.75	4.09	4.4

ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ตารางแสดงรายได้จากนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2554-2560

ปี พ.ศ.	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560
รายได้จากการท่องเที่ยว	37,646.09	48,270.57	64,978.73	73,238.52	78,335.83	88,493.80	96,973
อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	23.88	28.22	34.61	12.71	6.96	12.97	9.7

ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

จากข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2560 (Tourism Statistics 2017) ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดกระบี่มีรายได้จากการท่องเที่ยว 96,973 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 9.7% จากปี 2559) โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยว 6,057,377 คน (เพิ่มขึ้น 4.4% จากปี พ.ศ. 2559)

ในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดกระบี่ ได้รับรางวัล “Global Low Carbon Ecological Scenic Spot” หรือ “Sustainable Cities and Human Settlements Awards 2018 (SCAHS 2018)” อันเป็นรางวัลด้านสิ่งแวดล้อมแห่งองค์การสหประชาชาติ (UN) อีกหนึ่งรางวัล

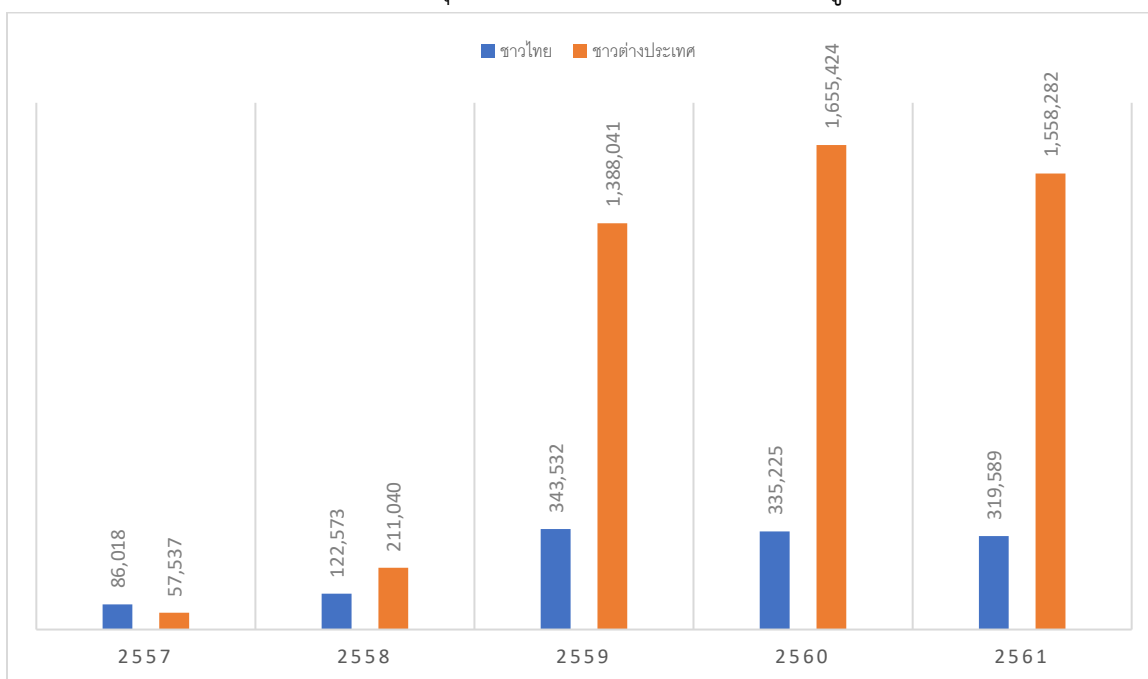
นอกจากนั้นทางจังหวัดกระบี่ยังมีแนวคิด “กระบี่เมืองเดียว เที่ยวได้ทั้งปี” เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวนอกฤดูกาลท่องเที่ยว (Low Season) หรือ “กรีนซีซั่น” (Green Season) ที่หมายถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยว ด้วยการนำกลยุทธ์การจัดงาน “เทศกาลดนตรีริมชายหาด” หรือ “อ่าวนาง บีทมิวสิก เฟสติวล” (Aonang Beat Music Festival) จัดบริเวณชายหาดอ่าวนาง ครั้งแรกจัดเมื่อปี พ.ศ. 2561 และประสบความสำเร็จ จึงจัดครั้งที่สองในปีถัดมาคือ ปี พ.ศ. 2562

อีกหนึ่งช่องทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ คือ นิทรรศการการแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติหรือ Thailand Biennale Krabi 2018 จัดขึ้นที่จังหวัดกระบี่ ในระหว่างวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยให้ศิลปินชื่อดังจากทั่วโลกกว่า 50 ราย ออกแบบและสร้างงานให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ

นอกจากนั้นจังหวัดกระบี่ยังเป็นแหล่งที่กองถ่ายภาพยนตร์จากทั่วโลกต้องการเข้ามาถ่ายทำ เนื่องจากมีสภาพธรรมชาติที่สวยงาม อาทิ ภาพยนตร์เรื่อง“Fast and Furious 9” ซึ่งมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากทั่วโลก เข้ามาถ่ายทำในจังหวัดกระบี่ พังงา และสุราษฎร์ธานี ซึ่งส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดภาคใต้โดยรวมด้วย

สำหรับการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกาะพีพี (อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี) นั้น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงก่อนสถานการณ์โควิด ตารางด้านล่างแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2561

ตารางแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่

ที่มา : ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ <http://park.dnp.go.th>

จากตารางแสดงให้เห็นจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพีที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เมื่อนักท่องเที่ยวชาวจีนเริ่มเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

โดยในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยมากถึง 32,529,588 คน โดยมีนักท่องเที่ยวจีนมากเป็นอันดับหนึ่ง 8,757,646 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 รองลงมาคือ นักท่องเที่ยวจาก

โชนยุโรป 6,174,957 คน คิดเป็นร้อยละ 18.98 ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศรัสเซีย อังกฤษ และเยอรมัน ตามลำดับ และนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย จำนวน 3,494,890 คน คิดเป็นร้อยละ 10.74 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

อิทธิพลของภาพยนตร์เรื่อง Lost in Thailand หรือแก๊งม่วนป่วนไทยแลนด์ที่โด่งดังในประเทศจีน (ออกฉายในปี พ.ศ. 2555) ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวจีนมาไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงปัจจัยในด้านต่างๆ อาทิ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยบางที่ถูกกว่าการเที่ยวในประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนรู้สึกคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป รวมถึงอรรถยาศัยไมตรีของคนไทยที่มีต่อนักท่องเที่ยวต่างประเทศ นอกจากนั้นช่วงที่จีนมีอากาศหนาวจัด ประเทศไทยกลับมีอุณหภูมิพอเหมาะกับการท่องเที่ยว (รณจักร จันทรานุกุล วิทยาลัยนานาชาติ University of International Business and Economics (UIBE) “New China Insights: นักท่องเที่ยวจีนทำไมต้องไปท่องเที่ยวเมืองไทย!!”, 2561)

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ในปี พ.ศ. 2561 รัฐบาลได้ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน โดยนำหลักการ “ประชารัฐ” ที่เน้นการลงพื้นที่ทำประชาคมและประสานกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เข้าถึงความต้องการของประชาชนมากที่สุด ซึ่งหนึ่งในโครงการด้านการท่องเที่ยวได้แก่ “โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ของกรมการพัฒนาชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นลุกขึ้นมาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ดึงอัตลักษณ์ชุมชนมาสร้างเป็นการท่องเที่ยว รวมถึงมีการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของฝากให้กับนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ข้อมูลจากเว็บไซต์กรมการพัฒนาชุมชน⁵ ระบุถึง 160 ชุมชนท่องเที่ยววันวิถีทั่วประเทศไทยพบว่า ในจังหวัดกระบี่มีการแนะนำชุมชนท่องเที่ยววันวิถีที่ได้รับการส่งเสริม จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่

- 1) **บ้านนาดิน** เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุสลิม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ประมงพื้นบ้าน และค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกับชุมชน อาทิ อ่าวนาง หาดนพรัตน์ธารา อ่าวไร่เลย์ ทะเลแหวก เป็นต้น นอกจากนั้นภายในชุมชนยังมีบ้านพักโฮมสเตย์ รวมถึงมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมในชุมชน อาทิ การพันผ้าบาติก เรียนรู้เกี่ยวกับ “มะพร้าว” และการเลี้ยงแพะ รวมทั้งการเดินสำรวจป่าชุมชน เพื่อชมวิธีการตกปูในป่าชายเลน หรือการนำไปจากมาเย็บเป็นหลังคา หรือนำมาห่อขนม รวมถึงการเข้าครัวเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน

⁵160 ชุมชนท่องเที่ยววันวิถี จากเว็บไซต์ของกรมพัฒนาชุมชนที่ <http://www.cdd.go.th/160-%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%A7%E0%B8%B4>

เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีผลิตภัณฑ์ OTOP ชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เรือหัวโพงจำลอง และ ผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติก

- 2) **บ้านทุ่งหยีเพ็ง** เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุสลิม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม มีอาชีพหลัก คือ การทำประมง ควบคู่กับการทำไร่ ทำนา และทำสวนยางพารา ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ การนั่งเรือแจวโบราณ การนั่งเรือหางยาวชมป่าชุมชน และการพายเรือคายัคในลำคลองธรรมชาติ เพื่อชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าโกงกาง นอกจากนั้นยังมีเมนูอาหารพื้นเมืองของชาวบ้านทุ่งหยีเพ็ง รวมถึงมีผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งเป็นสินค้าขึ้นชื่อของอำเภอเกาะลันตา เช่น กะปิกุ้งแท้ ปลาแดดเดียว แกงไตปลาแห้ง และน้ำพริกคว่ำ หรือของที่ระลึก เช่น ผ้ามัดย้อม

ข้อมูลจากเว็บไซต์สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดกระบี่⁶ แนะนำชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่ จำนวน 16 แห่ง รวมทั้งมีแผนที่เส้นทางและชื่อ-เบอร์โทรศัพท์ผู้ติดต่อประสานด้วย (ภาพด้านล่าง) อย่างไรก็ตาม ในบรรดาชุมชน 16 แห่งนั้น ยังไม่มีชุมชนชาวเลที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนา

แผนที่แสดงเส้นทาง
ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่
KRABI CBT Destinations

ชุมชนท่องเที่ยวบ้านทุ่งหยีเพ็ง
Ban Tung Yee Peng CBT

ประธานชุมชน
และผู้ประสานงานชุมชน :
นายณรรธร หงษ์ทอง โทรศัพท์ 08 9590 9173
Community Leader and Coordinator :
Mr. Narathorn Hongthong Tel : 08 9590 9173
E-mail : nas463@hotmail.com
Facebook : ทุ่งหยีเพ็ง cbt. ท่องเที่ยวโดยชุมชน

บ้านทุ่งหยีเพ็ง เกาะลันตา จ.กระบี่
Website : www.tungyeepong.com
ID Line : <https://line.me/R/ti/p/%40xmm5836k>

ชุมชนท่องเที่ยวเกาะปู
Koh Pu CBT

ประธานชุมชนและผู้ประสานงานชุมชน :
นายสมารถ เก็มบาเส
โทรศัพท์ 08 0148 8030
Community Leader and Coordinator :
Mr. Samart Kambase
Tel : 08 0148 8030
Facebook : Rob Sport Fishing&tour

⁶แผนที่เส้นทางชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ จากเว็บไซต์ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดกระบี่
ที่https://krabi.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=505

2.3 ชุมชนชาวเลในจังหวัดกระบี่

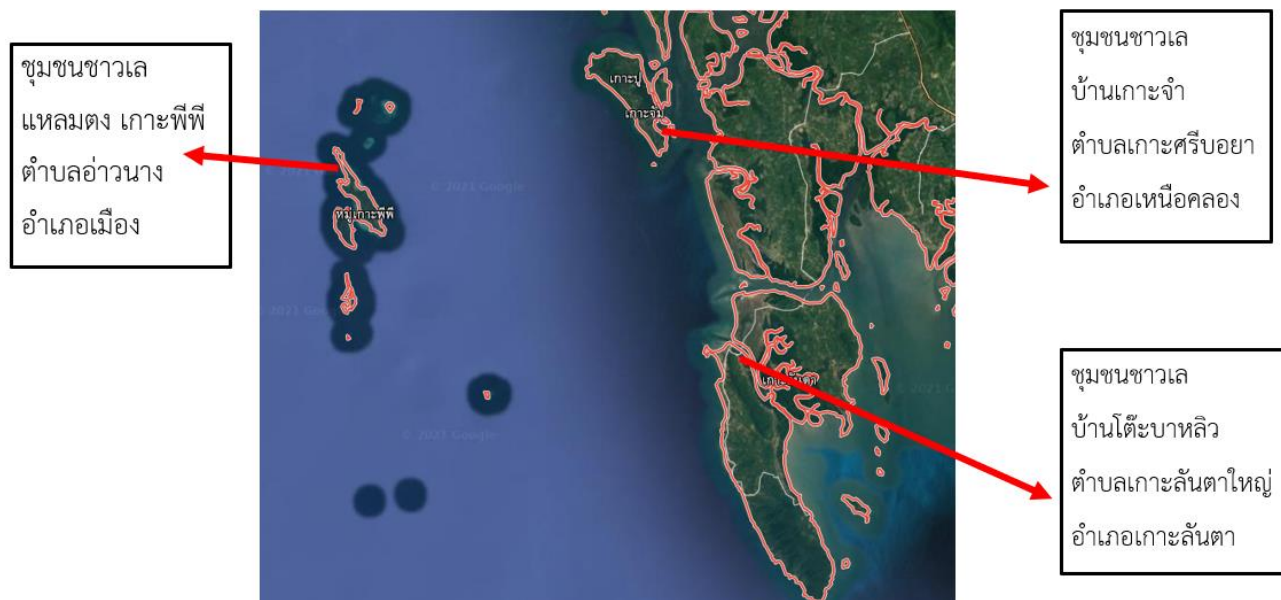
กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ มอแกน มอแกน และอุรักลาไวย์ อาศัยตั้งชุมชนกระจายอยู่ตามเกาะและชายฝั่งทะเลอันดามันทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์มีจำนวนประชากรมากที่สุด ประมาณ 6,000-7,000 คน โดยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ มีชาวเลอุรักลาไวย์อาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะลันตา เกาะพีพี และเกาะจำ

ข้อมูลประชากรชาวเลทั้งสามเกาะที่เก็บรวบรวมในโครงการข้อมูลชุมชน (โดยเป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิชุมชนไทกับนักวิจัยชุมชนชาวเล และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ระบุว่าเกาะจำมีประชากรชาวเล 665 คน เกาะลันตา 1,504 คน และเกาะพีพี 135 คน รวมประชากรชาวเลในจังหวัดกระบี่ทั้งสิ้น 2,304 คน

ตารางแสดงจำนวนประชากรชาวเลในจังหวัดกระบี่ (พ.ศ. 2564)

หมู่บ้าน/ชุมชน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ประชากรชาวเลเกาะจำ				
กลาง	35	32	67	2.91
กลาโหม	61	56	117	5.08
ดิงไทร	99	81	180	7.82
โต๊ะบุหร่ง	105	94	199	8.64
มุตู	48	54	102	4.43
รวม	348	317	665	28.88
ประชากรชาวเลเกาะลันตา				
คลองดาว	140	133	273	11.86
โต๊ะบาหลิว	80	76	156	6.78
ไนไร่	255	217	472	20.50
สังกาอู๋	221	245	466	20.24
หัวแหลม	67	70	137	5.95
รวม	763	741	1,504	65.33
ประชากรชาวเลเกาะพีพี				
แหลมตง	66	69	135	5.86
รวมทั้งสิ้น	1,177	1,127	2,304	100.00
ร้อยละ	51.09	48.91	100.00	

พื้นที่ดำเนินงานวิจัยในกระบี่ - เส้นทางและจุดสนใจ

แผนที่ Google Map แสดงให้เห็นพื้นที่ศึกษาวิจัยในจังหวัดกระบี่

เป็นที่รู้กันเป็นอย่างดีว่าจังหวัดกระบี่ มีเกาะที่มีท้องทะเลสวยงามและหาดทรายขาวสะอาดอยู่หลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นเกาะพีพี เกาะห้อง เกาะปอดะ เกาะไหง ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีอีกหลายเกาะที่มีความโดดเด่นในเรื่องของชุมชนที่เป็นมิตรและวัฒนธรรมท้องถิ่นบนเกาะที่น่าสนใจ กระบี่ยังเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมแห่งหนึ่งของชาวเล กลุ่มอุรักลาโว้ย โดยพื้นที่ด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะลันตาใหญ่เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานหลักจนกระทั่งมีคำกล่าวว่า เกาะลันตา คือ “เมืองหลวง” ของชาวเลอุรักลาโว้ย นอกจากนั้นยังมีชาวเลอาศัยอยู่ที่เกาะจำ และเกาะพีพี

ดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 1 ว่าชุมชนชาวเลมักจะถูกกลืนหายไปจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งๆ ที่ชาวเลมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและน่าสนใจ มีภาษา ประเพณี พิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แรงกดดันจากเศรษฐกิจที่ต้องเอาตัวรอดท่ามกลางการประมงพื้นบ้านที่ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอลง และการมีทางเลือกอาชีพที่จำกัด ทำให้เรื่องราวของชุมชนชาวเลไม่ค่อยเป็นที่รับรู้ และชาวเลเองก็ไม่ได้แสดงตัวหรือลุกขึ้นมาเล่าขานความเป็นมาของชุมชน อีกทั้งชาวเลรุ่นหลังๆ ก็ขาดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรม ในกระแสการท่องเที่ยว ชาวเลอยู่เบื้องหลังการเจริญเติบโตนี้โดยเป็นชาวประมงขนาดเล็ก เป็นแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานรับจ้างรายวัน ฯลฯ มีส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถจะพัฒนาธุรกิจหรือมีบ้านพักเพื่อที่จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวบ้าง

2.3.1 เกาะจำ

เกาะจำเป็นเกาะขนาดเล็กตั้งอยู่ในตำบลศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ห่างจากฝั่งอำเภอเหนือคลองประมาณ 23 กิโลเมตร บนเกาะประกอบด้วย 3 หมู่บ้านคือ บ้านเกาะปู บ้านเกาะจำและบ้านตังไทร ส่วนการเดินทางไปเกาะจำที่สะดวกที่สุดคือขึ้นเรือโดยสารจากท่าเรือแหลมกรวดมายังท่าเรือบนเกาะจำ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

ชาวชุมชนเกาะจำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยาง ทำประมงพื้นบ้าน ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ รับจ้างทั่วไป และอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ชุมชนบนเกาะแสดงให้เห็นถึงความเป็นพหุวัฒนธรรม คือมีชาวเลชาวไทยเชื้อสายจีน ไทยพุทธ และไทยมุสลิม อยู่ร่วมกันมานาน ในสมัยก่อนบริเวณนี้มีเตาเผาถ่าน และมีเรือสำเภาที่แล่นผ่าน ทำให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คึกคัก

ปัจจุบันเกาะจำเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ยินยอมความเงียบสงบและธรรมชาติ แม้ว่าชายหาดจะไม่สวยงามเหมือนเหมือนอ่าวนาง แต่เกาะจำมีธรรมชาติที่เป็นป่าและสวนอันอุดมสมบูรณ์เสน่ห์ของเกาะจำคือวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้าน ที่พักและร้านอาหารเล็กๆ ที่บริการด้วยความเป็นกันเอง เกาะจำเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสถานที่พักผ่อนแบบเงียบสงบ ไม่คาดหวังสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่อยากหลีกเลี่ยงแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลัก

นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนน้อยที่จะรู้จักเกาะจำ บทความจากผู้จัดการออนไลน์เรื่อง “เกาะสวยแสนสงบ ฝรั่งชอบใจ คนไทยไม่รู้จัก”⁷ ได้เล่าถึงการเดินทางไปพบกับความประทับใจบนเกาะแห่งนี้ แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องวิถีวัฒนธรรมมากนัก คลิปวิดีโอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะจำ จังหวัดกระบี่⁸ ออกอากาศในรายการเวทีสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เล่าถึงกลุ่มชาวเลเกาะจำที่สนใจอยากพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นจุดขายที่สำคัญ

ตัวอย่างภาพจากคลิป “การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะจำ” แสดงให้เห็นแผนที่จุดที่สามารถจะพาไปท่องเที่ยว และกิจกรรมชายหาดที่พานักท่องเที่ยวไปดูสัตว์ทะเลต่างๆ

⁷จากเว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์ <https://mgronline.com/travel/detail/9600000123640> (7 ธันวาคม 2560)

⁸จากคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะจำ รายการเวทีสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

<https://www.youtube.com/watch?v=FcDuTuOZ8N8> (23 กันยายน 2559)

คลิปปิดิโอได้แสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมา ชาวเลได้ปรับตัวให้เข้ากับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาถึงเกาะจำ โดยบางส่วนเริ่มหันมาสร้างบังกะโลที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกสร้างให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เน้นการออกแบบที่เรียบง่าย ใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมในชุมชน อาทิ กิจกรรมสำรวจชายหาด เพื่อดูแหล่งหาอาหารของชาวเล จำพวกหอยดิบหรือหอยนางรมพันธุ์เล็ก หอยท้ายเภา หอยมุก และหอยชักตีน เป็นต้น จากนั้นแวะชมบ้านหัวแหลม หมู่บ้านชาวเลบนเกาะจำ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเลบนเกาะจำ และบนเกาะยังมีพื้นที่บางส่วนที่มีทิวทัศน์สวยงามที่ชาวเลคิดว่าควรจะมีการพัฒนาโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวบนเกาะจำยังไม่เติบโตมากนัก อีกทั้งนักท่องเที่ยวที่มาเป็นประเภทที่นิยมธรรมชาติและไม่ได้เที่ยวแบบรีบร้อนหรือมุ่งที่ความสะดวกสบายเป็นหลัก ชุมชนจึงจะมีโอกาสค่อยๆ พัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และใช้ความเป็นพหุวัฒนธรรม ความเรียบง่ายของวิถีชีวิตประจำวันเป็นสิ่งดึงดูดและสร้างให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มาร่วมกันกับนักท่องเที่ยว

2.3.2 เกาะลันตา

เกาะลันตาใหญ่ เป็นพื้นที่มีการตั้งถิ่นฐานของชาวเลมายาวนาน ต่อมาจึงมีชาวไทยมุสลิมเข้ามาตั้งถิ่นฐานต่อด้วยคนจีน คนไทยสยาม โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการที่มาทำเรื่องการเก็บภาษีและการปกครองท้องที่ งานเรื่อง “พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์จากรางของชาวเกาะลันตา” โดยอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2554) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มบนเกาะนี้

พัฒนาการของการท่องเที่ยวเกาะลันตาเกิดจากนักท่องเที่ยวยุโรปโดยเฉพาะจากแถบสแกนดิเนเวียที่หลบหลีกความจอแจจากแหล่งท่องเที่ยวใหญ่ๆ เช่นในภูเก็ตมาหาความสงบบริเวณชายหาดที่ทอดยาวฝั่งตะวันตกของเกาะ ต่อมาจึงเกิดที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งโรงเรียนนานาชาติเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักเป็นระยะเวลานาน

หมู่บ้านใหญ่ของชาวเลตั้งอยู่บริเวณหัวแหลมและสังกาอู๋ ด้านตะวันออกเฉียงใต้และตอนใต้ของของเกาะ และยังมีหมู่บ้านชาวเลอยู่ที่คลองดาว ไนไร่ บ่อแหน ฯลฯ ต่อมาเมื่อบางพื้นที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนก็กระจายแยกย้ายไปอยู่ที่อื่นๆ งานของเยาวชนลักษณะ ศรีสุกใส เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม : ศึกษากรณี ชาวเลสังกาอู๋ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่” (2545) พบว่าวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์บ้านสังกาอู๋ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในประเด็นการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวเลบางส่วนต้องปรับเปลี่ยนอาชีพจากการทำประมงพื้นบ้านมาเป็นการรับจ้างทำงานในรีสอร์ทหรือธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงาน อาทิเช่น การเสิร์ฟอาหาร ล้างจาน บางทำงานก่อสร้าง แบกหาม เป็นต้น โดยฝั่งทะเลอันดามันจะเริ่มเข้าสู่ช่วงฤดูมรสุมในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือน

ตุลาคมของทุกปี ส่งผลให้ชาวเลอุรักลาไวจะสามารถทำงานในรีสอร์ทได้เฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้น นอกจากนั้นการเข้ามาของธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้ที่ดินบนเกาะลันตาโดยเฉพาะที่ดินที่ติดทะเลมีราคาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก จนเกิดการกว้านซื้อที่ดินจากชาวเลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ชาวเลต้องพากันอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ติดทะเล

ชาวเลอุรักลาไวส่วนหนึ่งเห็นว่าอนาคตชุมชนจะต้องผูกโยงกับการท่องเที่ยว งานของณัฐธิดา จันทรมณี (2552) เรื่องแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุรักษ์ระบบโรงเรียนสำหรับชาวอุรักลาไวในจังหวัดภูเก็ต กระบี่และสตูล ได้พบว่าชาวเลอุรักลาไวมีความต้องการฝึกอบรมภาษาต่างประเทศและมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการฝึกอบรมการดำน้ำอย่างปลอดภัย โดยเนื้อหาหลักสูตรต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตของชาวเลอุรักลาไวให้มากที่สุด

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวที่เกาะลันตาใหญ่เติบโตขึ้นอย่างมาก มีที่พัก ร้านอาหาร และแหล่งท่องเที่ยวให้เลือกมากมายหลายระดับ แต่ชุมชนชาวเลอุรักลาไวก็ยังไม่ได้มีส่วนในเรื่องการท่องเที่ยวมากนัก และยังไม่มีกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว รายได้โดยตรงที่มาจากการท่องเที่ยวจึงไม่มี ส่วนนักท่องเที่ยวเองก็ยังขาดโอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชน

2.3.3 เกาะพีพี

เกาะพีพีเป็นที่รู้จักกันในระดับโลก และก่อนสถานการณ์โควิด 19 นั้น จำนวนนักท่องเที่ยวก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งต้องมีการปิดอ่าวมาหยาเพื่อให้ธรรมชาติได้พักฟื้น หากเทียบสถานการณ์ใน 3 เกาะ นับว่าชุมชนชาวเลที่เกาะพีพีได้รับผลกระทบที่หนักหน่วงที่สุดจากการท่องเที่ยว เพราะชุมชนถูกเบียดให้อยู่ในซอกแคบๆ พื้นที่เคยอยู่อาศัยและปลูกข้าวไร่ ก็กลายเป็นพื้นที่เอกชนหรือเป็นพื้นที่ป่าสงวนหรืออุทยานฯ รวมทั้งสุสานบรรพบุรุษ ก็ถูกขุดรื้อหรือถมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโรงแรมรีสอร์ท

ยิ่งการท่องเที่ยวเติบโตรุ่งเรืองมากขึ้นเท่าใด พื้นที่ของชาวเลก็ถูกเบียดลงมากเท่านั้น บทเรียนจากเกาะพีพีทำให้เห็นด้านลบของการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะพีพีนั้น ไม่ได้เอื้อถึงเรื่องชาวเลเลยแม้แต่น้อย ทั้งๆ ที่ชื่อเกาะ “พีพี” ก็เพี้ยนมาจากภาษาอุรักลาไว “ปูเลา บรีบรี” ซึ่งแปลว่าเกาะแห่งการให้

การทบทวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นและพัฒนาไปในจังหวัดกระบี่ ทั้งที่เกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพี ได้แสดงให้เห็นถึงการเดินหน้าพัฒนาไปโดยไม่สนใจว่าจะมีผู้ถูกทิ้งไว้ข้างหลังหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ คณะวิจัยจึงจะใช่วิธีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรื้อฟื้นสำนึกความเป็นชุมชน และกระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ แนวคิดเทศะรังสรรค์ หรือ Placemaking ก็จะช่วยทำให้ข้อมูลสถานที่แห่งความทรงจำได้รับการบันทึก เรียบเรียง และจัดทำเป็นคู่มือเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยว และทำให้คนนอกได้ทราบถึง

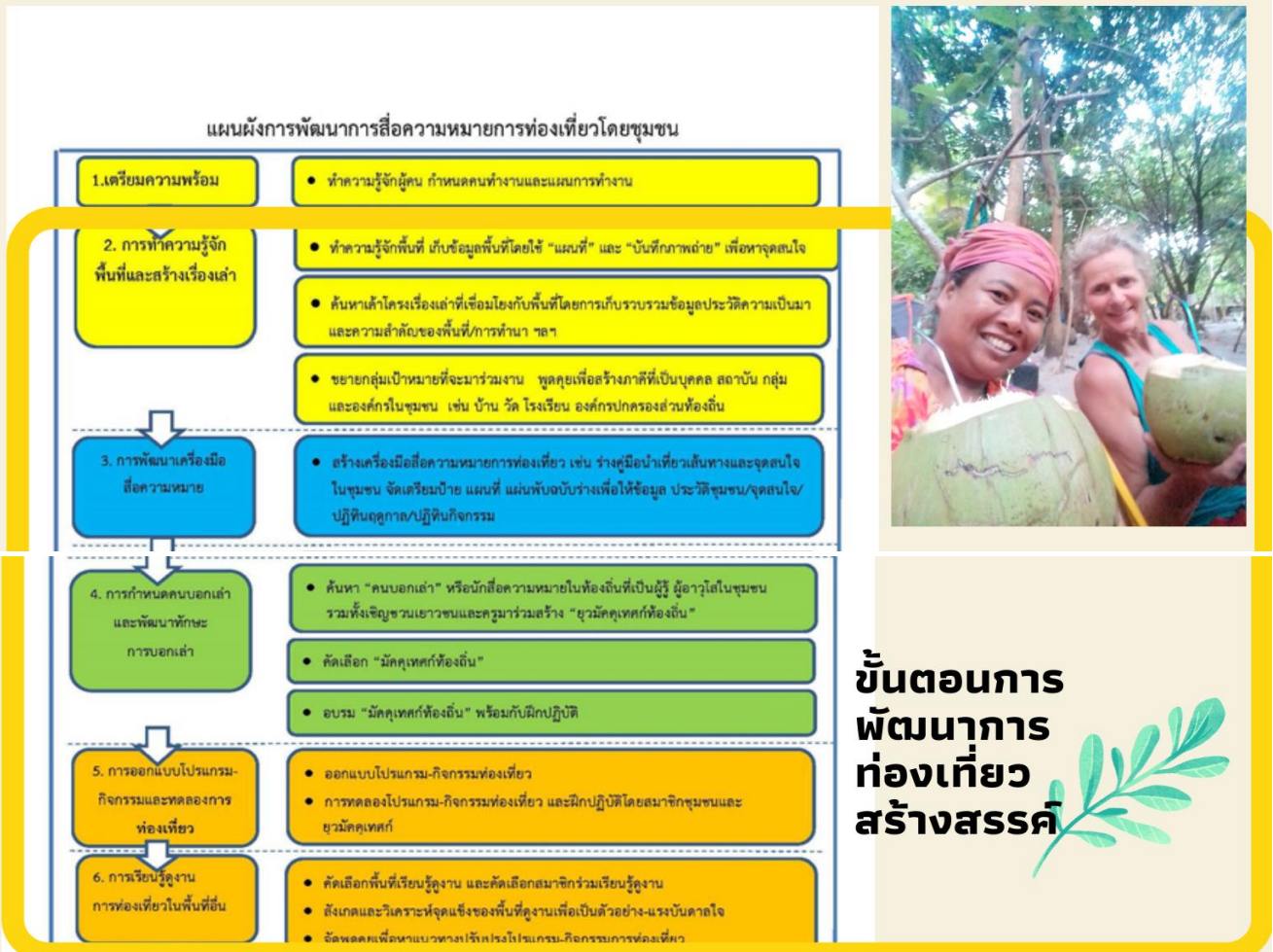
ประวัติ ความทรงจำ ความหมาย และเอกลักษณ์ของพื้นที่ รวมทั้งได้ร่วมกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน
ซึ่งจะเป็นการสร้างให้เกิดคุณค่าของความผูกพันทั้งระหว่างคนและธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

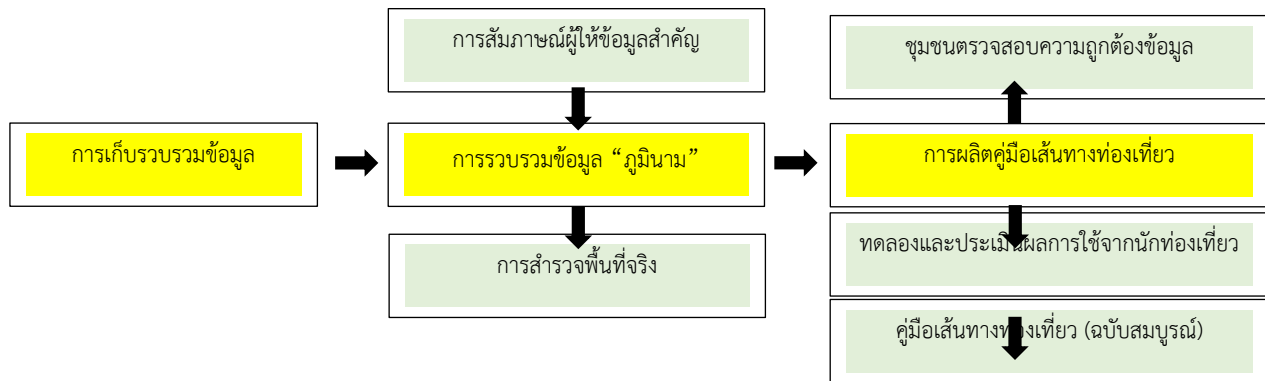
บทที่ 3 วิธีวิจัยและปฏิบัติการภาคสนาม

คณะวิจัยได้เลือกศึกษาชุมชนชาวเลในพื้นที่ทั้งสามเกาะ โดยได้นำประสบการณ์จากงานวิจัยที่ผ่านมา แต่เนื่องจากคณะวิจัยรู้จักกับผู้คนและพื้นที่บ้างแล้ว จึงเริ่มกระบวนการที่การศึกษาเค้าโครงเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับพื้นที่โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพื้นที่ ต่อมาจึงขยายกลุ่มในการทำงาน ให้รวมถึงเด็กและเยาวชน และร่วมงานกับโรงเรียนในท้องถิ่น แผนผังด้านล่างเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในงานวิจัย

แผนผังแสดงกระบวนการในโครงการที่ 2.2

2.2 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชาวเลอันดามัน

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร ศึกษาและค้นหาจุดเด่น/จุดด้อย/ของดี ในแต่ละชุมชนว่ามีอะไร ต่อมาเป็นการศึกษาแผนที่ เพื่อทำความเข้าใจถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง อาณาเขตของ ชุมชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เส้นทางคมนาคม ฯลฯ จากนั้นจึงจะเริ่มสำรวจพื้นที่เบื้องต้นด้วยการเดินเท้า หรือนั่งรถมอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง นั่งรถยนต์ หรือเรือหัวโทง เพื่อที่จะได้ทำความรู้จักกับพื้นที่จริง ได้เห็นสถานที่ ต่างๆ ได้ซักถามถึงบริเวณต่างๆ รวมทั้งค้นหาจุดสนใจในชุมชนโดยสังเขป นอกจากนั้นยังมีโอกาสพบปะพูดคุยทำ ความรู้จักกับผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส โต๊ะหมอหรือผู้นำทางศาสนา สถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ต่อมา คณะวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จากผู้อาวุโส ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน เพื่อเข้าถึงข้อมูลความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลจุดสนใจ/แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและพื้นที่โดยรอบชุมชน ควบคู่ไปกับการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ ชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน จากนั้น ได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำร่างคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว และนำข้อมูล กลับมาให้ชุมชนตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มเติมข้อมูลอื่นๆ

3.2 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องนี้คณะวิจัยได้นำแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการดังนี้

- 1) เริ่มต้นด้วยการวางโครงเรื่อง เนื้อหา และกำหนดรูปแบบ โดยคณะวิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับตัวอย่าง คู่มือฯ จากเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2) คณะวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตในการสร้างคู่มือฯ ประกอบด้วย ประวัติชุมชน พัฒนาการของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ และเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรม รวมถึงข้อปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเวลาเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยคณะวิจัยได้รับความร่วมมือจากชุมชนชาวเล ในการกำหนดเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรมของคู่มือ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วจัดทำเค้าโครงเรื่องของคู่มือ ลักษณะรูปเล่มภาพประกอบ และผลิตเป็น (ร่าง) คู่มือเส้นทางท่องเที่ยว
- 3) ร่างคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีจุดแวะระหว่างทาง เป็นจุดสนใจที่จะต้องมามีข้อมูลเบื้องต้น ความสำคัญ รวมทั้งมีภาพประกอบที่หลากหลาย น่าอ่าน เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและจุดสนใจนั้นๆ
- 4) นำร่างคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว กลับไปให้ชุมชนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นนำข้อเสนอแนะกลับไปปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์เป็นคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวฉบับสมบูรณ์ที่อาจจะประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ (Social Media) ซึ่งสามารถนำไปเผยแพร่ในวงกว้างและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ถูกต้อง

3.2.1 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูรง

เส้นทางนี้เน้นความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ทำให้เห็นว่าเกาะจามีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาที่อยู่กันมายาวนานอย่างกลมกลืน และแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้าน เบื้องต้น คณะวิจัยลงสำรวจพื้นที่เกาะจำ ซึ่งประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเกาะจำ บ้านเกาะปู และบ้านตังไทร โดยการนั่งซอ้นท้ายรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง เดินทางไปรอบเกาะตามถนนคอนกรีตสายหลัก ซึ่งสร้างในแนวเหนือ-ใต้ของเกาะ เพื่อให้เห็นถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สถานที่สำคัญ อ่าวและเกาะต่างๆ บริเวณรอบเกาะจำ

นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้าน

เกาะจำนุ้ยเป็นหมู่บ้านแรกของชาวอุรักลาโว้ยเกาะจำ

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนบ้านเกาะจำ จังหวัดกระบี่

คณะวิจัยได้เตรียมแผนที่พื้นฐานจากโปรแกรม Google map สำหรับการเก็บข้อมูลเบื้องต้น โดยเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวม “ภูมินาม” ในภาษาอูรักลาไย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชื่อเรียกสถานที่และบริเวณต่างๆ รอบเกาะจำ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ ซึ่งที่มาของชื่อเรียกมักถูกนำมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ อาทิ อ่าว ห้วยแหลม ก้อนหิน หรือพรรณพืช สัตว์ที่อยู่ในบริเวณนั้น เป็นต้น ต่อจากนั้นจึงสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interviews) อาทิ โต๊ะหมอ ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร รวมถึงผู้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชาวเล ชาวไทยเชื้อสายจีน ไทยพุทธ และไทยมุสลิม ภายใต้บริบทของเกาะจำที่มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน

ในการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-โต๊ะบูหรัง คณะวิจัยใช้การเดินทางสำรวจชุมชนบ้านเกาะจำ ซึ่งได้พบเห็นความมีเสน่ห์ของวิถีชีวิตผู้คนที่ยังอาศัยอยู่ริมชายฝั่งทะเล เส้นทางนี้จะนำผู้มาเยือนเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนบนเกาะจำผ่านสถานที่สำคัญภายในชุมชน เริ่มต้นจากโรงเรียนบ้านเกาะจำ ธนาคารปู บ้านไม้โบราณ พื้นที่จอดเรือและท่าเรือ บ่อน้ำโบราณ ศาลเจ้าโต๊ะบูหรัง ท่าเรือเกาะจำ เป็นต้น

เมื่อกลับจากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทางคณะวิจัยและชาวชุมชนได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาจุดสนใจ (points of interest) บนเส้นทางศึกษาวัฒนธรรม (cultural trail) เพื่อนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูวัฒนธรรม/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คาดว่าจะใช้เวลาในการเที่ยวชมเส้นทางประมาณ 2-3 ชั่วโมง เส้นทางดังกล่าวนำเสนอวิถีชีวิตผู้คนที่ยังอาศัยอยู่ริมชายฝั่งทะเล และเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่คนต่างวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

การที่เลือกทำเส้นทางที่ร้อยเรียงจุดสนใจบริเวณนี้ เพราะพื้นที่ท่าเรือบ้านเกาะจำมีความสำคัญคือ 1) บริเวณนี้มีศาลเคารพไต่ะบุหร่ง แต่เดิมเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์เฉพาะของชาวเล แต่เมื่อมีคนภายนอกทั้งคนจีนและไทยมุสลิมเข้ามา ก็เป็นศาลที่ผู้คนจากหลายศาสนาให้ความเคารพนับถือ และยังมีการร่ำร้องเงี้ยวศาลโดยกลุ่มชาวเลในวันเพ็ญของทุกเดือน 2) บริเวณนี้เป็นย่านร้านค้าเล็กๆ มีร้านอาหารริมทะเล และมีบ้านเรือนปะปนกันทั้งของชาวเล ชาวไทยจีน ชาวไทยมุสลิม เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของหลายกลุ่มชาติพันธุ์

ส่วนความสำคัญของการทำเส้นทางเดินเที่ยวในบริเวณนี้ก็คือ 1) ท่าเรือเป็นจุดสำคัญที่ทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยวขึ้นลงเรือ จึงเป็นศูนย์รวมและทางผ่านที่สำคัญ แต่ในปัจจุบันยังไม่มีป้ายหรือสื่อความหมายที่แสดงให้เห็นความสำคัญของจุดต่างๆ 2) ทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว อยากให้มีเส้นทางเดินที่ระบุจุดสนใจ เพราะนักท่องเที่ยวที่มาเกาะจำ เป็นนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกที่มาเป็นประจำ และใช้เวลาบนเกาะหลายวัน คณะวิจัยจึงได้พัฒนาเส้นทางเดินและจุดท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมบนเกาะจำ

จุดสนใจบนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-ไต่ะบุหร่ง มีจำนวน 15 จุด ดังต่อไปนี้

- 1) โรงเรียนบ้านเกาะจำ
- 2) ธนาคารปู
- 3) บ้านรับซื้ออาหารทะเล
- 4) บ้านไม้ดั้งเดิม
- 5) พื้นที่จอดเรือ-ท่าไช
- 6) หมู่บ้านชาวเลริมทะเล
- 7) บ่อน้ำ
- 8) บ้านไม้ดั้งเดิม
- 9) ศาลเจ้าไต่ะบุหร่ง
- 10) ท่าเรือเกาะจำ
- 11) พื้นที่ขึ้นคนเรือ
- 12) ร้านขนมจีนและสวนผักไร้เคิล
- 13) หมู่บ้านชาวเลตีปาชายเลน
- 14) ศาลาอเนกประสงค์
- 15) ย่านร้านค้า

บนเส้นทางนี้ อาจจะพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เช่นในช่วงเช้า ให้มีการเดินเที่ยว “เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม-ไต่บุหร่ง” เรียนรู้ประวัติชุมชน เรื่องเล่า รวมถึงเกร็ดความรู้ต่างๆ โดยในเส้นทางมีจุดสนใจจำนวน 15 จุด ดังนี้

ระหว่างเดิน อาจจะมีกิจกรรมเรียนรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับจุดสนใจนั้นๆ หรือให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอูรักลาไวกง่ายๆ เช่น “มากัดนาซี” แปลว่ากินข้าว หรือสำหรับนักท่องเที่ยวไทย อาจจะเรียนรู้เสียงในภาษาอูรักลาไวกที่ไม่มีในภาษาไทย ซึ่งทำให้การสะกดคำภาษาอูรักลาไวก (ซึ่งมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน) เป็นเรื่องที่ยากมาก นอกจากนั้นอาจจะให้นักท่องเที่ยวเรียนการนับ 1-10 เป็นภาษาอูรักลาไวก และเรียนรู้การอ่านหน่วยตัวเลขในภาษาอูรักลาไวก

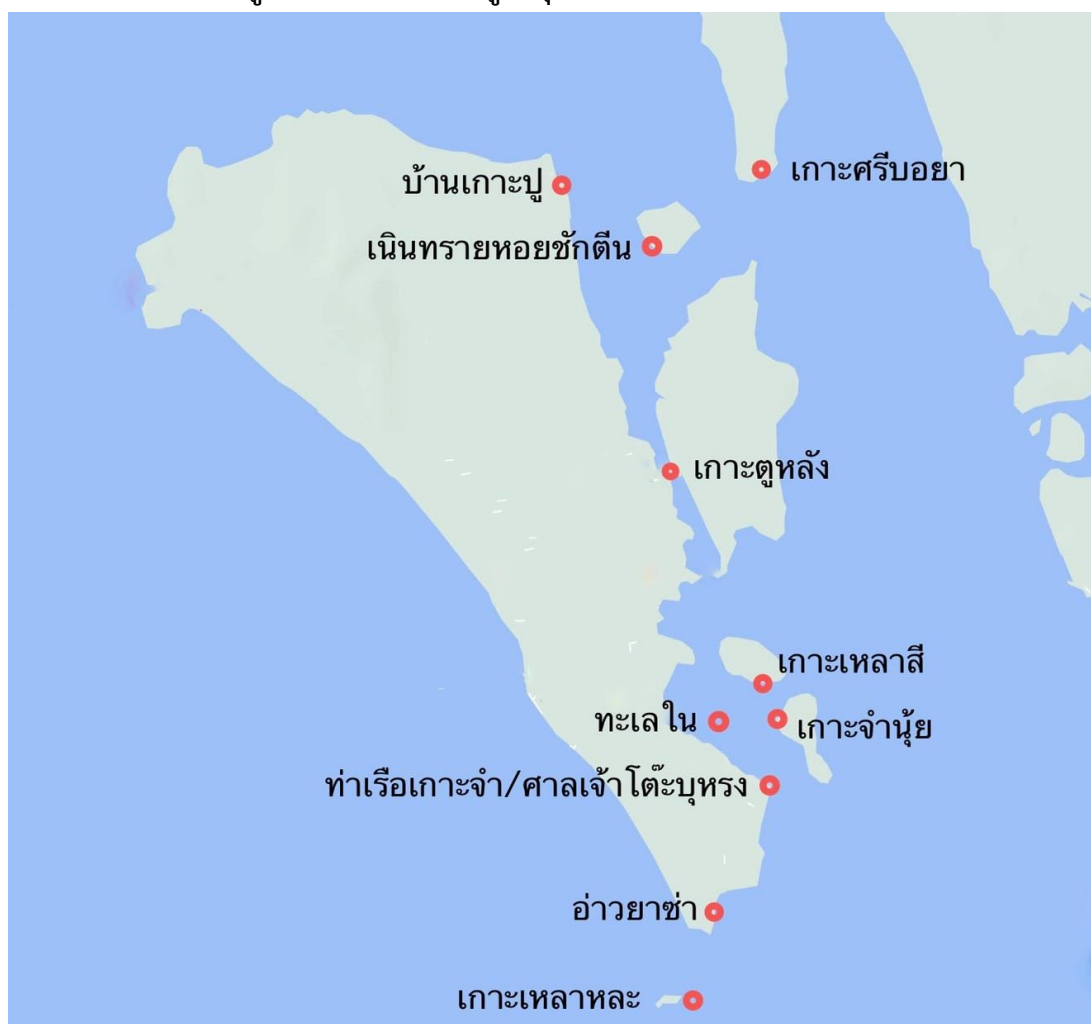

ชา	หมายถึง หนึ่ง (1)
เซอพูโละฮ	หมายถึง สิบ (10)
ชาตุยฮ	หมายถึง หนึ่งร้อย (100)
ซีบู (ภาษาอูรักลาไวก)	หมายถึง หนึ่งพัน (1,000)
เซอละชา	หมายถึง หนึ่งหมื่น (10,000)
เซอรูยัจ	หมายถึง หนึ่งแสน (100,000)
เซอเกอลิ	หมายถึง หนึ่งล้าน (1,000,000)

กิจกรรมที่ทำ อาจจะรวมไปถึงการทำอาหาร และการกินอาหารกลางวันบริเวณศาลาริมทะเล (จุดที่ 6 หมู่บ้านชาวเลริมทะเล) โดยเน้นเมนูอาหารพื้นบ้าน เช่น ข้าวสวย ปลาทอด หมี่กึ่งย่าง รับประทานคู่กับ “น้ำซุบ” หรือ “หน้าซุ บ่าจืด” (น้ำพริกกะปิ)

เมื่อเดินเส้นทางและจุดสนใจแล้วในช่วงเช้า นักท่องเที่ยวบางส่วนอาจจะสนใจอยากร่วมกิจกรรมในวิถีชีวิตชาวบ้านในช่วงบ่าย เช่น เรียนรู้วิธีการทำและถัก หรือจัดเตรียมไซหมึก ไซปลา เรียนรู้รูปแบบและวิธีการซ่อมแซมเรือ และเรียนรู้ภูมิปัญญาการเดินเรือของชาวเล (จุดที่ 5 พื้นที่จอดเรือ-ทำไซ และจุดที่ 11 พื้นที่ขึ้นคานเรือ) ที่เกาะจำยังมีทั้งผู้อาวุโสและคนรุ่นใหม่ที่เล่นร้องเงิ้งได้ และสามารถจะสอนนักท่องเที่ยวให้เรียนรู้ดนตรีอุรักลาโว้ย เช่น การตีโทน เป็นจังหวะต่างๆ หรือทดลองสัวโอลินเพลงพื้นบ้านแบบง่ายๆ ของชาวอุรักลาโว้ย (จุดที่ 9 ศาลเจ้าโต๊ะบูหร่ง)

3.2.2 การพัฒนาคู่มือเส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน

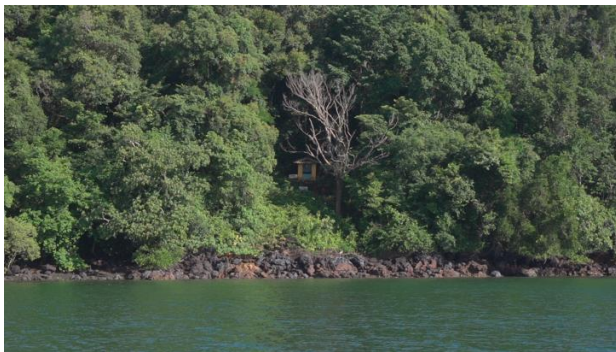

แผนที่เส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน (เกาะจำ จังหวัดกระบี่)

เส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน เป็นการปรับปรุงและเพิ่มเติมข้อมูลจากเอกสาร “ประวัติชุมชนและเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรมอุรักลาไวย์บ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่” จัดพิมพ์ในปี พ.ศ.2558 สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ในครั้งนี้คณะวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชนอุรักลาไวย์บนเกาะจำในการช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจเส้นทางรอบเกาะจำและพื้นที่ใกล้เคียง โดยการใช้เรือหัวโทงเป็นพาหนะในการเดินทาง เนื่องจากเป็นวิธีที่เหมาะสมและสะดวกในเข้าถึงจุดสำคัญหรือจุดสนใจโดยสังเกตที่ถูกลำหนดลงในแผนที่ใช้ช่วงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เส้นทางนี้แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ทำมาหากิน พื้นที่จิตวิญญาณและความผูกพันระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสลงมือวางอวน สาวอวน ชักไซ เก็บหาหอยบนโนนทรายหรือตามป่าโกงกาง ชิมอาหารทะเลและอาหารพื้นบ้าน เรียนรู้ชื่อและเมนูต่างๆ ของเกาะในภาษาท้องถิ่น รวมทั้งเห็นแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์หอยชักตีน หรือได้ลงมือร่วมกิจกรรมอนุรักษ์เช่นนำผักโกงกางมาปลูกเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน

เบื้องต้น มีการนัดหมายขึ้นเรือของทีมงานในพื้นที่บริเวณท่าเรือบ้านเกาะจำ ซึ่งอยู่บริเวณตอนล่างของตัวเกาะ โดยก่อนออกเรือ คณะวิจัยมีโอกาสไหว้ขอพร “ศาลเจ้าโต๊ะบูหร่ง” ที่ตั้งอยู่บริเวณท่าเรือบ้านเกาะจำ โดยบริเวณด้านหน้าศาลเจ้ามีรูปปั้นนกอินทรี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของศาลเจ้าแห่งนี้ เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์เรียกบริเวณนี้ว่า “ลัก หง่าต้อย” ที่หมายถึงบริเวณที่นกอินทรีทะเลมาเกาะ คำว่า “ลัก” หมายถึงนกอินทรีทะเล ส่วนคำว่า “หง่าต้อย” หมายถึงการเกาะ

“ศาลเจ้าโต๊ะบูหร่ง” ตั้งอยู่บนเกาะเหลาสี (ปูเลา ปือซี) “บ่อน้ำซบ” ที่อยู่บนเกาะจำนัย (ปูเลา กือจ๊ับ เดอมี)

เรือแล่นออกจากท่าเรือบ้านเกาะจำ โดยจุดหมายแรกคือเกาะเหลาสี หรือเกาะเหล็ก มีชื่อเรียกในภาษาอุรักลาไวย์ว่า “ปูเลา ปือซี” คำว่า “ปูเลา” ในภาษาอุรักลาไวย์หมายถึงเกาะ ส่วนคำว่า “ปือซี” หมายถึงเหล็ก โดยบนเกาะแห่งนี้เป็นที่ตั้งของ “ศาลเจ้าโต๊ะบูหร่ง” ซึ่งเป็นที่เคารพของผู้คนบนเกาะจำและบริเวณใกล้เคียง

จุดต่อไปคือเกาะจำนุ้ย หรือที่ชาวอุรักลาไวย์เรียกว่า “ปูเลา กือจ๊ับ เดอมิ” ในอดีต เกาะแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งหมู่บ้านชาวอุรักลาไวย์แห่งแรกในบริเวณแถบนี้ นอกจากนั้นยังมีโอกาสเดินไปดู “บ่อน้ำซับ” ที่เป็นแหล่งน้ำสำคัญอีกแห่งหนึ่งของผู้ที่เดินเรือผ่านไปมาในบริเวณนี้ จากนั้นเรือแล่นลัดเลาะไปตามริมชายฝั่งทะเลเพื่อสำรวจจุดสนใจที่ตั้งอยู่บริเวณเกาะต่างๆ อาทิ เกาะตุหลัง เกาะศรีบอยา เกาะปู และเกาะเหลาหละ ในระหว่างทาง คณะวิจัยยังพบเห็นเรือประมงพื้นบ้านลำเล็กของชาวบ้าน ออกทำประมงในบริเวณทะเลด้านใน

เมื่อกลับจากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทางคณะวิจัยและชาวชุมชนได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาจุดสนใจ (points of interest) บนเส้นทางศึกษาวัฒนธรรม (cultural trail) เพื่อนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูวัฒนธรรม/การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คาดว่าจะใช้เวลาในการเที่ยวชมเส้นทางเรือประมาณ 3 ชั่วโมง เส้นทางดังกล่าวเป็นพื้นที่ทำมาหากินทางทะเลของผู้คนที่อาศัยอยู่บนเกาะ ทำให้เห็นภาพการทำมาหากินทางทะเลของผู้คนในแถบนี้ อาทิ ภาพชาวบ้านกำลังปลดักปู ปลาออกจากอวน เป็นต้น

จุดสนใจบนเส้นทางเรือเรียนรู้วิถีชุมชนและประมงพื้นบ้าน มีจำนวน 12 จุด ดังต่อไปนี้

- 1) ศาลเจ้าโต๊ะบูหรง
- 2) ท่าเรือเกาะจำ
- 3) เกาะเหลาสี - โต๊ะอาดัม
- 4) เกาะจำนุ้ย - หมู่บ้านเก่าอุรักลาไวย์ / บ่อน้ำ
- 5) ทะเลด้านใน - พื้นที่ทำมาหากินทางทะเล
- 6) แหล่งหญ้าทะเล
- 7) เกาะตุหลัง - เตาเผาถ่านโบราณ
- 8) เกาะศรีบอยา - สุสานมุสลิม
- 9) เกาะปู - ชุมชนมุสลิม
- 10) เนินทรายหอยชักตีน
- 11) อ่าวยาซ่า - รับประทานอาหารกลางวัน
- 12) เกาะเหลาหละ

ภาพวาดอาหารกลางวัน ประกอบด้วยข้าวห่อใบตอง ปูนึ่ง กุ้งเผา ปลาเผา หมึกน้ำดำ เสิร์ฟพร้อมกับน้ำจิ้มรสเด็ด

ทีมงานในพื้นที่เกาะจำ นำโดยคุณนารี วงศาชล คุณสิทธิชัย คงศรี พาคณะวิจัยนั่งเรือรอบเกาะจำ/พื้นที่ใกล้เคียง

บนเส้นทางนี้ อาจจะพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ นอกจากจะนั่งเรือแล้ว จะได้เรียนรู้เรื่องภูมินามตามเส้นทางเดินเรือในอดีต ชื่อเรียกพื้นที่รอบเกาะในภาษาท้องถิ่น ฟังเรื่องเล่า รวมถึงเกร็ดความรู้ต่างๆ เช่น ภูมิปัญญา “อ่านน้ำจาลม อ่านฟ้าจาดาว” หรือเรียนรู้ลมฟ้าอากาศกับชาวอูรักลาไวกัย กิจกรรมที่จะได้ลงมือจริงคือการวางอวน สาวอวน ชักไซ เก็บหาหอยบนโขนทรายหรือตามป่าโกงกาง

อีกกิจกรรมหนึ่งคือการนำอาหารสดหรือสัตว์ทะเลที่ได้ไปปรุงอาหาร และพาไปกินข้าวกลางวัน “อ่าวยาซ่า” หรือมีชื่อเรียกในภาษาอูรักลาไวย์ว่า “ตือโละ ยาซ่า” ตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก อ่าวแห่งนี้แหล่งทำมาหากินดั้งเดิมของชาวอูรักลาไวย์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในทะเล ไม่ว่าจะเป็นกุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ นอกจากนั้นอ่าวแห่งนี้ก็มี “บ่อน้ำจืด” ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากตาน้ำที่ไหลลงมาจากบนเขานักท่องเที่ยวจะนั่งล่องมวรับประทานอาหารริมชายหาด ส่วนเมนูอาหารของชาวเล คือ ข้าวห่อใบตอง หมึกน้ำดำ กุ้งเผา ปลาอย่าง รับประทาน คู่กับ “น้ำซุบ” หรือ “หน้าซุ บ่าจืด” หรือน้ำพริกกะปิ

ส่วนกิจกรรมในช่วงบ่าย อาจจะจัดกิจกรรมแพ่ง “ไว้วาย” หรือหมึกสายขนาดเล็ก หรือเดินหาเก็บหอยบริเวณหาดทรายและโขดหินตามอ่าวต่างๆ ที่ชาวอูรักลาไวย์นิยมนำมาทำเป็นอาหาร (กิจกรรมนี้ ขึ้นกับช่วงเวลาน้ำขึ้น-น้ำลง/ข้างขึ้น-ข้างแรม) ส่วนกิจกรรมที่จะต้องจัดเตรียมล่วงหน้า คือการปลูกป่าโกงกาง เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่นนำฝักโกงกางมาปลูกเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน (ต้องมีการเตรียมฝักโกงกางที่เพาะกล้าไว้เตรียมพื้นที่ในการปลูก เตรียมเสื้อผ้าและรองเท้าที่เหมาะสม ฯลฯ) นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโกงกางของชาวอูรักลาไวย์ เรียนรู้ชื่อเรียกกุ้ง หอย ปู ปลาชนิดต่างๆ ในภาษาท้องถิ่น

เรือจอดแวะที่เกาะจำนุ้ย (ปูเลา กือจ๊ับ เดอมี) ในอดีตชาวอูรักลาไวย์เคยตั้งหมู่บ้านแห่งแรกบนเกาะแห่งนี้

ชาวบ้านช่วยกันเก็บฝักต้นโกงกางในป่าชายเล เพื่อนำไปอนุบาล ก่อนจะนำไปปลูกในพื้นที่เป้าหมาย

นักท่องเที่ยวเล่นน้ำบริเวณโหนดทรายกลางทะเล เรียกในภาษาถิ่นว่า “ป้อหอกกลาง” (ภาพโดย นารี วงศาชล)

3.2.3 การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิว

เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิวจะพาไปแวะเยี่ยมจุดสนใจในชุมชนเล็กๆ ในหอย่อมป่าชายเลนที่ผู้คนบางส่วนยังมีวิถีประมงพื้นบ้าน ในขณะที่บางส่วนออกไปทำงานรับจ้างและทำอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่โยกย้ายมาจากจุดอื่น รวมทั้งต้องโยกย้ายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวเลจะสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมให้มากกว่านี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและคนนอกเห็นคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมที่จะทำให้ชุมชนอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแต่ก็ต้องมีแรงหนุนเสริมจากภาคส่วนต่างๆ

ภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนชาวเลอุรักลาโว้ย “โต๊ะบาหลิว” ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโต๊ะบาหลิว ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา

ชุมชนโตะบาหลิวตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเกาะลันตาใหญ่ ไม่ไกลจากสะพานสิริลันตา ซึ่งเชื่อมระหว่างเกาะลันตาน้อยและเกาะลันตาใหญ่ ชุมชนแห่งนี้มีชาวอูรักลาโว้ยตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่รวมกันกว่า 50 หลังคาเรือน บริเวณทางเข้าชุมชนเป็นสะพานคอนกรีตที่สร้างลัดเลาะผ่านป่าชายเลน บ้านส่วนใหญ่สร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ โดยหันหน้าออกทะเล ส่วนอาชีพหลักของคนที่นี่ได้แก่การทำประมงด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้าน จึงมีเรือหัวโทงจอดเรียงรายกันอยู่บริเวณชายหาดและในลำคลอง

บริเวณกลางหมู่บ้านยังเป็นที่ตั้งของ “ศาลเจ้าโตะบาหลิว” ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวอูรักลาโว้ยและผู้คนในแถบนั้น โดยจะมีงานประเพณีสำคัญประจำปี จัดขึ้นปีละ 2 ครั้งในเดือน 6 และเดือน 11 ทางจันทรคติ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของฤดูกาล เมื่อเข้ามาในบริเวณศาลเจ้าจะพบกับรูปเคารพในศาลเจ้าโตะบาหลิว นอกจากนั้นยังมีป้ายไวโนลให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอูรักลาโว้ย

คณะวิจัยเริ่มจากการเดินสำรวจชุมชน และนำจุดต่างๆ มากำหนดลงในแผนที่ Google map ต่อจากนั้นคณะวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะลันตาและพื้นที่ใกล้เคียง จากนั้นเป็นการสนทนากลุ่ม (focus groups) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจุดสนใจ นามสถาน ประวัติการตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอูรักลาโว้ย ในเบื้องต้น จุดสนใจบนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโตะบาหลิว มีจำนวน 12 จุด มีระยะทางเดินประมาณ 500 เมตร

บรรยากาศบริเวณป้ายทางเข้าหมู่บ้านโตะบาหลิว

สะพานปูนทางเดินเลียบชายฝั่งและป่าโกงกาง

จุดสนใจบนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนโตะบาหลิว มีจำนวน 12 จุด ดังต่อไปนี้

- จุดที่ 1 สะพานทางเดินสู่ชุมชน
- จุดที่ 2 ป่าชายเลนสองฟากทาง
- จุดที่ 3 บ้านโตะหมอ
- จุดที่ 4 พื้นที่จอดเรือหน้าหาดติดคลองลัดบ่อแหน
- จุดที่ 5 กลุ่มบ้านเรือนเครื่องผูก

- จุดที่ 6 กลุ่มบ้านเรียนรู้วิถีนักเก็บหาและเครื่องมือประมง
- จุดที่ 7 เรือนแถวรับรองญาติพี่น้อง
- จุดที่ 8 ศาลาอเนกประสงค์
- จุดที่ 9 ศาลารองแจ้ง และลานพิธีกรรม
- จุดที่ 10 ศาลเจ้าโต๊ะบาหลีและศูนย์วัฒนธรรมชาวเล
- จุดที่ 11 พื้นที่ขึ้นคานและซ่อมแซมเรือประมง
- จุดที่ 12 คลองซอยและเส้นทางป่าชายเลน

ศาลเจ้าโต๊ะบาหลี เป็นที่เคารพสักการะของชาวอุรักลาไวย์และผู้คนในแถบนั้น

บนเส้นทางนี้ อาจจะพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ ในช่วงเช้า ระหว่างที่เดินเที่ยวเส้นทางนี้ อาจจะเรียนรู้ คำศัพท์ต่างๆ ในภาษาอูรักลาไวก์ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตทางทะเล

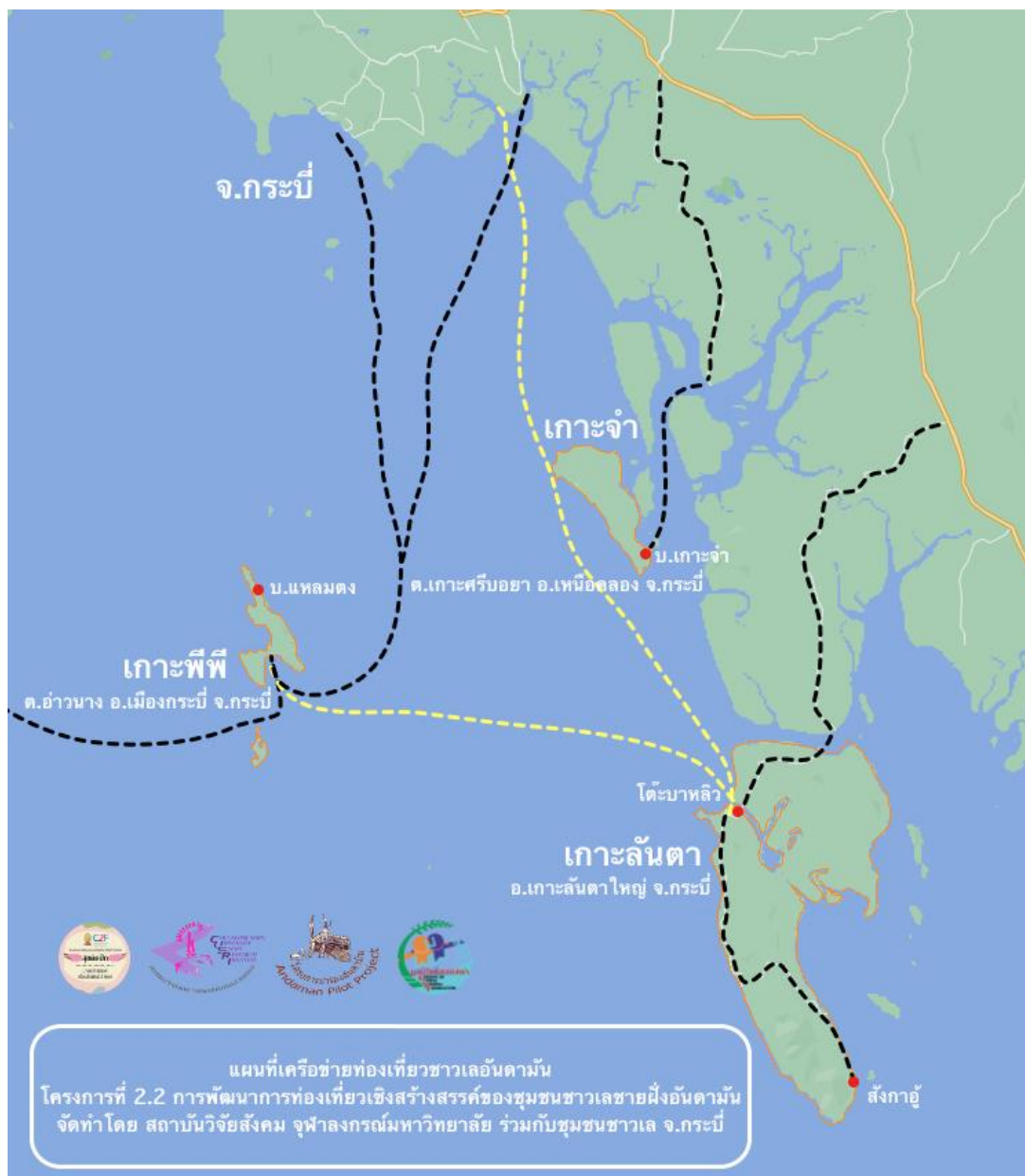
รับประทานอาหารกลางวันบริเวณศาลาอเนกประสงค์ (จุดที่ 8 ในเส้นทาง) ในส่วนของเมนูเป็น “ข้าวมันหอยดิบ” โดยนำเอาทางมะพร้าวมาจุดไฟเผาหอยดิบกันที่ริมชายหาด นั่งล้อมวงกินกัน รับประทานอาหารคู่กับ “น้ำซุบ” หรือ “หน้าซุ บ่าจืด” หรือน้ำพริกกะปิ หรือนำเอาปลา กุ้ง หรือสัตว์ทะเลสดๆ ที่ได้มาอย่างกินกันริมหาด

ส่วนกิจกรรมช่วงบ่าย อาจจะจัดสาธิตทำไขหมึกกับไขปลา (จุดที่ 6 กลุ่มบ้านเรียนรู้วิถีนักเก็บหาและเครื่องมือประมง และจุดที่ 8 พื้นที่คานเรือและวางไซ) ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการถักไซ มาดอวน และเรียนรู้ เครื่องมือประมงชนิดต่างๆ ของชาวอูรักลาไวก์ การให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำกับมือนั้น หากถักไขผิดพลาดไป ก็ รื้อสวดออกเพื่อทำใหม่ได้ไม่ยาก นอกจากนั้นอาจจะมีการนั่งเรือแจวเข้าไปตามเส้นทางป่าชายเลน ทดลองจับปูดำ หาดอวนในป่าชายเลนแบบวิถีประมงชาวเลด้วยวิธีเรียบง่ายและยั่งยืน (จุดที่ 12 คลองซอยและเส้นทางป่าชายเลน) หากออกเรือได้ปามา นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิธีการแลปลาแบบชาวเล และการเตรียมแปรรูปโดยการตากแห้ง ซึ่งอาหารทะเลตากแห้งที่นี่เป็นอาหารที่ปลอดภัยและเก็บได้นาน

ก่อนนำไขไปวาง ชาวบ้านจะนำไปต้นเต่าร้างมาคลุมด้านบนของไซ เพื่อสร้างร่มเงา จะได้ล่อหมึกเข้าไซ กิจกรรมนี้ก็สามารถจะนำมาให้นักท่องเที่ยวลงมือทำและเรียนรู้เกี่ยวกับการล่อหมึก รวมทั้งเรียนรู้ระบบนิเวศป่าที่มีต้นเต่าร้างได้

แม้ว่าจะเป็นชุมชนชาวเลเหมือนกัน แต่จะเห็นได้ว่าเส้นทางและจุดสนใจของชุมชนมีประวัติความเป็นมา และรายละเอียดที่แตกต่างกัน และมีกิจกรรมที่ไม่เหมือนกัน คณะวิจัยจึงวางแผนจะทำแผนที่เครือข่ายท่องเที่ยว ชาวเลอันดามัน ซึ่งในโครงการนี้มีพื้นที่เป้าหมายอยู่ในชุมชนชาวเลอุรักลาโว้ยเกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพี ใน จังหวัดกระบี่ แต่ถ้าไปเที่ยวในชุมชนชาวเลอื่นๆ ก็จะได้รู้จักกับชุมชนอื่นซึ่งมีข้อมูลและรายละเอียดที่น่าสนใจน่า เรียนรู้และแตกต่างไปจากที่เคยท่องเที่ยวมา

ตัวอย่างแผนที่เครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามัน เกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพี ในจังหวัดกระบี่

3.3 การพัฒนาผู้เล่าเรื่องหรือสื่อความหมายผ่านกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเล

เมื่อได้เส้นทางและจุดสนใจ และได้คู่มือนำเที่ยวแล้ว กระบวนการต่อไปคือการกำหนดคนบอกเล่าและพัฒนาทักษะการเล่าเรื่องหรือสื่อความหมาย โดยในโครงการนี้เลือกทำงานกับคนรุ่นใหม่ที่เป็นเยาวชน โดยมีการอบรมมัคคุเทศก์ชาวเลผ่านกิจกรรมค่าย มีการแบ่งฐานการเรียนรู้ และมีผู้รู้และผู้อาวุโสเป็นผู้บอกเล่าเรื่อง การคัดเลือกเยาวชนมาเข้าค่าย นอกจากจะมีเกณฑ์ว่าเป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนชาวเลแล้ว ยังเน้นเรื่องความสนใจและสมัครใจด้วย

3.3.1 กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563 ร่วมกับโรงเรียนบ้านเกาะจำและชุมชนชาวเลบนเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการและทักษะการเป็นยุวมัคคุเทศก์ การฝึกปฏิบัตินำเสนอเพื่อเตรียมเป็นตัวแทนชุมชนในการบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้มาเยือน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชาวอุรักลาโว้ยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุน้อยที่สุดคือ 10 ปี และอายุมากที่สุดคือ 15 ปี อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 12.7 ปี

กิจกรรมสันทนากการเพื่อสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม

รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือ แบ่งงานกันทำ

กิจกรรมจัดขึ้น 2 วัน โดยช่วงเช้าวันแรกจะเป็นกิจกรรมสันทนากการสร้างความสัมพันธ์ แบ่งกลุ่ม และเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ผ่านการบรรยายและฉายวิดีโอ จากนั้นแต่ละกลุ่มจะแยกย้ายกันทำงานกลุ่มและต่างออกมานำเสนอ ส่วนในช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมฐานเรียนรู้ 6 ฐาน โดยมีผู้รู้ผู้อาวุโสชาวอุรักลาโว้ยทำหน้าที่เป็นวิทยากร ประกอบด้วยฐานบ้านและเรือแบบดั้งเดิม/เข็มทิศชีวิต/สิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมสำคัญ/อาหารและขนม/ดนตรีและเพลงร้อง/การละเล่นและชีวิตวัยเด็ก ในขณะเดียวกันคณะวิจัยได้จัดทำ “(ร่าง) คู่มือประวัติชุมชน เส้นทางและจุดสนใจในบ้านเกาะจำ จังหวัดกระบี่” เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการอบรม

พัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ กล้าพูดกล้าแสดงออก เชิญผู้รู้ผู้อาวุโสมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในด้านต่างๆ

ส่วนกิจกรรมวันที่สอง ช่วงเช้าจะเป็นกิจกรรมเดินเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านเกาะจำและฝึกอธิบายความสำคัญของจุดสนใจ เช่น ศาลเจ้าโต๊ะบูหรง ท่าเรือบ้านเกาะจำ หมู่บ้านชาวเล ร้านขนมจีน ย่านร้านค้า ธนาคารปูม้า บ้านไม้โบราณ บ่อน้ำเก่า พื้นที่จอดเรือและท่าไซ เป็นต้น โดยมีวิทยากรชาวอูรักลาโว้ยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับจุดสนใจ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าข้อมูลหลายอย่างพวกเขาไม่เคยรับรู้มาก่อน

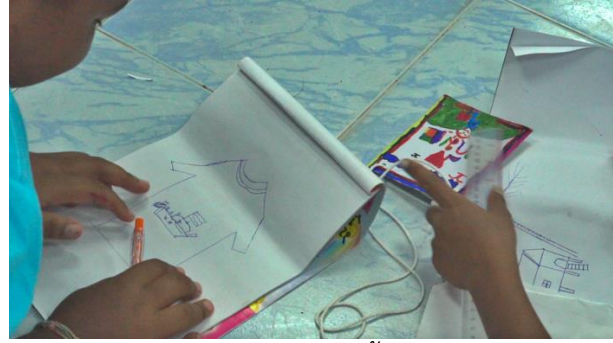

ถ่ายภาพร่วมกันบริเวณโรงเรียนบ้านเกาะจำ วิทยากรกำลังเล่าถึงประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าโต๊ะบูหรง

ในช่วงบ่าย คณะวิจัยได้ทดลองสร้างสรรค์กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม อาทิเช่น การประดิษฐ์ที่คั่นหนังสือจากใบเตยทะเล ซึ่งเป็นวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ในสมัยก่อนนั้นชาวอูรักลาโว้ยนิยมนำใบเตยหนามมาสานเป็นกระปุกใส่ของ ตะกร้าใส่เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการออกแบบลายเสื้อหรือของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยเน้นผลิตภัณฑ์ที่สื่อถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวเลหรือชุมชนบนเกาะจำ

ตัวอย่างการประดิษฐ์ที่คั่นหนังสือจากใบเตยหนาม

บรรยากาศการออกแบบลายเส้น เช่น เรือ บ้าน

ในวันต่อมา คณะวิจัยได้ทดลองโปรแกรมนั่งเรือหัวโพงนำเที่ยวของชาวบ้าน ชมจุดสนใจ อาทิ ศาลเจ้าโตะอาดัม สุสานฝังศพ บ่อน้ำจืดบนเกาะ ชุมชนบ้านเกาะปู (ตั้งอยู่ด้านเหนือของเกาะจำ) พร้อมรับประทานอาหารพื้นบ้าน อาหารทะเลสด เช่น เมนูหมึกน้ำดำ เมนูน้ำพริกต้อนรับแขกกับผักพื้นบ้าน นอกจากนี้ในช่วงระหว่างการนั่งเรือยังมีโอกาสพบเห็นวิถีการทำประมงพื้นบ้าน พร้อมชมทิวทัศน์ที่สวยงาม บริเวณเกาะต่างๆ อาทิ เกาะเหลาสี หรือเกาะเหล็ก มีชื่อในภาษาอูรักลาไวย์ว่า “ปูเลา ปือซี” คำว่า “ปูเลา” ในภาษาอูรักลาไวย์หมายถึงเกาะ ส่วนคำว่า “ปือซี” หมายถึงเหล็ก หรือเกาะจำน่วย (ปูเลา กือจ๊ับ เดอมี) ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่ตั้งหมู่บ้านเก่าของชาวอูรักลาไวย์ที่อาศัยอยู่บนเกาะจำ

บรรยากาศการนั่งเรือหัวโพงนำเที่ยวของชาวบ้านเกาะจำ วิถีชีวิตการทำมาหากินทางทะเลของชาวบ้านเกาะจำ

3.3.2 กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี จัดขึ้นในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564 ร่วมกับโรงเรียนบ้านแหลมตง และชุมชนชาวเลแหลมตง ตำบลอ่าวนาง อำเภอมือกระบี่ จังหวัดกระบี่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนชาวเลได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง โดยผ่านฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ จากผู้รู้ผู้อาวุโส นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกการจดบันทึกข้อมูล การทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้และทักษะการเป็นยุวมัคคุเทศก์ เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนชาวเลในการบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้มาเยือน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนชาวอูรักลาไวย์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแหลมตง

เกาะพีพี โดยมีสมาชิกชาวค่ายเข้าร่วมทั้งหมด 21 คน โดยเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุน้อยที่สุดคือ 8 ปี และอายุมากที่สุดคือ 15 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 12.36 ปี

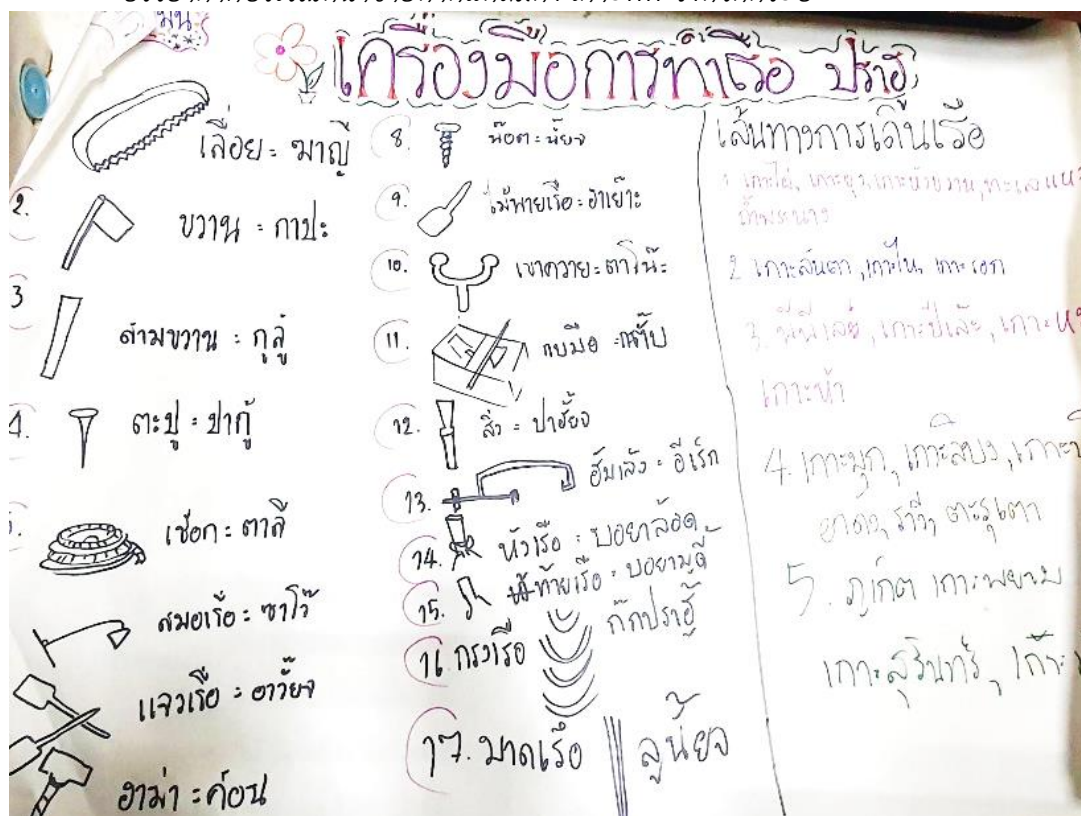
ภาพถ่ายบุคคลของสมาชิกชาวค่ายเกาะพีพี จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 6-7 คน

กิจกรรมจัดขึ้น 1 วัน โดยช่วงเช้า เริ่มต้นด้วยการเล่นเกมสันทนาการ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ จากนั้น เป็นการสอนร้องเพลง ต่อมาเป็นการแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 6-7 คน เพื่อแยกย้ายกันไปทำกิจกรรมฐานเรียนรู้ โดยมีผู้รู้ผู้อาวุโสชาวอุรกลาไวย์ในชุมชนทำหน้าที่เป็นวิทยากร ประกอบด้วย 6 ฐานเรียนรู้ ได้แก่ เรือปราฮู / นิทานและตำนาน / ด่านน้ำ / แผนที่ / ประวัติชุมชน และดอกหอยและเก็บหาเหรียญทราย โดยแต่ละฐานกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

ฐานนิทานและตำนาน (วิทยากรประจำฐานคือนางสาวยุพา ขาวน้ำ/นางปิยะ ทะเลลึก/นางสาววนิดา ประมงกิจ) เรื่อง “งูเจ้าที่” เล่าโดยนางสาวยุพา ขาวน้ำ ในสมัยก่อนนั้น มีคนตาเดินไปที่โขดหินบริเวณแหลมตง พบงูเจ้าที่ 2 ตัว เป็นงูตัวผู้สีขาวและงูตัวเมียสีดำ โดยงูทั้งสองตัวมีท่อนบนเป็นมนุษย์และมีท่อนล่างเป็นงู งูทั้งสองตัวมักจะออกมาให้เห็นบริเวณหัวแหลมตงในช่วง 8 ค่ำถึง 15 ค่ำ แต่ต่อมาเมื่อเกาะพีพีเริ่มมีความเจริญเข้า มีที่พัก และเรือหัวโทงเพิ่มมากขึ้น งูเจ้าที่ไม่ชอบเสียงรบกวน ในที่สุดจึงพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น

บรรยากาศบริเวณหน้าชายหาดแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่

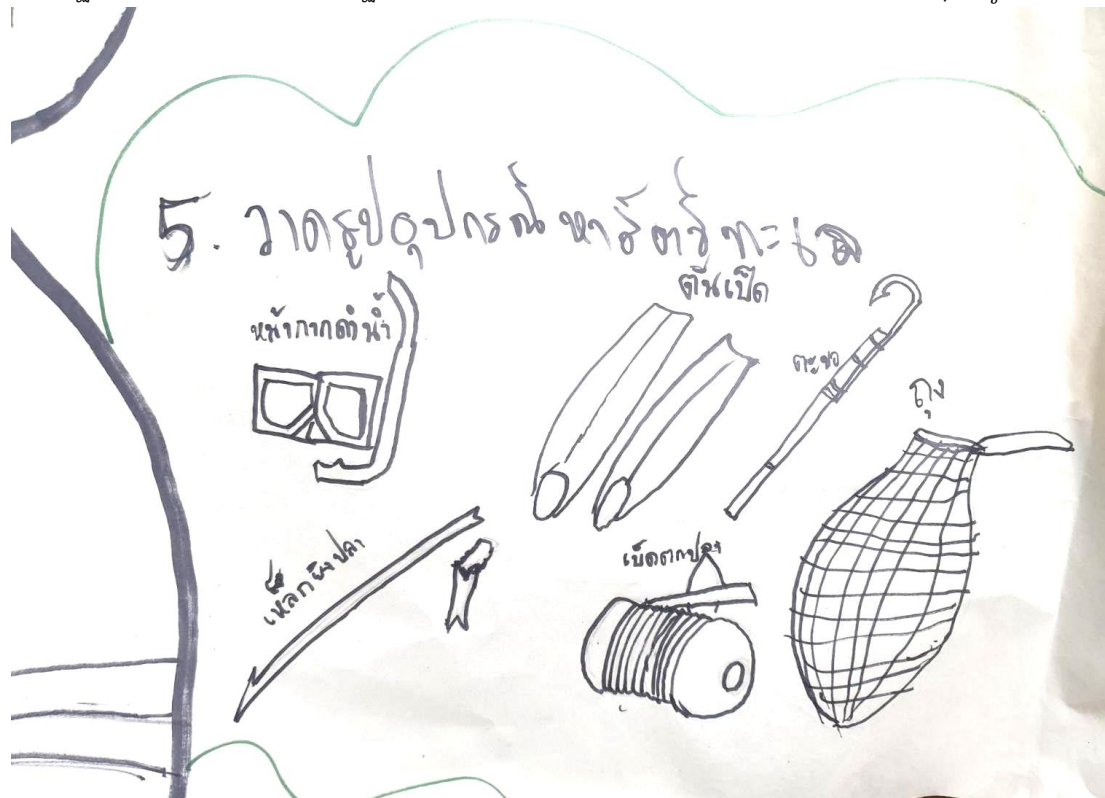

ตัวอย่างภาพวาดประกอบเรื่อง “เครื่องมือทำเรือปะฮู” ฝีมือเด็กและเยาวชนชาวอุรกลาไว

ฐานดำน้ำ (วิทยากรประจำฐานคือนายสนธิ หาดวารี/นายทวี ประมงกิจ/นายชลัมพร หาดทรายทอง) ผู้ชายอุรกลาไวจับปลา หมึก หอย ปู ฯลฯ ส่วนช่วงเวลาในการออกไปหาสัตว์ทะเลขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของสัตว์ทะเลชนิดนั้นๆ ที่มักจะสัมพันธ์กับฤดูกาล ช้างขึ้นช้างแรม น้ำขึ้นน้ำลง เป็นต้น โดยชาวอุรกลาไวมีเครื่องมือในการจับสัตว์ทะเลหลากหลายชนิด อาทิเช่น เหล็กยิงปลา (ตีโร ตีกับ อีกัด) หน้ากากดำน้ำ (จือมิน อาเย) ตาเบ็ด (มาตา งาเย็น)

ฐานดำน้ำ วิทยากรประจำฐานแนะนำเครื่องมือทำมาหากินทางทะเลให้กับน้องๆ ได้รู้จัก

ตัวอย่างภาพวาดประกอบเรื่อง “เครื่องมือทำมาหากิน” ฝีมือเด็กและเยาวชนชาวอูรักลาโว้ย

ฐานแผนที่ (วิทยากรประจำฐานคือนายลิเป็น ประโมังกิจ/นายหมัด ประมงกิจ) ชาวอูรักลาโว้ยเรียกเกาะพีพีว่า “ปูเลา บรีบรี” คำว่า “ปูเลา” ในภาษาอูรักลาโว้ยหมายถึงเกาะ ส่วนคำว่า “บรีบรี” หมายถึงการให้ เนื่องจากในอดีตเวลามีคนภายนอกแวะมาจอดเรือที่เกาะพีพี ชาวอูรักลาโว้ยมักมีน้ำใจนำอาหารมาให้ผู้มาเยือน ส่วนช่วงเวลาที่ชาวอูรักลาโว้ยเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนเกาะพีพียังไม่ชัดเจน แต่ในสมัยก่อนนั้นชาวอูรักลาโว้ยจากเกาะต่างๆ ในทะเลอันดามันเข้ามาตั้งเพิงพักอาศัยและทำมาหากินมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เนื่องจากเป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนบกและในทะเล

ฐานประวัติชุมชน (วิทยากรประจำฐานคือนางแมะปิง ประโมงกิจ/นางปิยะ ทะเลเล็ก) ในสมัยก่อนชาวอุร็กลาไวย์ที่อาศัยบนเกาะพีพีมีวิถีชีวิตการทำมาหากินด้วยการปลูกข้าวไร่ มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ สับปะรด ขนุน ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีการหาปลา หอย และสัตว์ทะเลบริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนและแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง นอกจากนั้นยังมีการเดินทางไป “บามัด” ตามเกาะต่างๆ ทัวทั้งทะเลอันดามัน จับปลา ดำปลิงและงมหอย นำมาตากแห้งเพื่อนำมาขายให้กับเจ้าแก้วบนฝั่ง ส่วนในปัจจุบัน ชาวอุร็กลาไวย์ยังคงประกอบอาชีพประมง ในขณะที่บางส่วนหันมาค้าขาย และทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ส่วนประเพณีสำคัญประจำปี คือ งานประเพณีสารทเดือนสิบที่จะจัดขึ้นในช่วงวันแรม 1 ค่ำ ถึงแรม 15 ค่ำเดือนสิบของทุกปี ชาวอุร็กลาไวย์จากเกาะพีพีและเกาะต่างๆ ในทะเลอันดามัน จะเดินทางขึ้นฝั่งเพื่อมารับบุญ และนำขนมกลับมาเช่นไหว้บรรพบุรุษที่เกาะ

ตัวอย่างภาพวาดประกอบฐานเรียนรู้เรื่อง “ประวัติชุมชน” ฝีมือเด็กและเยาวชนชาวอุร็กลาไวย์

เด็กๆ มีโอกาสเรียนรู้วิถี “บามัด” ในอดีตของคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายชาวอุร็กลาไวย์เกาะพีพี

ตัวอย่างภาพวาดประกอบเรื่อง “ประเพณีสารทเดือนสิบ” ฝีมือเด็กและเยาวชนชาวอุรังกลาไวย์

ฐานดอกหอยและเก็บหาเพรียงทราย (วิทยากรประจำฐานคือนางสาววนิดา ประโมังกิจ/นางยุพา ขาวน้ำ/นางสาวเดาะ ขาวน้ำ) ในส่วนของผู้หญิงอุรังกลาไวย์จะทำหน้าที่เก็บหาหอย ไม่ว่าจะเป็นหอยดิบ หอยนางรม หอยขี้ดำ หอยเม่น หอยล้น ปลิงทราย เพรียงทราย เป็นต้น โดยจะมีช่วงเวลากการเก็บหาหอยในช่วงเวลากลางวัน วันขึ้น 13-15 ค่ำ เวลาประมาณ 15.00 น. ส่วนช่วงเวลากลางคืน ในช่วงน้ำ 4-8 ค่ำ จะสามารถเริ่มเก็บหาหอยได้ตั้งแต่ช่วงเวลา 19.00 น. เป็นต้นไป ส่วนพื้นที่เก็บหาสัตว์ทะเลบริเวณเกาะพีพีได้แก่ หัวแหลมตง โล๊ะลาน่า ช่องกิว อ่าวเปลว และเกาะไผ่ เป็นต้น ส่วนอุปกรณ์ในการเก็บหาสัตว์ทะเลของผู้หญิง ได้แก่ ตะกร้า (ราฆ่า) มีด (ลิจัก) ไม้จับเพรียงทราย (หวิโจ๊ะวัยจ) เหล็กเจาะหอย (ญาโต๊ะ ตีเต๊ะ) เหล็กขุดปลิง (เบอซี) เป็นต้น

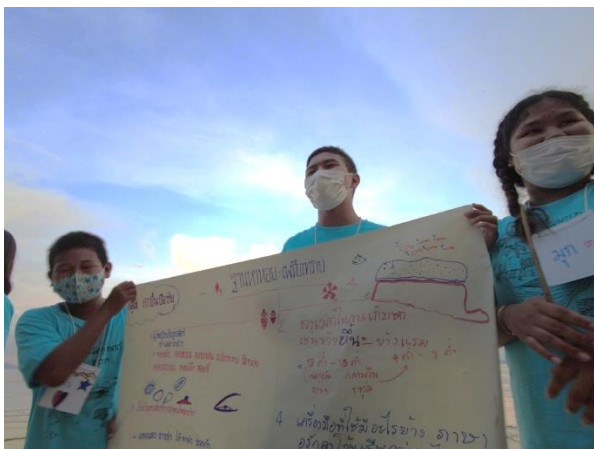
ฐานเรียนรู้เรื่อง “ดอกหอยและเก็บหาเพรียงทราย” ของหญิงชาวอุรังกลาไวย์เกาะพีพี

ตัวอย่างภาพวาดประกอบเรื่อง “เครื่องมือหาสัตว์ทะเล” ฝีมือเด็กและเยาวชนชาวอุรังกาไว

กิจกรรมฐานเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือแบ่งงานกันทำ พัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ กล้าพูดกล้าแสดงออก โดยการเชิญผู้รู้ผู้อาวุโสมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในด้านต่างๆ นอกจากนั้นยังมีทีมพี่เลี้ยง ประกอบด้วยคณะวิจัยและคณะครูโรงเรียนบ้านแหลมตงคอยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงดูแลและให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนอุรังกาไว้อย่างใกล้ชิด โดยเด็กและเยาวชนอุรังกาไว้วที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่ามีข้อมูลความรู้หลายอย่างที่พวกเขาไม่เคยรับรู้มาก่อน และที่สำคัญพวกเขามีโอกาสได้เรียนรู้ รับฟังเรื่องราวต่างๆ จากผู้อาวุโส ทำให้พวกเขามีความสุขและสนุกกับการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ในวันต่อมา คณะวิจัยได้นัดหมายสมาชิกชาวค่ายเกาะพีพีอีกครั้ง เพื่อจัดกิจกรรมตอบคำถามชิงรางวัล โดยเป็นการรวบรวมคำถามจากฐานเรียนรู้ จำนวน 6 ฐานที่ได้เรียนรู้ไปจากค่ายวันแรก โดยมีวัตถุประสงค์อยากให้เด็กและเยาวชนชาวเลเห็นถึงความสำคัญของการจดบันทึกสิ่งที่ได้เห็น สิ่งที่ได้เรียนรู้ เพราะเมื่อลงมือจดบันทึกด้วยตนเอง เด็กๆ ก็จะสามารถจดจำเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นได้ดีมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังสามารถนำสมุดที่จดบันทึกกลับมาอ่านทบทวนได้เสมอ

ภาพการนำเสนอของสมาชิกชาวค่ายเกาะพีพี

เพื่อนกลุ่มอื่นต่างตั้งใจฟังและคอยซักถามอยู่ตลอด

เช้าวันต่อมา มีกิจกรรมตอบคำถามชิงรางวัล ปิดท้ายด้วยการมอบรางวัลให้กับเด็กๆ ที่มีความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะลันตา ที่เดิมกำหนดวันจัดกิจกรรมในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564 ร่วมกับโรงเรียนบ้านส้างาอู้และชุมชนบ้านส้างาอู้ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ แต่เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว สถานการณ์ไวรัสโควิด-19 บนเกาะลันตา ยังคงพบผู้ติดเชื้อจำนวนหลายสิบคน รวมถึงสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดกระบี่ยังไม่สามารถเปิดเรียนแบบออนไซต์ได้ เนื่องจากโควิดยังคงแพร่ระบาดอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยของทุกฝ่าย ทางคณะวิจัยจึงตัดสินใจยกเลิกการจัดกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะลันตาไป

บทที่ 4 การปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานโครงการและข้อเสนอแนะส่งท้าย

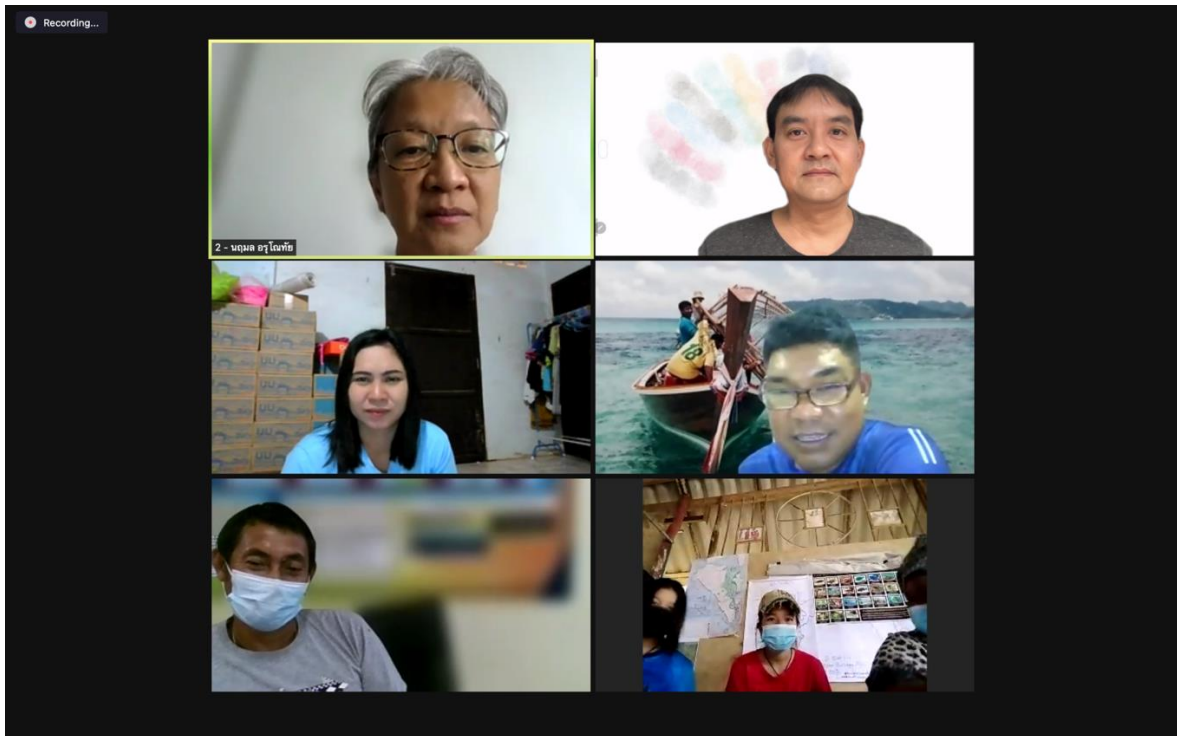
ดังที่กล่าวแล้วว่าสถานการณ์ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทำให้งานวิจัยหยุดชะงักลง และไม่สามารถจะออกเก็บข้อมูลภาคสนามได้ อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่วางแผนไว้เป็นการทำงานสร้างศักยภาพและต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน คณะวิจัยจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินงานโครงการ บทที่ 4 นี้จะอธิบายเรื่องการติดต่อสื่อสารออนไลน์ในช่วงโควิด และตอนท้ายก็จะมีข้อเสนอแนะส่งท้ายสำหรับกิจกรรมที่ยังจะต้องสานต่อเพื่อให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวสร้างสรรค์ชุมชนชาวเลอันดามัน

4.1 การปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานโครงการ

การปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินงานโครงการนี้เป็นใช้ข้อจำกัดของสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 ในการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องดิจิทัลและระบบออนไลน์ เมื่อคณะวิจัยไม่สามารถลงพื้นที่ เกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพีได้ จึงใช้การสื่อสารแบบออนไลน์รูปแบบใหม่ เช่น การประชุม/พูดคุยแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Zoom และการสร้างห้องสนทนาแบบกลุ่มในโปรแกรม LINE เพื่อเป็นพื้นที่พูดคุยระหว่างคณะวิจัยและคนทำงานในพื้นที่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ติดตามความคืบหน้าและช่วยสนับสนุนการทำงาน/กิจกรรมในพื้นที่นำร่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามันอย่างต่อเนื่อง

การประชุมออนไลน์ร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและทีมงานในพื้นที่ จัดขึ้นครั้งแรกในช่วงปลายเดือนมิถุนายน 2564 โดยนัดกันประมาณเดือนละ 2 ครั้ง ตามวันและเวลาที่สะดวกสำหรับทุกคน โดยคณะวิจัยชวนคุยถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงานในครั้งนี้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการจัดกิจกรรมแบบออนไลน์เป็นสิ่งที่คณะวิจัยและทีมงานในพื้นที่ไม่เคยทำกันมาก่อน

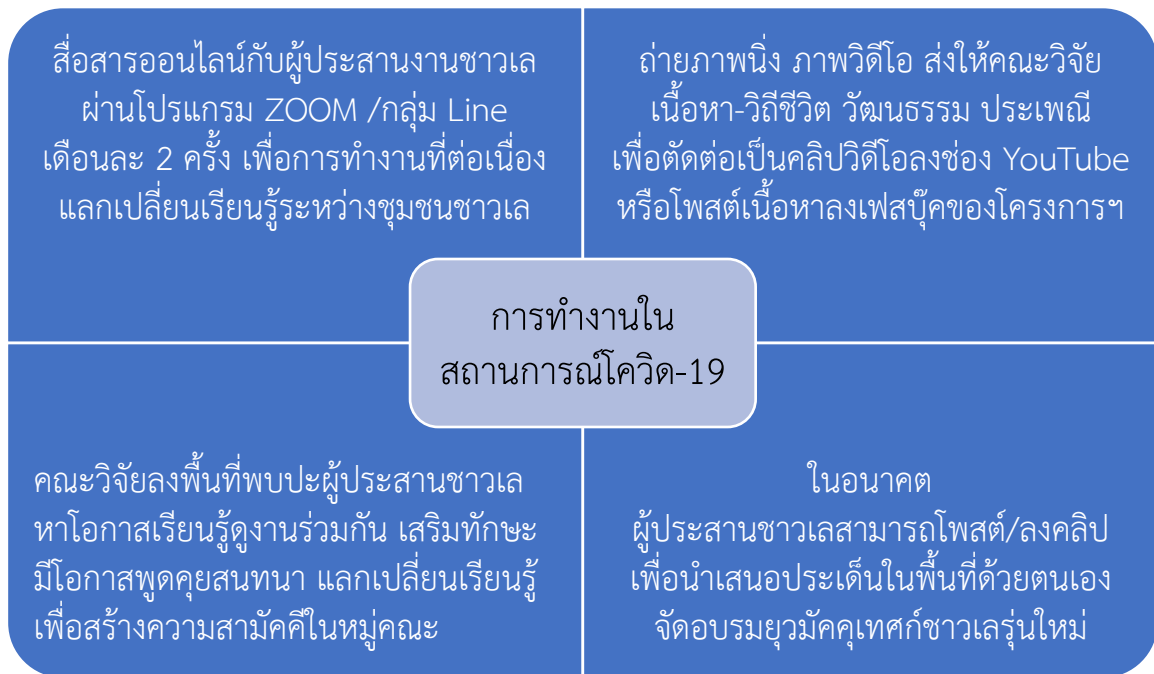
เบื้องต้นคณะวิจัยลองมอบหมายโจทย์กว้างๆ เช่น ลองบันทึกภาพนิ่ง ภาพวิดีโอ และเก็บข้อมูลกิจวัตรประจำวันของพี่น้องชาวเลใน 1 วัน หรือนำเสนออาหารการกินในชีวิตประจำวันของครอบครัวชาวเล เป็นต้น โดยโจทย์เหล่านี้จะปรับเปลี่ยนไปแต่ละสัปดาห์ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ การทำมาหากินดนตรี ภาษา ประเพณี ฯลฯ นอกจากนั้นยังเปิดกว้างให้ทีมงานในพื้นที่สามารถจะกำหนดหัวข้อได้เอง ผลงานจากทีมงานในพื้นที่มีอยู่หลายชิ้น ดังที่ได้ทำรายการไว้ในภาคผนวก ฉ (งานสื่อสารข้อมูลและความรู้/กิจกรรมโครงการผ่านคลิปวิดีโอ)

คณะวิจัยสื่อสารออนไลน์กับผู้ประสานงานชุมชนชาวเล (เกาะจำ เกาะลันตา และเกาะพีพี)

ในขณะเดียวกัน คณะวิจัยยังได้นำผลงานจากทีมงานในพื้นที่มาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนชาวเลในจังหวัดกระบี่ ผ่านทางช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ดังต่อไปนี้

- 1) ทางช่อง YOUTUBE: Andaman Pilot Channel นำเสนอคลิปวิดีโอเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวเล จังหวัดกระบี่
- 2) เพจเฟซบุ๊ก (Facebook) “ไกด์น้อยเด็กเลอันดามัน” และ “เครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามัน” เพื่อที่จะเป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ และสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับผู้ที่สนใจในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนและผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนชาวเล
- 3) คู่มือคำศัพท์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอูรักลาไวกัย (หนังสือออนไลน์) เป็นโปรเจกต์ที่คณะวิจัยทดลองทำร่วมกับทีมงานในพื้นที่ โดยเฉพาะคุณสมจิตร ทะเลเล็ก (หรือบังเซย) ครูภูมิปัญญาแห่งบ้านสังกาอู เกาะลันตา เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้ภาษาอูรักลาไวกัยทั้งในทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียน จึงชักชวนครูให้ลองสอนภาษาอูรักลาไวกัยวันละคำในกลุ่มไลน์ “ท่องเที่ยวชาวเลกระบี่” ซึ่งได้รับเสียงตอบรับอย่างดีจากน้องๆ ในกลุ่ม เนื่องจากปัจจุบันชาวอูรักลาไวกัยรุ่นใหม่ไม่ค่อยพูดภาษาชาวเลกันอีกแล้ว หลายครั้งที่ได้ยินคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายพูดกัน บางคำก็รู้ บางคำก็คั่นหู แต่ไม่รู้ความหมาย

แผนภูมิ “การใช้สถานการณ์ไวรัสโควิด-19 ในการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องดิจิทัลและระบบออนไลน์”

ไถ่เด็กเลอันดามัน
สร้าง @ชื่อผู้ใช้ - ชุมชน

แก้ไข ติดตาม

เครือข่ายท่องเที่ยวชาวเล
อันดามัน
สร้าง @ชื่อผู้ใช้ - การท่องเที่ยวและการขนส่ง

แก้ไข ชมวิดีโอ

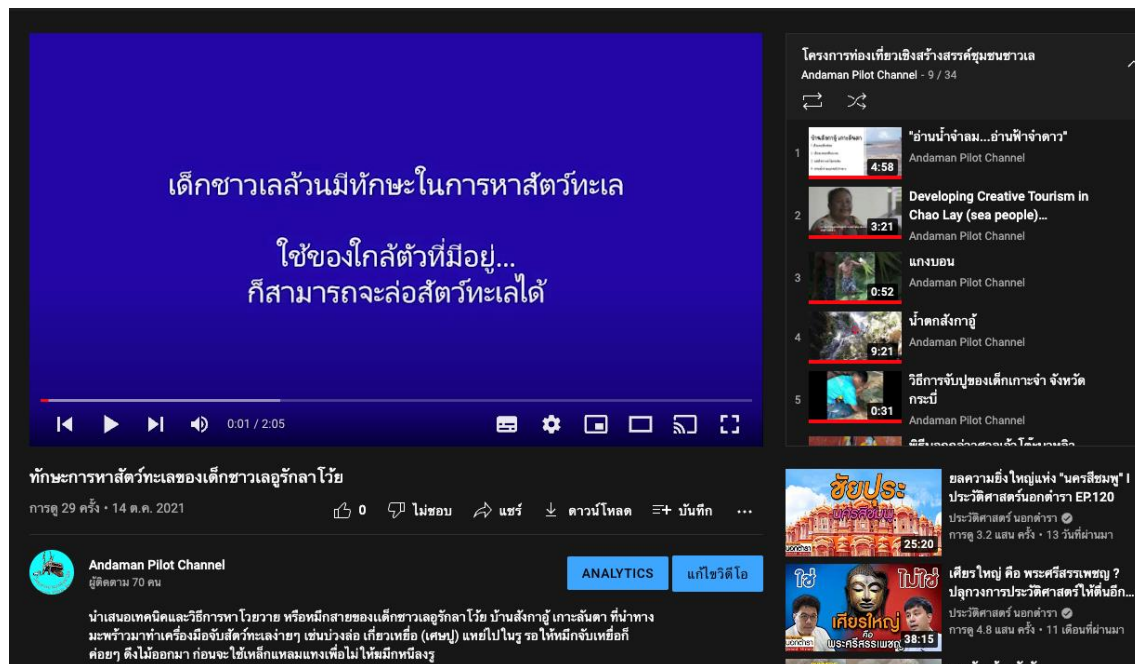
ตัวอย่างเพจ Facebook: “ไถ่เด็กเลอันดามัน” และ “เครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามัน”

ตัวอย่าง Post ใน FB	ภาพ capture หน้าจอ
1. เส้นทางและจุดสนใจของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน ใน 3 ชุมชน (เกาะจำ เกาะพีพี เกาะลันตา จังหวัดกระบี่)	

ตัวอย่าง Post ใน FB	ภาพ capture หน้าจอ
2. วิดีทัศน์นำเสนอเรื่องราวของ เด็กชาวอุร็กลาไวย์เกาะพีพีที่ ออกค้นหา “หอยขี้ดำ” ซึ่งเป็นหอยพื้นถิ่นของหาดชายฝั่งอันดามัน - ถ่ายทำและตัดต่อโดยน.ส.พรสุตา ประโมังกิจ ชาวเลเกาะพีพี	
1. ตัวอย่างการทำ infographic “ที่มาของชื่อ...บ้านสังกาอู้” - นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “ภูมินาม” ของชาวอุร็กลาไวย์ บ้านสังกาอู้ เกาะลันตา ที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่รอบตัว บุคคล สัตว์ พืช ฯลฯ	

ภาพโดยเยาวชนอุร็กลาไวย์บ้านสังกาอู้ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ สาธิตวิธีการหา “ไวยวาย” (หมึกสายขนาดเล็ก)

ตัวอย่างวิทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวอูรักลาโว้ย
(ถ่ายทำโดย ทีมผู้ประสานงานชาวอูรักลาโว้ย จังหวัดกระบี่)

ช่อง YouTube : ชาวเลแหลมตง โดยพรสุตา ประโม่งกิจ นำเสนอกิจกรรมไกด์น้อยเด็กเล่นตามัน ตอน หอยขี้ดำ

ลอบดักปลา หรือไซ หรือภาษาอูรักลาโว้ยเรียก “บูบู อักัด”

เป็นเครื่องมือประมงที่ใช้กันมานานนับร้อยปี
แต่เดิมลอบทำด้วยไม้ไผ่ หวาย และมียขนาดเล็ก
ต่อมาแหล่งไม้ หวาย และไม้ไผ่มีน้อยลง ทรัพยากรในทะเลก็ลดลง
ทุกวันนี้ต้องซื้อไม้ ลวด ตะปู อวนพลาสติกมาทำลอบ ซึ่งลอบมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าแต่ก่อน

ตุลาคม 2564

ที่มาของชื่อ "บ้านสังกาอู"

อ่าวมะพร้าว

ภาพถ่ายโดย คุณสมจิตร ทะเลลึก (บังเซ)

ภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Map

หินอีซักกาอู

ตั้งอยู่บริเวณอ่าวมะพร้าว
เป็นหินที่มีรูปร่างลักษณะคล้าย
"เงือกของปลากระเบนราหู"

ต่อมา ชาวอุรักลาไวย์ที่มาตั้งถิ่นฐาน
บริเวณนี้จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า
"ตูโปะ เซอกาอู"

เกาะลันตาใหญ่
จังหวัดกระบี่

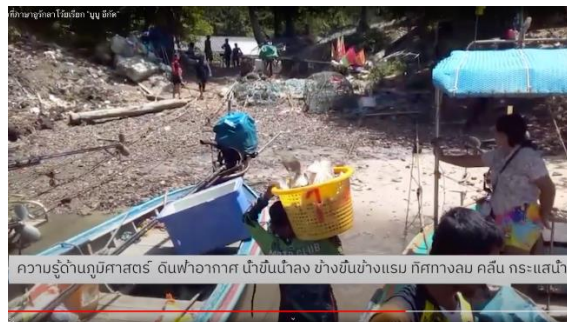

เงือกปลากระเบนราหู

โครงการ "การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน"

ตัวอย่างการทำอินโฟกราฟิก" (Infographic) เผยแพร่ข้อมูลที่มาของชื่อ "บ้านสังกาอู" ทาง Facebook

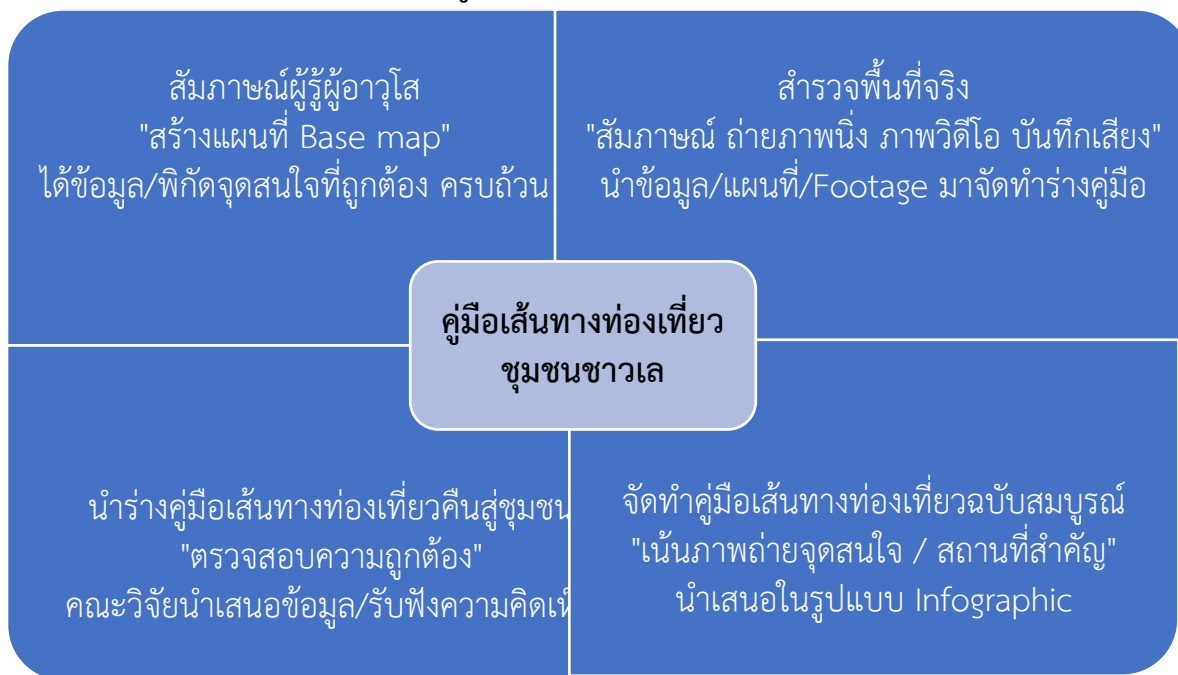

คลิปวิดีโอที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางไข่เตี๊ยมปลาของชาวอุรักลาไวย์ (สมจิตร ทะเลลึก)

ตัวอย่างคู่มือคำศัพท์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์ (ออนไลน์)

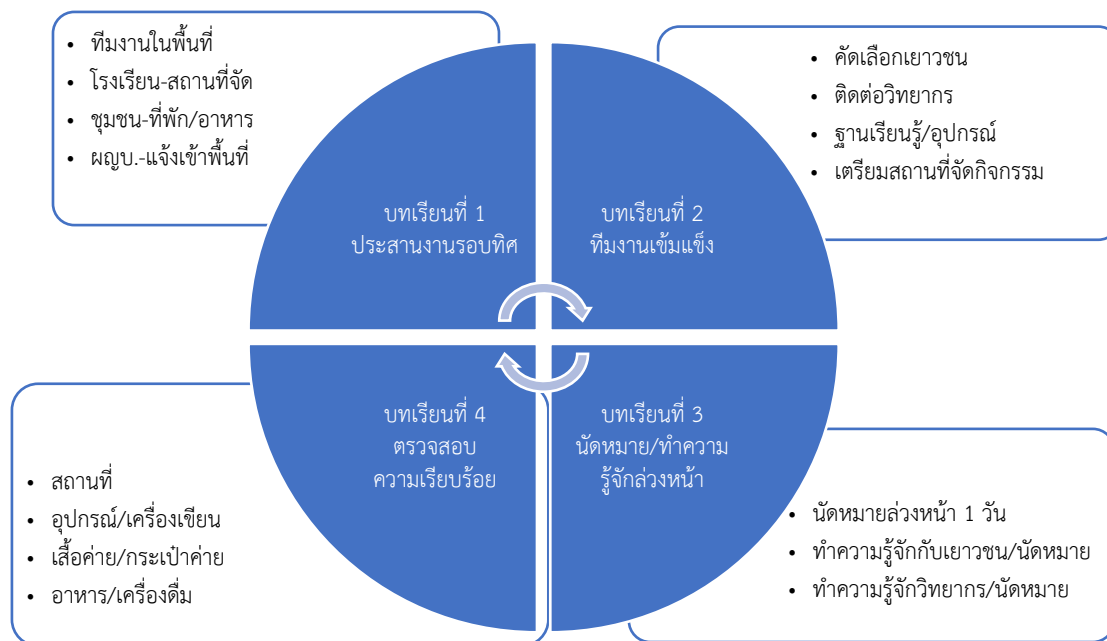
4.2 การถอดกระบวนการทำงานพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว

แผนภูมิการถอดบทเรียน “การพัฒนาคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว”

4.3 การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนากิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเล

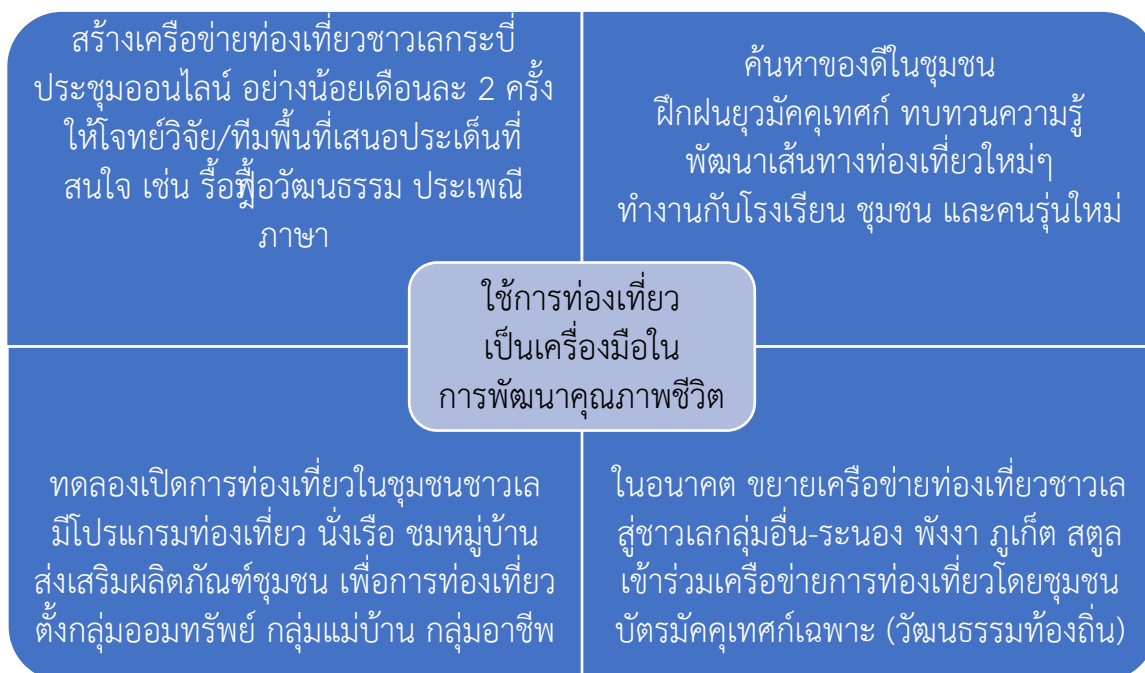

แผนภูมิการถอดบทเรียน “การจัดกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเล”

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี จัดขึ้นในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564 ณ บ้านแหลมตง เกาะพีพี

4.4 การถอดบทเรียนการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต

แผนภูมิการถอดบทเรียน “การระดมความคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ”

4.5 ข้อเสนอแนะส่งท้ายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนชาวเลในอนาคต

จากการถอดบทเรียนโครงการ จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายหลักของโครงการนี้ไม่ได้มุ่งที่การบริการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว แต่มุ่งที่การกระตุ้นให้คิดใหม่ถึงเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว และการใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเพื่อรื้อฟื้นมรดกวัฒนธรรมและกระตุ้นให้ชาวเลรุ่นใหม่หันมาสนใจ เรียนรู้ สืบทอด และภาคภูมิใจในวัฒนธรรม รวมทั้งทำให้วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจที่สำคัญและเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาเกี่ยวกับทะเลและพื้นที่ชายฝั่งได้เป็นอย่างดี

อุปสรรคจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้คณะวิจัยไม่สามารถจะดำเนินงานหลายอย่างได้ ข้อเสนอแนะในอนาคตจึงจะมุ่งที่การสานต่องานเหล่านี้ คือ

- 1) การส่งเสริมให้ชุมชนและยุวมัคคุเทศก์มีประสบการณ์สื่อความหมาย เล่าเรื่องราว และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านนี้ โดยเน้นการจัดกิจกรรม Workshop ที่เปิดโอกาสให้ฝึกฝนและลงมือทำจริง

- 2) การประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กร และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมและใช้ประโยชน์จากเส้นทางและจุดสนใจที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งมีการประเมิน/ทดลองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- 3) การต่อยอดการท่องเที่ยวในชุมชนและขยายผลไปยังชุมชนชาวเลอื่นๆ แถบชายฝั่งและเกาะในทะเลอันดามัน การกระชับเครือข่ายท่องเที่ยวชาวเลอันดามันโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เชื่อมโยงกับการยกระดับคุณภาพชีวิตมิติต่างๆ และการเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนเองและให้กับชุมชนอื่นๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชายฝั่งทะเล
- 4) ในด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ส่งเสริมการพัฒนาตลาดเฉพาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Niche market for creative eco-cultural tourism) และขยายเครือข่ายไปถึงชุมชนในระบบนิเวศอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงที่กว้างขึ้น
- 5) การพัฒนานโยบายสาธารณะในระดับต่างๆ เพื่อป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยว รวมทั้งบัญญัติของท้องถิ่น กฎกติกามารยาทสำหรับทั้งนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น นโยบายการกระจายและแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการแบ่งรายได้จากการท่องเที่ยวมาเพื่อฟื้นฟูบูรณาสีงอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสาธารณะในชุมชน

ป้ายเตือนภาษาอังกฤษไม่ให้นักท่องเที่ยวสวมใส่ชุดว่ายน้ำเข้ามาเดินเล่นในหมู่บ้านเกาะจำ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนากฎกติกาสำหรับคนนอกและนักท่องเที่ยว ที่จะต้องเข้ามาอย่างเคารพวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2559. **วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 และ (ร่าง) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564).**
- ณัฐธิดา จันทรมณี. 2552. **การนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับชาวอุรุกรลาไวย.** ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. 2558. **เอกสารประวัติชุมชนชาวเลเกาะลันตา และเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรมโต๊ะบาหลิว-เกาะสน-บ่อแหน.** คู่มือประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. 2558. **เอกสารประวัติชุมชนและเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรมอุรุกรลาไวยบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่.** คู่มือประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. 2559. **ประวัติและจุดสนใจบนเส้นทางวัฒนธรรมชุมชนอุรุกรลาไวย เกาะพีพี จังหวัดกระบี่.** คู่มือประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส. 2545. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม : ศึกษากรณี ชาวเลลังกาอู้อ.เกาะลันตา จ.กระบี่.** มานุษยวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุมา เตพลกุล และธีระ สันเดชารักษ์. 2556. **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ:
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2561. **คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ: บริษัท บุคพลัส พับลิชชิง จำกัด.
- อาภรณ์ อุภุชณ์. 2532. **พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาภรณ์ อุภุชณ์. 2554. **พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์อำนาจของชาวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่.** ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภาษาอังกฤษ

- Granbom, Lotta Ann-Charlotte. *The Second Wave: The Urak Lawoi After the Tsunami in Thailand*. Doctoral Thesis (monograph), Department of Social Anthropology, Lund University.
- Richards, Greg. 2011, “Creativity and tourism. The state of the art”, *Annals of Tourism Research*, Vol. 38, no. 4, 2011.
- Richards, Greg and Marques, Lenia. 2012. “Exploring Creative Tourism: Editors Introduction”, *Journal of Tourism Consumption and Practice*, Volume 4 No.2, 2012.
- Richards, Greg. 2017. “Making places through creative tourism?” Keynote Presentation at the Conference “Culture, Sustainability, and Place: Innovative Approaches for Tourism Development”, Ponta Delgada, Azores, Portugal, 13th October 2017.
- Smith, Melanie; MacLeod, Nicola; Robertson, Margaret Hart. 2010. *Key Concepts in Tourist Studies*. London: Sage.
- Sharpley, Richard. 2018. *Tourism, Tourists and Society*. New York: Routledge.
- UNESCO. 2006. “Towards sustainable strategies for creative tourism”, *UNESCO Discussion Report* of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism, Santa Fe, NM, 25-27 October, available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001598/159811e.pdf> (accessed 15 July 2009)
- Urry, J. and Larsen, J. 2011. *The Tourist Gaze 3.0*. London: Sage.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกระบี่. 10 เมษายน 2562. รายงานวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดกระบี่ ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2559-มิถุนายน 2561. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.industry.go.th/krabi/index.php/2017-05-18-07-14-31/2017-05-18-07-15-43/6/2560-2>. (24 มิถุนายน 2562).
- กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2557-2561). สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปอุทยานแห่งชาติ ปังประมาณ พ.ศ. 2557-2561. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=11191>. (25 มิถุนายน 2562).

รมจักร จันทรานกุล. 27 มกราคม 2561. New China Insights: นักท่องเที่ยวจีนทำไมต้องไปท่องเที่ยวเมืองไทย!!. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://m.mgrounline.com/china/detail/9610000006765>. (25 มิถุนายน 2562)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 5 มกราคม 2561. สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี พ.ศ.2559. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=486&filename=index (25 มิถุนายน 2562)

ภาคผนวก ก :

แนวคำถามสำหรับโครงการวิจัยท่องเที่ยวสร้างสรรค์ชาวเลกระบี่

1. การท่องเที่ยวในเกาะลันตา/เกาะพีพี/เกาะจามีประมาณเมื่อใด นักท่องเที่ยวเป็นใครบ้าง เข้ามาทำอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร
2. มีความเห็นอย่างไรกับนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปบนเกาะ มีผู้ใดได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์บ้าง ชุมชนได้ประโยชน์บ้างหรือไม่ อย่างไร อยากเห็นการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ทำอย่างไรไม่ให้การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อชุมชนและธรรมชาติ และทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิต/ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น แข็งแรงขึ้น (เช่น มีการปรับปรุงบ้านเรือน/บริเวณโดยรอบ มีการจัดการขยะ มีการทำให้คนในชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจ ฯลฯ)
3. อยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน หรือให้คนในชุมชนพาเที่ยว/เป็นไกด์หรือไม่ ทำไม ชุมชนพร้อมรับหรือไม่ อยากให้ใครบ้างมาท่องเที่ยว หรือถ้าไม่ยอมนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ให้บอกเหตุผลด้วย
4. อยากให้นักท่องเที่ยวมาตรงจุดไหนบ้าง (ธรรมชาติ วัฒนธรรม ชุมชน ฯลฯ) สถานที่/ข้อมูลที่ยากเปิดเผย/นำเสนอเพื่อการท่องเที่ยว (หรือไม่อยากเปิดเผยเลย?) อยากให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมอะไร มีอะไรที่เป็นสิ่งโดดเด่นหรือ “ของดี” ในท้องถิ่น ใครที่จะมีความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับ “ของดี” เหล่านี้ ประเด็นหรือเรื่องราวอะไรที่ควรนำมาเสนอ แหล่งข้อมูลเพื่อการสืบค้นเรื่องราว ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับจุดสนใจ/พื้นที่มีที่ไหน/ใครบ้าง
5. ในพื้นที่มีหน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรม-ธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวหรือไม่ ใครบ้าง ทำอะไรบ้าง เราควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานนี้อย่างไร
6. จะทำอย่างไรเพื่อพัฒนากลุ่มในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ลองคัดเลือกเยาวชนที่สนใจมาอบรมยุวมัคคุเทศก์ และเริ่มหันมาทำงานร่วมกับโรงเรียน (โต๊ะบาหลี่-โรงเรียนบ้านศาลาด่าน เกาะพีพี-โรงเรียนบ้านเกาะพีพี และเกาะจำ-โรงเรียนบ้านเกาะจำ) ฯลฯ
7. ควรจะเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างไร จะประชาสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวอย่างไร จะให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไร (โต๊ะบาหลี่มีศาลากลางน้ำหน้าหมู่บ้าน เกาะพีพีมีอาคารในโรงเรียน เกาะจำมีศาลาเอนกประสงค์ใกล้โต๊ะบูหรง)
8. มีสิ่งที่ควรปรับปรุงและพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยว --การเดินทาง พาหนะ และการเข้าถึงจุดต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ จุดแวะพัก ความปลอดภัยโดยรวม ฯลฯ
9. กิจกรรม บริการ สินค้า ผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึกที่ชุมชนควรจะมีเพิ่มเติม เคยได้ทดลองทำอะไรขายเป็นของที่ระลึกแล้วบ้าง ผลเป็นอย่างไร อยากพัฒนาอะไรต่อ
10. ข้อคิดเห็นอื่นๆ

ภาคผนวก ข :
สรุปการจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์เกาะจำ
ณ โรงเรียนบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
ระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563
โดยหน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. หลักการและเหตุผล

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย มีคณะวิจัยที่ได้ลงพื้นที่สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมชาวเล โดยได้ร่างเส้นทางเดินเท้า ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินแวะชมจุดสนใจบริเวณท่าเรือโต๊ะบูหร่งและพื้นที่ใกล้เคียง เส้นทางดังกล่าวจะทำให้คนภายนอกที่มาเยือน รวมทั้งคนในชุมชนเองได้เรียนรู้และเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวเล รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ทำให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์มิตรบนเกาะจำ

ในการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นที่จะต้องมีส่วนบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ ซึ่งเกาะจำยังไม่มีมัคคุเทศก์อย่างชัดเจน ที่ผ่านมา คณะวิจัยเคยเข้ามาจัด “ค่ายวัฒนธรรมเด็กเล” ร่วมกับโรงเรียนบ้านเกาะจำ ในปี พ.ศ.2559 ซึ่งในครั้งนั้นได้เห็นถึงศักยภาพและความสนใจของเด็กและเยาวชนชาวเลในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตนเอง ซึ่งสามารถจะพัฒนาให้เด็กเหล่านี้เป็นผู้เล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรม หรือฝึกฝนทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ในอนาคต โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน ร่วมกับโรงเรียนบ้านเกาะจำและชุมชนชาวเลบนเกาะจำจึงมีกำหนดจัดกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำขึ้นในระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563 ที่ผ่านมา

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำจะประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวเล โดยผ่านฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ จากผู้อาวุโส การจดบันทึกข้อมูล การทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีฐานอยู่บนวิถีชีวิตชุมชน การเรียนรู้จุดสนใจและการนำเสนอข้อค้นพบ นอกจากนั้นเด็กและเยาวชนชาวเลที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนชาวเลหันมาร่วมกันสืบสานและฟื้นฟูวิถีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนชาวเลได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง โดยผ่านฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ จากผู้อาวุโสในชุมชนชาวเล
2. เพื่อฝึกฝนการจดบันทึกข้อมูล การทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีฐานอยู่บนวิถีชีวิตชุมชน การเรียนรู้จุดสนใจ ฯลฯ

3. เพื่อฝึกปฏิบัติการนำเสนอข้อมูล พัฒนาทักษะในการบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้มาเยือน รวมทั้งนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อที่จะได้มีโอกาสเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง

4. เพื่อให้เด็กและเยาวชนอุรุกรลาไวย์มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกัน อนุรักษ์สืบสานให้ความรู้เหล่านี้อยู่คู่กับชุมชนสืบต่อไป

3. สถานที่จัดงาน

ค่ายยุวมัคคุเทศก์เกาะจำ จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563 ณ โรงเรียนบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

4. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของค่ายนี้คือ เด็กและเยาวชนอุรุกรลาไวย์จากโรงเรียนบ้านเกาะจำ ที่กำลังศึกษาในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ทั้งชายและหญิง ส่วนวิทยากรจะเป็นผู้อาวุโสในชุมชน และคณะวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ขั้นตอนและกระบวนการจัดค่าย

5.1 ขั้นตอนในโครงการ

5.1.1 วางแผนประสานความร่วมมือกับโรงเรียนบ้านเกาะจำ เพื่อขอการสนับสนุนในเรื่องสถานที่ จัดกิจกรรม บุคลากร เครื่องเสียงสำหรับจัดกิจกรรม เป็นต้น

5.1.2 สัมภาษณ์ผู้รู้-ผู้อาวุโสในชุมชนชาวเลที่มีความรู้ด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ดนตรี ฯลฯ เพื่อนัดหมายล่วงหน้าในการเป็น วิทยากรให้ความรู้ในฐานะเรียนรู้ตามความถนัดของแต่ละบุคคล

5.1.3 เตรียมการเรื่องเอกสาร อุปกรณ์ อาหาร และสถานที่ เพื่อให้พร้อมในการจัดกิจกรรม ในระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563

5.1.4 จัดกิจกรรมตามแผนที่ได้เตรียมไว้ โดยใช้สถานที่บริเวณโรงเรียนบ้านเกาะจำ-ชุมชน

5.1.5 สรุปการเรียนรู้ และประเมินการจัดกิจกรรม วิเคราะห์ถึงผลที่ได้รับ รวมทั้งเสนอแนะ แนวทางส่งเสริมกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลในอนาคต

5.2 การประชุมคณะทำงานและวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ

คณะทำงานได้ประชุมวางแผนงานและติดต่อประสานงานกับตัวแทนชุมชนและโรงเรียนบ้านเกาะจำ ในรายละเอียดของการจัดกิจกรรมค่ายเบื้องต้น รวมถึงร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนได้ข้อสรุป กำหนดเวลาการจัดกิจกรรมคือวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563

ต่อมาในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2563 คณะวิจัยได้เดินทางไปยังชุมชนบ้านเกาะจำ และได้ประสานงานกับ ทางโรงเรียนบ้านเกาะจำผ่านตัวแทนโรงเรียนคือ คุณอัทชัย เรืองรักษ์ ครูโรงเรียนบ้านเกาะจำในการเตรียมสถานที่

และนัดหมายเด็กนักเรียน และคณะวิจัยได้ชี้แจงในรายละเอียดของโครงการ รูปแบบกิจกรรมและสิ่งที่จะเชื่อมต่อกับโรงเรียน หลังจากนั้นจึงได้ประสานงานกับทีมพี่เลี้ยงชุมชน โดยได้ชี้แจงรายละเอียดรูปแบบกิจกรรม พร้อมทั้งหารือเรื่องข้อมูลชุมชนที่จะใช้ทำฐานการเรียนรู้ และเดินทางไปสำรวจความพร้อมของสถานที่ซึ่งใช้เป็นฐานเรียนรู้ และได้มีการจัดสรรพี่เลี้ยงชุมชนที่จะกระจายไปยังฐานต่างๆ อย่างเหมาะสม

ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2563 คณะวิจัยได้เข้าไปเตรียมอุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนบ้านเกาะจำโดยมีกลุ่มเด็กนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้เข้ามาช่วยการเตรียมอุปกรณ์

กลุ่มเด็กๆ กำลังช่วยเตรียมอุปกรณ์ในการจัดอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ

5.3 การคัดเลือกตัวแทนเด็ก

กระบวนการคัดเลือกเด็กและเยาวชนเข้าร่วมการอบรมยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้ ในเบื้องต้นคณะวิจัยและคณะครูของโรงเรียนบ้านเกาะจำได้พูดคุยปรึกษาหารือว่าจะมีการดำเนินการโดยคณะครูพิจารณาคัดเลือกตัวแทนเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีเกณฑ์พื้นฐานในการคัดเลือกเด็กและเยาวชนชาวเลเข้าร่วมกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ ดังนี้

5.3.1 เป็นเด็กและเยาวชนชาวเลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเกาะจำและกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านเกาะจำ

5.3.2 เป็นเด็กและเยาวชนชาวเลที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและกระตือรือร้นในการเป็นยุวมัคคุเทศก์/บอกเล่าเรื่องราว

5.3.3 พ่อแม่หรือผู้ปกครองยินยอมและเต็มใจให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

5.3. การเตรียมพื้นที่สำหรับกิจกรรม

หลังจากคณะวิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ในโรงเรียนบ้านเกาะจำเพื่อเตรียมความพร้อมของสถานที่จัดกิจกรรม จึงได้ข้อสรุปว่าจะใช้ห้องประชุมของโรงเรียน เพราะแม้ว่าจะเป็นห้องที่มีลักษณะปิด มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมไม่กว้างนัก แต่มีข้อดีในการสร้างบรรยากาศที่มีสมาธิ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีระหว่างการทำกิจกรรมและไม่มียุ่งหรือแมลงมารบกวน อีกทั้งมีเครื่องมือและอุปกรณ์ทั้งเครื่องขยายเสียง เครื่องฉาย และสิ่งของจำเป็นอื่นๆ ครบครัน โดยจะใช้ห้องประชุมในกิจกรรมครึ่งวันเช้าของวันที่ 1 และครึ่งวันบ่ายของวันที่ 2 ส่วนในช่วงเวลาอื่นๆ จะใช้พื้นที่กลางแจ้งบริเวณชายหาดของโรงเรียนและจุดสนใจภายในบริเวณชุมชน

5.4 การวางแผนกิจกรรมค่าย

การวางแผนกิจกรรมค่ายได้มีการวางแผนกิจกรรมอย่างหลากหลาย โดยเริ่มจากกิจกรรมการร้องเพลง และเล่นเกมละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างสมาธิและความคุ้นเคยกันของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากในแต่ละกลุ่มจะเป็นการละนักเรียนทุกชั้นปี การฝึกทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม ทักษะการนำเสนอ โดยในกระบวนการค่ายนั้นจะมีการสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก ๆ ด้วยการเปิดคลิปวิดีโอการนำเสนอของมัคคุเทศก์น้อยในพื้นที่อื่นๆ หลังจากการจุดประกายจากคลิปวิดีโอได้ซักถามให้เด็กๆ เสนอจุดที่คิดว่าน่าสนใจและน่าจะเป็นที่ท่องเที่ยวในชุมชนของตัวเองได้ และให้เด็กๆ ได้ทดลองสมมุติบทบาทเป็นมัคคุเทศก์น้อย ส่วนในช่วงบ่ายจึงให้เด็กๆ ได้ออกไปสำรวจความรู้ในฐานการเรียนรู้ต่างๆ ซักถามผู้รู้ในชุมชนและจดบันทึก โดยในวันแรกจะเรียนรู้ใน 6 ฐานเรียนรู้ ได้แก่ ฐานบ้านและเรือโบราณ ฐานเข็มทิศชีวิต ฐานความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฐานอาหาร ฐานเรื่องเล่านิทาน และฐานการแสดงพื้นบ้าน ส่วนในวันที่ 2 ได้กำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เด็กออกไปสำรวจชุมชนใน 15 จุดสนใจภายในบริเวณชุมชน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเกาะจำ ธนาคารปูม้า บ้านรับซื้ออาหารทะเล บ้านไม้ดั้งเดิม ที่จอดเรือ-ทำไผ่ กลุ่มบ้านชาวเลซอยริมทะเล บ้านผาसानขัดแตะ บ่อน้ำเก่า ศาลเจ้าโต๊ะบูรง ท่าเรือบ้านเกาะจำพื้นที่ขึ้นคันเรือ บ้านขนมจีนและสวนผักไร้สารเคมี กลุ่มบ้านชาวเลติตป่าชายเลน ศาลาอเนกประสงค์ และย่านร้านค้า แล้วจึงกลับมาทดลองนำเสนอ ในระหว่างกระบวนการต่างๆ พี่เลี้ยงได้พยายามแนะนำการทำงานเป็นทีม ตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน การกระตุ้นความสนใจด้วยคำถามแนะนำ การให้ทดลองทำกิจกรรมในฐานเรียนรู้ ฯลฯ

5.5 การสรุปงาน

ภายหลังจากกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์เสร็จสิ้นลงแล้ว คณะวิจัยได้พูดคุยซักถามถึงผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรม รวมถึงแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในกระบวนการและรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

6. การดำเนินกิจกรรมค่าย

กิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์บ้านเกาะจำ ในวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2563 จัดขึ้น ณ โรงเรียนบ้านเกาะจำ โดยมีคณะวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นพี่เลี้ยง นำโดยรองศาสตราจารย์

ดร.นฤมล อรุโณทัย นางสาวอุษา โคตรศรีเพชร นายพลาเดช ณ ป้อมเพชร และนางสาวสกุลรัตน์ ยี่สกุล
นิสิตหลักสูตรพัฒนานุชนุชย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับครูโรงเรียนบ้านเกาะจำ และแกนนำชุมชน

คณะทำงานได้ออกแบบกระบวนการกิจกรรมการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ดังนี้

6.1 กิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ ณ โรงเรียนบ้านเกาะจำ (วันแรก)

6.1.1 กิจกรรมแบ่งกลุ่มย่อยและการสร้างสำนึกกลุ่ม

ในเวลาประมาณ 08:30 น. เด็กๆ ได้ทยอยกันเดินทางเข้ามายังโรงเรียน โดยมีทั้งที่ผู้ปกครองมาส่ง และนั่งรถสามล้อมาขึ้นเป็นกลุ่ม รวมถึงเด็กๆ ที่บ้านอยู่ใกล้บริเวณโรงเรียนได้เดินเข้ามาสมทบจนครบ จากนั้นจึงได้เริ่มการลงทะเบียน โดยในวันนี้มีเด็กที่แจ้งรายชื่อเข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้มาหลายคน แต่ครูได้เรียกเด็กคนอื่นมาเข้าร่วมกิจกรรมแทน

เด็กๆ เริ่มทยอยลงทะเบียนและเขียนป้ายชื่อของตัวเอง

หลังจากลงทะเบียนเสร็จแล้วได้จัดให้นั่งเป็นแถวตอน 3 แถว เพื่อให้เด็กได้ฟังการบรรยายชี้แจงกิจกรรมในเบื้องต้นโดยอาจารย์นฤมล จากนั้นจึงได้ชักชวนให้เด็กๆ ออกไปทำกิจกรรมสันทนาการ เพื่อละลายพฤติกรรม สร้างความเป็นกันเองระหว่างเด็กและทีมพี่เลี้ยง ด้วยเกมเป่ายิ้งฉุบชิงเมือง เกมลมเพลมพัด เพื่อคละเด็กออกจากกันแล้วจึงแบ่งกลุ่มด้วยการนับเลข 1 2 3 ออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 10 คน 2 กลุ่ม และ 11 คน 1 กลุ่ม โดยได้คละชั้นปีการศึกษาในทุกกลุ่ม

เด็กๆ ขณะออกมาทำกิจกรรมสันถนาการด้านนอก

จากนั้นจึงกลับเข้ามาในห้องประชุมและเล่นเกมฝึกการสื่อสารและการทำงานเป็นกลุ่มด้วยเกมใบ้คำ หลังจากจบเกมอาจารย์ณมล ได้เน้นย้ำถึงทักษะการทำงานเป็นกลุ่มการช่วยเหลือกัน ต่อด้วยการแนะนำตัวทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยระหว่างเด็กและคณะวิจัยและการพูดคุยเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ แล้วจึงแจกถุงผ้า สมุด ปากกา กระติกน้ำ พร้อมทั้งกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของทักษะการจดบันทึก และกล่าวถึงวัตถุประสงค์ความเป็นมาในการจัดกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ ชี้ให้เห็นถึงสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายทาง รวมถึงประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และเนื่องจากคณะวิจัยได้เคยเข้ามาจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์แล้ว จึงได้ประมวลภาพจากกิจกรรมค่ายในโรงเรียนบ้านเกาะจำ ครั้งก่อนให้เด็กๆ ได้ดู โดยพบว่าได้มีเด็กที่เคยร่วมกิจกรรมค่ายในครั้งก่อนหน้านี ได้กลับเข้ามาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ด้วยจำนวน 4 คน ซึ่งปัจจุบันได้เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 4 คน

เด็กๆ ขณะฟังการบรรยายชี้แจงกิจกรรมในเบื้องต้น

6.1.2 จุดประกายความรู้ความเข้าใจโดยการชมวิดีโอตัวอย่างกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์

หลังจากแบ่งกลุ่มและพบว่าเด็กมีความสนิสนมคัยเคยกันเองและคุ้นเคยกับทีมพี่เลี้ยงในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้เริ่มเข้าสู่เนื้อหาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยยกตัวอย่างการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงเช่น เกาะสิชล เกาะลันตา เกาะสุรินทร์ บ้านสัγκαอู ฯลฯ พร้อมกับการกระตุ้นความสนใจและชวนให้คิดถึงภาพของชุมชนบ้านเกาะจำ หากเกิดการท่องเที่ยวชุมชน เด็กๆ จะมีบทบาทในชุมชนอย่างไร หรือเราต้องการให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสเรียนรู้อะไร หากต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงอะไรบ้าง และเล็งเห็นว่าสถานที่ใดในชุมชนที่สามารถเป็นจุดสนใจได้บ้าง เป็นต้น พร้อมทั้งเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์และเชื่อมโยงสู่ความสำคัญของความสามารถในการเล่าเรื่องของตนเอง

เมื่อเด็กเริ่มให้ความสนใจและมีฐานความเข้าใจในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้นำคลิปวิดีโอการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ในหลายพื้นที่ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชม ได้แก่ คลิปวิดีโอที่ยุวมัคคุเทศก์ที่บริการนักท่องเที่ยวอย่างคล่องแคล่วในสวนรุกขชาติ แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย คลิปวิดีโอที่ยุวมัคคุเทศก์ที่ปอเกลื้อ จังหวัดน่าน และขยับมาใกล้ตัวที่การท่องเที่ยวของมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา เพื่อให้เด็กๆ ได้เห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่ไกลตัวหรือไกลเกินความสามารถของตนเองในการที่จะลุกขึ้นมาเรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองให้คนภายนอกได้รับรู้ จนเกิดเป็นความภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง

6.1.3 ฝึกทดลองนำเสนอจากโจทย์ทดลองก่อนการฝึกอบรม

หลังจากการทำความเข้าใจในเนื้อหาของการท่องเที่ยวชุมชนแล้ว อาจารย์ณฤมลได้สรุปให้ฟังถึงความสำคัญของการเล่าเรื่องที่ยุวมัคคุเทศก์สามารถทำได้ เพราะเป็นเรื่องในชุมชนของตัวเอง และค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้จะเป็นโอกาสในการฝึกฝนการเล่าเรื่องและการสร้างจุดสนใจเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และได้ให้โจทย์การตั้งชื่อกลุ่มเป็นภาษาอังกฤษไว้อย่างพร้อมทั้งแปลเป็นภาษาไทย และโจทย์ระดมความคิดในกลุ่มด้วยคำถามที่ว่าหากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะแนะนำให้นักท่องเที่ยวไปที่ใดบ้างจำนวน 3 สถานที่

เมื่อได้รับโจทย์แล้วเด็ก ๆ ได้แยกนั่งตามกลุ่มเป็นวงกลม โดยสมาชิกในกลุ่มได้ช่วยกันออกความคิดเห็นเสนอความคิดออกมาหลายชื่อ จนในที่สุดจึงได้มติจากทุกคนในกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 **นุ้ยปิ้ง** แปลว่า หมักหอม

กลุ่มที่ 2 **กะต๊ับ** แปลว่า ปู

กลุ่มที่ 3 **ดูหยง** แปลว่า พะยูม

กลุ่มเด็กๆ บ้านเกาะจำขณะกำลังช่วยกันตั้งชื่อกลุ่มและร่วมกันทำโจทย์คำถามแรก

การตั้งชื่อกลุ่มเป็นกิจกรรมของกระบวนการทำงานกลุ่ม ที่เน้นการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ต่อเนื่องด้วยการระดมความคิดจากโจทย์ในข้างต้น ในกิจกรรมช่วงนี้จะสังเกตได้ว่าเด็กเล็กและเด็กโตมีความสนิทสนมกันอย่างมาก ไม่มีช่องว่างระหว่างเด็กเล็กและเด็กโต เด็กหลายคนสนุกกับการหมุนเวียนกันไปดูการทำงานของกลุ่มอื่นๆ และการออกความคิดเห็นในทุกเรื่องแม้กระทั่งขนาดของรูปภาพประกอบหรือการเลือกใช้สี แต่เนื่องจากในกลุ่มมีสมาชิกมากเกินไป ส่งผลให้การมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง ด้วยเหตุนี้จึงได้แบ่งกลุ่มย่อย ให้แต่ละกลุ่มมี 2 กลุ่ม เป็น 3 กลุ่มใหญ่ 6 กลุ่มย่อย

เมื่อระดมความคิดเสร็จแล้ว จึงได้ให้ออกมานำเสนอสิ่งที่คิดร่วมกัน โดยมีเงื่อนไขว่า ทุกคนในกลุ่มต้องมีโอกาสได้พูด เพื่อฝึกความกล้าแสดงออก ทักษะการเล่าเรื่อง สมมติตัวเองเป็นมัคคุเทศก์ เพื่อการสร้างก้าวแรกและก้าวต่อไปให้เกิดขึ้นจนสามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ ระหว่างการนำเสนอของกลุ่มแรก ส่วนกลุ่มที่เหลือบางส่วนได้

ช่วยกันวางแผนการนำเสนอของตัวเองโดยใช้กลุ่มแรกเป็นตัวอย่าง จากการนำเสนอพบว่าแต่ละกลุ่มมีคนนำเสนอเพียง 1-2 คน เท่านั้น คนที่เหลือได้เพียงแนะนำตัว และทุกคนยังมีความเขินอาย

เด็กๆ ชุมชนบ้านเกาะจำได้ทดลองฝึกนำเสนอข้อมูล

จากการระดมความคิดและการนำเสนอพบว่า เด็กๆ พอจะมีฐานความรู้เรื่องราวในชุมชน สามารถชี้จุดบอกเส้นทางได้ แต่ยังมีรายละเอียดที่ไม่สามารถอธิบายได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เชื่อว่ากิจกรรมการเข้าฐานเรียนรู้ในช่วงบ่ายจะสามารถช่วยเสริมได้ จากนั้นจึงพักรับประทานอาหารกลางวันและนัดหมายกิจกรรมช่วงบ่าย

6.1.4 การฝึกสำรวจ เก็บข้อมูล และนำเสนอข้อมูลจุดสนใจจากฐานการเรียนรู้

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว ทางคณะวิจัยได้นัดหมายเด็กให้กลับมารวมตัวกันในห้องประชุม ระหว่างรอเวลาเริ่มกิจกรรมช่วงบ่าย คณะวิจัยได้เตรียมความพร้อมกับผู้รู้ในชุมชน และพบปัญหาว่าไม่สามารถใช้พื้นที่บริเวณชายหาดจัดฐานกิจกรรมได้เนื่องจากฝนกำลังจะตก จึงได้ย้ายฐานกิจกรรมมาไว้ในบริเวณอาคารเรียน และกำหนดเวลาให้แต่ละกลุ่มใช้เวลาในแต่ละฐาน 30 นาที จากนั้นต้องย้ายไปยังฐานต่อไปเป็นลักษณะของการเวียนเข้าฐาน ดังนั้นวิทยากรแต่ละฐานต้องบรรยาย 3 รอบ ตามจำนวนกลุ่ม โดยมีพี่เลี้ยงจากคณะวิจัยติดตามไปกลุ่มละ 1 คน เพื่อช่วยนำเด็กเข้าฐานกิจกรรม ควบคุมเวลา กระตุ้นการเรียนรู้ และคอยให้

ข้อมูลเพิ่มเติม โดยในวันนี้มีฐานการเรียนรู้จำนวน 6 ฐาน ได้แก่ เรือและบ้านโบราณ เชื้อมทิศชีวิต ศาลเจ้าโต๊ะบูหลง อาหารและขนม ตำนานนิทาน และการแสดงพื้นบ้าน

ในการเข้าร่วมกิจกรรมฐานเรียนรู้พบว่า เด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี มีความกระตือรือร้นในการจดบันทึกเมื่อถูกกระตุ้นโดยพี่เลี้ยง เด็กเล็กจะเน้นไปทางการวาดภาพประกอบ ตามการอธิบายบอกเล่าของวิทยากร แต่ยังคงขาดการตั้งคำถามพูดคุยซักถาม ทีมพี่เลี้ยงจึงต้องกระตุ้นเด็กพูดคุยซักถาม และควบคุมเวลา

เด็กๆ แต่ละกลุ่มสำรวจเก็บข้อมูลจากฐานต่างๆ โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้ให้ข้อมูลและมีพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ (ภาพซ้ายบน ฐานการแสดงพื้นบ้าน ภาพขวาบน เชื้อมทิศชีวิต) ระหว่างการเรียนรู้แต่ละฐานนอกจากการจดบันทึกของตนเองแล้ว ได้มีการกำหนดให้มีตัวแทนของกลุ่มจดบันทึกลงบนกระดานแผ่นใหญ่เพื่อสรุปความรู้ในแต่ละฐานด้วย

กิจกรรมวันนี้เสร็จสิ้นลงในเวลาประมาณ 17.00 น. ก่อนการแยกย้ายเดินทางกลับ อาจารย์ณฤมล ได้กล่าวทิ้งท้ายถึงความสำคัญของการเก็บข้อมูลและทักษะการเป็นมัคคุเทศก์และนัดหมายกิจกรรมในพรุ่งนี้เวลา 08.00 น. เพื่อเดินเข้าไปศึกษาตามฐานการเรียนรู้ในชุมชนพร้อมทั้งอย่าให้ลืมกระเป๋าสมุดบันทึก

ช่วงสุดท้ายของกิจกรรมในวันแรก

6.2 กิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ ณ โรงเรียนบ้านเกาะจำ (วันที่ 2)

6.2.1 การฝึกสำรวจ เก็บข้อมูล และนำเสนอข้อมูลจุดสนใจจากฐานการเรียนรู้

ช่วงเช้าของกิจกรรมในวันที่ 2 คณะวิทยได้เดินทางมาถึงโรงเรียนบ้านเกาะจำ พบว่ามีเด็กจำนวนหนึ่งได้เดินทางมาถึงโรงเรียนแล้ว ทางคณะวิทยได้เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ระหว่างรอให้เด็กๆ มาครบจนถึงเวลา 08:00 น. จึงได้เริ่มกิจกรรมโดยการทบทวนกิจกรรมของเมื่อวาน และชี้แจงกิจกรรมในวันนี้ จากนั้นจึง

แจกเสื้อค่ายแก่เด็กๆ หลังจากนั้นจึงเข้าสู่กิจกรรมสนทนากลุ่มเล็กน้อย เพื่อสร้างสมาธิและความพร้อมในการทำกิจกรรม ด้วยเกมส่งต่อประโยคเรื่องราว โดยอาจารย์ณฤมลได้อธิบายกติกาของเกมให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมา 1 คนเพื่อรับข้อความและบอกต่อกันไปแก่สมาชิกที่เหลือในแถว ในลักษณะของปากต่อปาก และให้คนสุดท้ายขึ้นมาบอกข้อความที่ได้รับ กลุ่มใดที่สามารถบอกข้อความได้ถูกต้องและยาวที่สุดจะเป็นผู้ชนะ กิจกรรมนี้เป็นการกระตุ้นให้เด็กตื่นตัวพร้อมเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่ความสำคัญของการจดบันทึกเพื่อข้อมูลข่าวสารจะ

ได้ไม่ตกหล่นเหมือนการฟังต่อๆ กันมาจากคนอื่น เมื่อจบกิจกรรมสนทนากลุ่มจึงได้แจกเอกสารคู่มือการเข้าฐานเรียนรู้แก่เด็กๆ พร้อมทั้งชี้แจงเส้นทางการเดินและสิ่งที่ต้องทำ โดยกิจกรรมเรียนรู้ในวันนี้จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเหมือนเดิมและหมุนเวียนการเข้าฐานไป โดยนอกจากพี่เลี้ยงจากคณะวิทยแล้ววันนี้ได้รับความร่วมมือจากพี่เลี้ยงที่เป็นผู้รู้ในชุมชนติดตามให้ข้อมูลไปกับกลุ่มเด็กๆ กลุ่มละ 2 คน เส้นทางการเดินในวันนี้ประกอบไปด้วย 15 จุดการเรียนรู้ ได้แก่ โรงเรียนบ้านเกาะจำ ธนาคารปูม้า บ้านรับซื้ออาหารทะเล บ้านไม้ดั้งเดิม ที่จอดเรือ-ท่าไซ กลุ่มบ้านชาวเลชอยริมเล บ้านฝาสานขัดแตะ บ่อน้ำเก่า ศาลเจ้าโต๊ะบูรง ท่าเรือบ้านเกาะจำพื้นที่ขึ้นคันเรือ บ้านขนมจีนและสวนผักไร้เคิล บ้านชาวเลติดป่าชายเลน ศาลาอเนกประสงค์ และย่านร้านค้า

จากการสังเกตของคณะวิทย พบว่ากิจกรรมในวันนี้เด็กมีความสนใจและกระตือรือร้นขึ้นมาก เกิดคำถามข้อซักถามจากเด็กๆ ระหว่างสำรวจแต่ละจุดสนใจ และเมื่อถูกกระตุ้นจากพี่เลี้ยง เด็กๆ จึงสนใจทดลองเป็นมัคคุเทศก์แนะนำจุดสนใจ แม้จะยังมีความเขินอายแต่พบว่าเด็กๆ กล้าพูดมากกว่าการนำเสนอหน้าห้องในวันแรก และเด็กมีฐานความรู้ที่สามารถลงรายละเอียดของเรื่องเล่าได้มากขึ้น

เมื่อได้เดินไปตามจุดสนใจภายในชุมชนจนครบทุกจุดแล้ว ทุกกลุ่มจึงเดินทางกลับมายังโรงอาหารของโรงเรียนบ้านเกาะจำในเวลาเที่ยง จากนั้นจึงได้พักรับประทานอาหารกลางวัน

(ภาพซ้าย) จุดสนใจ-บ่อน้ำเก่า

(ภาพขวา) ฐานโต๊ะบุหร่ง

ในเวลา 13.00 น. หลังจากการเรียนรู้ตลอด 2 วัน จึงได้เริ่มกิจกรรมในช่วงบ่าย โดยอาจารย์นฤมล ได้ทบทวนฐานเรียนรู้ในวันแรก ซึ่งเด็กๆ สามารถจำได้ว่ามีฐานอะไรบ้างและใครเป็นวิทยากรแต่ละฐาน จากนั้นจึงให้โจทย์แก่เด็กว่าต้องมีการนำเสนอหัวข้อการเรียนรู้จากฐานกิจกรรมทั้ง 2 วัน โดยให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มจับฉลากหัวข้อที่จะใช้นำเสนอจากฐานกิจกรรมทั้งหมด กลุ่มละ 2 หัวข้อ รวมเป็น 6 หัวข้อ ผลการจับฉลากจึงได้หัวข้อที่จะนำเสนอ ดังนี้

- เรือและบ้านดั้งเดิม
- พิธีกรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- อาหาร
- บ้านไม้เก่า บ่อน้ำเก่า ย่านร้านค้า
- ธนาคารปูม้า คานเรือ ไซตักปลา
- โต๊ะบุหร่ง อาคารอเนกประสงค์

หลังจากได้เรียนรู้ในฐานกลุ่ม เพื่อเตรียมโตในกลุ่มจะเป็นผู้นำให้สมาชิกในกลุ่ม โดยเพิ่มเติม จากการใน 3 ส่วนคือ คน ตกแต่ง พร้อมทั้งตก

ได้รับโจทย์ให้เขียนและนำเสนอสิ่งที่กิจกรรม เด็กๆ ได้กระจายแยกเป็นข้อมูลในการนำเสนอทันที โดยเด็กในการเขียนและแบ่งงาน ส่วนอื่นๆ มีพี่เลี้ยงชุมชนเป็นผู้คอยให้ข้อมูลสังเกตจะเห็นการแบ่งหน้าที่หลัก ๆ เรียบเรียงเนื้อหา คนเขียน และคนลงเลือกคนที่จะเป็นผู้นำเสนอ แต่

อย่างไรก็ตามยังมี
วาดภาพตกแต่ง

เด็กหลายคนที่ไม่มีส่วนร่วม พี่เลี้ยงจึงต้องเข้าไปกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ทั้งการช่วย
หรือแบ่งหัวข้อการเขียนให้กระจายไปยังสมาชิกคนอื่นมากขึ้น

เด็กๆ เตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอโดยมีพี่เลี้ยงชุมชนให้ข้อมูลเพิ่มเติม

เวลาผ่านไปช่วงหนึ่งมีกลุ่มที่เตรียมเนื้อหาเรียบร้อยแล้วได้ตรวจทานเนื้อหาของตัวเอง และได้เริ่มทำการ
ซักซ้อมการนำเสนออย่างจริงจัง เมื่อเตรียมเนื้อหาเสร็จทุกกลุ่มแล้ว จึงเริ่มการนำเสนอ โดยอาจารย์ณมล
ได้กำหนดเงื่อนไขให้แต่ละกลุ่มต้องมีคำถาม 1 ข้อ เพื่อใช้ซักถามกลุ่มที่นำเสนอ และระหว่างการนำเสนอจะมี
พี่เลี้ยงชุมชนนั่งฟังและให้ข้อมูลเพิ่มเติม

เมื่อเสร็จกิจกรรมนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการสำรวจบอกเล่าของวิทยากรแล้ว ได้ต่อยอดกิจกรรม
การลงมือทำที่คั่นหนังสือ ซึ่งสานจากเตยทะเล โดยมีบังเอียดเป็นผู้สอนให้ความรู้เรื่องจักสานแก่เด็ก ๆ
เมื่อได้ลงมือทำชิ้นงานของตัวเอง ทำให้เด็กๆ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ คนที่เรียนรู้และทำได้ก่อนจะ
กลายเป็นครูคอยสอนเพื่อนคนอื่น ส่วนเด็กคนใดที่ยังสานไม่ได้ก็มีความมุ่งมั่นที่จะทำได้ บางคนเข้าไปถาม
ประชิดตัวพี่เลี้ยงชุมชนที่ช่วยบังเอียดสอนจักสาน และในที่สุดเด็กๆ คนก็มีผลงานที่คั่นหนังสือของตัวเอง
พร้อมทั้งอวดผลงานให้คนอื่นๆ ชม

หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการทำที่คั่นหนังสือได้ต่อเนื่องด้วยกิจกรรมสุดท้ายคือการออกแบบสัญลักษณ์ โดยมีคุณอุษา โคตรศรีเพชร เป็นผู้สอนหลักการการออกแบบสัญลักษณ์และแนะนำเทคนิคการสร้างสัญลักษณ์ โดยได้ยกตัวอย่างสัญลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ และได้ให้โจทย์เด็กในการออกแบบสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตคนเกาะจำ หรือสัญลักษณ์จากสิ่งๆที่โดดเด่นจากฐานการเรียนรู้ใน 2 วันที่ผ่านมา โดยจะใช้ลายสัญลักษณ์นั้นเป็นลายของเสื้อหรือกระเป๋า

กิจกรรมการออกแบบสัญลักษณ์

ระหว่างกิจกรรมในช่วงบ่าย ศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา หวันแก้ว และนักวิจัยผู้ช่วยได้เดินทางเข้าร่วมกิจกรรมค่ายกับเด็กๆ โรงเรียนบ้านเกาะจำ ในโอกาสนี้ อาจารย์ณฤมล จึงได้ขอตัวแทนเด็ก 2 คน เพื่อทดลองเป็นมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของเกาะจำแก่ ศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา หวันแก้ว ซึ่งตัวแทนแต่ละกลุ่มสามารถแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่วด้วยท่าทีที่ผ่อนคลายมากกว่าการพูดนำเสนอในครั้งก่อนๆ

6.2.2 การทำแบบประเมินกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์

หลังจากเสร็จสิ้นทุกกิจกรรมแล้ว จากนั้นจึงได้ให้เด็กทำแบบประเมินกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ ในครั้งนี้ และเพื่อการกระชับเวลาในการทำแบบประเมินและช่วยให้เด็กทุกคนมีความเข้าใจ ข้อคำถามในแบบประเมินตรงกัน อาจารย์ณฤมลจึงชวนให้ทำแบบประเมินไปพร้อมๆ กัน โดยได้อธิบายข้อคำถามในแต่ละข้อ

6.2.3 กิจกรรมการปิดการอบรม

หลังจากผ่านกระบวนการค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์มาตลอดทั้ง 2 วันจนเข้าสู่ช่วงท้ายของการปิดกิจกรรมและมอบรางวัลให้แก่เด็กทุกคนที่ตั้งใจทำกิจกรรมโดยผู้ที่ได้ลำดับคะแนนมากที่สุดจะมีสิทธิ์ได้เลือกของรางวัลก่อนแล้วจึงค่อยๆ ถัดมายังคนลำดับต่อไป จากนั้นอาจารย์นฤมล ได้สรุปความรู้ความเข้าใจตลอด 2 วันและให้คำแนะนำในการฝึกฝนต่อยอดจากกิจกรรมค่าย ใช้สมุดที่ได้จดบันทึกให้เป็นประโยชน์ เพิ่มเติมข้อมูลด้วยการ

ไปพูดคุยกับพ่อแม่ปู่ย่าตายายให้มากขึ้น เรียนรู้เรื่องราวในชุมชนให้มากขึ้น และได้ทิ้งท้ายแก่เด็กๆ ว่าเกาะจำยังมีอีกหลายอย่างที่น่าสนใจให้เรียนรู้ หากใครต้องการเป็นมััคคุเทศก์ก็ให้ต่อยอดจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันนี้ และได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึกร่วมกัน ก่อนทุกคนจะแยกย้ายกันกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

6.3 การสรุปการเรียนรู้และประเมินกระบวนการค่าย

หลังจากผ่านกิจกรรมค่ายอบรมมััคคุเทศก์ทั้ง 2 วัน คณะวิจัยได้ประเมินกระบวนการทำงานและสรุปผลภาพรวมในเบื้องต้น พบว่าตลอดการทำกิจกรรมคณะวิจัยได้สังเกตเห็นว่าเด็กขวเลมีความตั้งใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีพัฒนาการการเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกและซักถามมากขึ้นในวันที่สองของกิจกรรม แต่ยังคงติดขัดเรื่องความเขินอายในการนำเสนอ จึงจำเป็นต้องมีพื้นที่และโอกาสให้เด็กฝึกฝน

ในเบื้องต้นคณะวิจัยได้คัดเลือกเด็กที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นยุวมัคคุเทศก์ได้จำนวน 2 คน เพื่อทดลองเป็นยุวมัคคุเทศก์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนพร้อมทั้งบันทึกวิดีโอเก็บไว้ สำหรับข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป คือจะทำกับกลุ่มที่เล็กลง ลดจำนวนเฉพาะคนที่สนใจทางด้านนี้ เพิ่มเวลาให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพไปอีกขั้นหนึ่ง

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม

เด็กและเยาวชนอุรูกลาไว์เกาะจำมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติและวิถีวัฒนธรรมชาวเลอุรูกลาไว์ รวมถึงได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเรื่องความเป็นยุวมัคคุเทศก์ร่วมกับเพื่อนๆ ซึ่งจะทำให้เกิดศักยภาพในการรวมกลุ่มและมีบทบาทในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนในการสนับสนุนการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวเลในอนาคต

8. ปัญหาอุปสรรค

8.1 ข้อจำกัดเรื่องอุปนิสัยของเด็กระดับประถมศึกษา

การมีส่วนร่วมในภาพรวมของกิจกรรมมักเป็นบทบาทของเด็กมัธยมศึกษามากกว่าเด็กประถมศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องการเตรียมข้อมูล การนำเสนอ เมื่อมีรุ่นพี่เป็นผู้นำในกลุ่มเด็กเล็กอาจเกิดความเข้าใจว่ามีคนที่สามารถทำงานกลุ่มแล้ว จึงไม่ได้สนใจมีส่วนร่วมมากนัก อย่างไรก็ตาม พี่เลี้ยงในกลุ่มได้พยายามกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ให้เด็กเล็กกว่าได้วาดรูปประกอบ

8.2 ข้อจำกัดด้านสถานที่ในการจัดอบรม

ห้องประชุมที่ใช้ทำกิจกรรม มีทั้งข้อดีและข้อเสียที่ต่างกัน แม้จะเป็นห้องที่มีสื่ออุปกรณ์ครบครันแต่มีพื้นที่ค่อนข้างเล็ก ทำให้เด็กมีพื้นที่ทำงานน้อย เมื่อแยกกันทำงานกลุ่มจึงมีลักษณะค่อนข้างแออัด

8.3 ข้อจำกัดด้านทักษะการถ่ายทอดของวิทยากรชุมชน

วิทยากรในฐานะกิจกรรมยังขาดเทคนิคการสื่อสารต้องอาศัยการใช้คำถามนำของพี่เลี้ยงจากคณะวิจัย ส่งผลให้เนื้อหาการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง บางส่วนตกหล่นไป และไม่ดึงดูดความสนใจของเด็กจึงกลายเป็นข้อจำกัดในการเรียนรู้ของเด็กอยู่บ้าง ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจึงควรมีพื้นที่และโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองต่อไป

9. ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดงานในอนาคต

9.1 กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมให้กว้างขึ้น

ผู้ร่วมกิจกรรมมีกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเป็นหลักและดึงเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน เพื่อเป็นแรงงานให้ครอบครัว หรือเด็กที่จบการศึกษาชั้น ป.6 หรือ ม.3 และไม่ได้เรียนต่อแต่ยังคงอยู่ในชุมชน โดยช่วงอายุไม่เกิน 18 ปี ที่มีความสนใจเข้าร่วมในกิจกรรมฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ เพื่อเด็กเยาวชนกลุ่มนี้จะได้มีบทบาททั้งพี่เลี้ยงในกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากยังมีทักษะประสบการณ์การทำงาน เช่น การทำประมง ค้าขาย หรือมุมมองที่ต่างไปจากกลุ่มเด็กนักเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดระหว่างผู้ร่วมกิจกรรมด้วยกันเอง และแลกเปลี่ยนกับคณะทำงาน ในอีกทางหนึ่งเด็กและเยาวชนในกลุ่มเป้าหมายใหม่นี้มีโอกาสนำความรู้จากการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ไปต่อยอดหรือใช้ประโยชน์ได้ดี

9.2 การจัดกิจกรรมอบรมควรจะประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วน

การมีตัวแทนผู้ประสานงานหลักจากโรงเรียนและชุมชนจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมมีความคล่องตัวมากขึ้น และในอนาคตอาจประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชน เจ้าของธุรกิจที่פק เพื่อเปิดพื้นที่ในการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดย สนับสนุน ให้ยุวมัคคุเทศก์ได้รับ โอกาสในการพัฒนาตนเอง ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการนำเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

กำหนดกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ จังหวัดกระบี่

วัน/เวลา	กิจกรรม	สถานที่
21 พฤศจิกายน 63	กิจกรรมค่ายวันแรก	
08.00 - 08.30 น.	ลงทะเบียน รับเอกสาร/ป้ายชื่อ	ห้องประชุม รร.
08.30 - 09.00 น.	กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์/แบ่งกลุ่ม/สร้างกติกาค่ายร่วมกัน	ห้องประชุม รร.
09.00 - 10.00 น.	เกริ่นนำเรื่องวัฒนธรรม/การท่องเที่ยว/การเป็นยุวมัคคุเทศก์	ห้องประชุม รร.
10.00 - 12.00 น.	งานกลุ่มและการนำเสนอ	ห้องประชุม รร.
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	โรงอาหาร รร.
13.00 - 16.00 น.	กิจกรรม 6 ฐานเรียนรู้ (ฐานละครึ่งชั่วโมง) ฐานที่ 1 - เรือและเครื่องมือประมง ฐานที่ 2 - ดนตรีและเพลงร้อง ฐานที่ 3 - สิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมสำคัญ ฐานที่ 4 - ภาษาและนิทาน ฐานที่ 5 - หัตถกรรมพื้นบ้าน ฐานที่ 6 - การท่องเที่ยวชุมชน (แผนที่และจุดสนใจ)	สนามริมหาด
16.00 - 17.00 น.	นำเสนอ สรุปงานและผลการเรียนรู้จากฐานเรียนรู้	ห้องประชุม รร.
22 พฤศจิกายน 63	กิจกรรมค่ายวันที่สอง	
08.00 - 11.00 น.	กิจกรรมเดินเส้นทางท่องเที่ยวและอธิบายความสำคัญของจุดสนใจ	พื้นที่บริเวณท่าเรือและชุมชน
11.00 - 12.00 น.	สรุปและประเมินกิจกรรมช่วงเช้า	ห้องประชุม รร.
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	โรงอาหาร รร.
13.00 - 15.00 น.	เรียนรู้แผนที่เกาะจำ เกาะช้างเคียง และภูมินามภาษาอูรักลาโว้ย	ห้องประชุม รร.
15.00 - 17.00 น.	นำเสนอ/สรุปงาน ตอบคำถามทดสอบการเรียนรู้ และประเมินกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์	ห้องประชุม รร.

รายชื่อเด็กที่เข้าอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะจำ

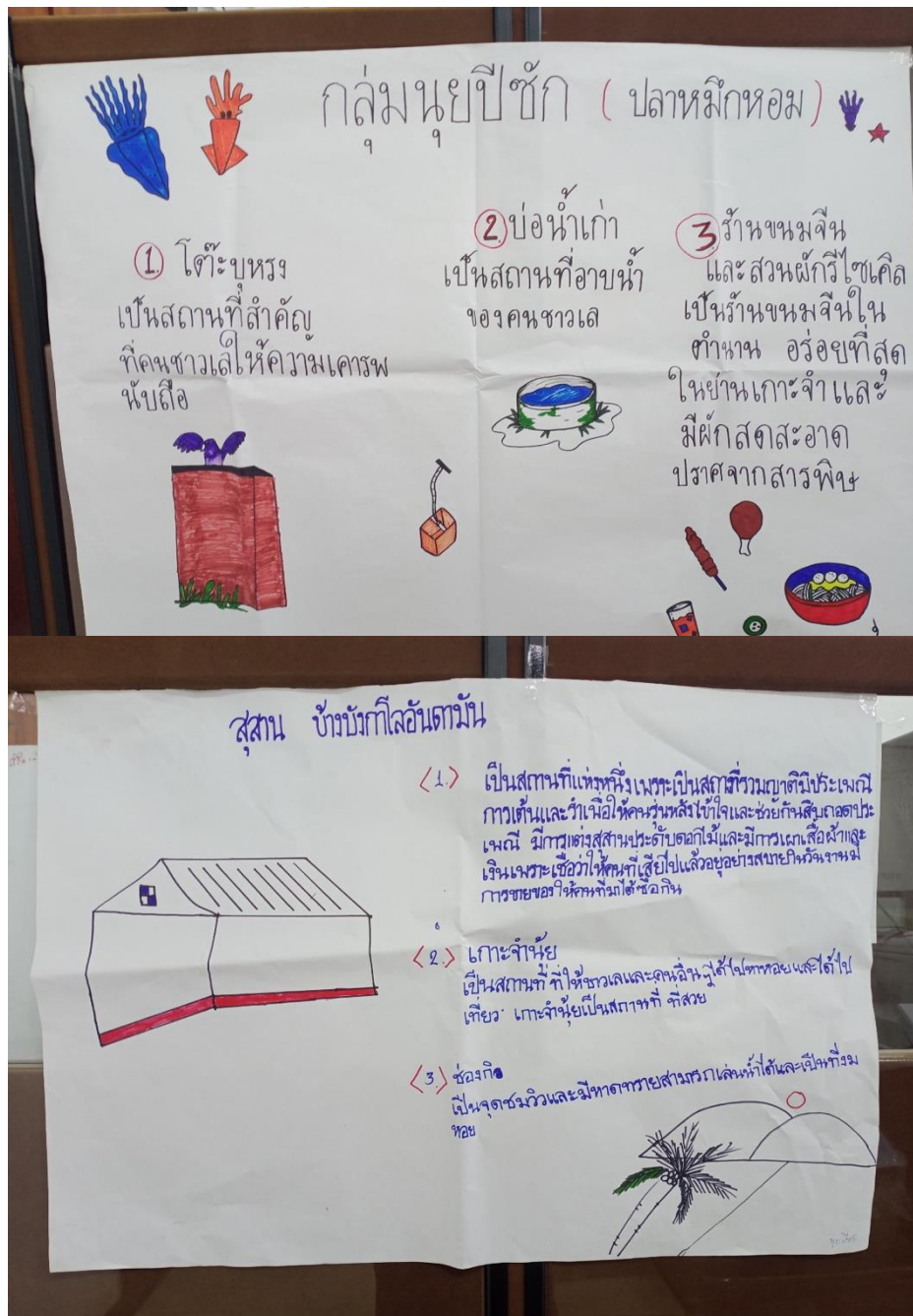
ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ชื่อเล่น	ชั้น
1.	เด็กชายดนูวัฒน์ คงนาม	ชั้นนูน	ป.4
2.	เด็กหญิงสุตาพรรณ แซ่อู่ย	เอม	ป.4
3.	เด็กหญิงสุนิษา ประโม่งกิจ	ลูกปัด	ป.4
4.	เด็กหญิงน้ำเพชร อ่าวลิกเหนือ	เหมย	ป.4
5.	เด็กชายวีรพัทธ์ ประมอญกิจ	ทิม	ป.4
6.	เด็กชายพิชิตชัย ช้างน้ำ	เต่า	ป.5
7.	เด็กหญิงเก็จวดี ช้างน้ำ	แอม	ป.5
8.	เด็กหญิงสุธาสินี ศรีแล้ง	โม	ป.5
9.	เด็กหญิงพิมพ์พิชญ์ชา สายรวม	ไอแลนด์	ป.5
10.	เด็กหญิงปิ่นณภา ช้างน้ำ	-	ป.5
11.	เด็กชายณัฐวัฒน์ ช้างน้ำ	โฟน	ป.6
12.	เด็กหญิงปัญธิตา ช้างน้ำ	เอย	ป.6
13.	เด็กหญิงวารินทร์ ประโม่งกิจ	แอฟ	ป.6
14.	เด็กหญิงนพวัลย์ บ้าเหิร์ม	พั้ง	ป.6
15.	เด็กหญิงสุชาดา คงนาม	ซากีล่า	ป.6
16.	เด็กหญิงธิดารัตน์ ผอมด้วง	น้ำฝน	ป.6
17.	เด็กหญิงวรรณษา ช้างน้ำ	เนย	ป.6
18.	เด็กหญิงวาริศา ยะระ	อ่วม	ป.6
19.	เด็กหญิงพิมพ์กานา ช้างน้ำ	ชิม	ม.1
20.	เด็กหญิงกรกต ช้างน้ำ	มาย	ม.1
21.	เด็กชายวีราชัย แก้วเกตุ	ฟิล์ม	ม.2
22.	เด็กหญิงมาลัยพร ช้างน้ำ	อิงฟ้า	ม.2
23.	เด็กหญิงอาริสา แสนใจ	แอน	ม.2
24.	เด็กหญิงปิ่นทาร์รี่ แหลมเกาะ	แจน	ม.2
25.	เด็กหญิงรวินันท์ กันตพงษ์	เบญ	ม.2
26.	เด็กหญิงขวัญข้าว สาระภี	ขวัญข้าว	ม.2
27.	เด็กหญิงศิริวรรณ แก้วน้ำ	สวย	ม.2
28.	นางสาววรรณษา ช้างน้ำ	ววย	ม.3
29.	นางสาวภควดี กังแฮ	ออม	ม.3
30.	นางสาวมนต์ธนา กล่อมพงศ์	หมีว	ม.3

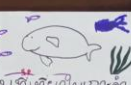
แผนที่ปกหมุดการท่องเที่ยวชุมชน

แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวและจุดสนใจทางวัฒนธรรมบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

1. ผลงานจากโจทย์การตั้งชื่อกลุ่มและเสนอแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

กลุ่มด้หูย (พูน)

สถานที่เกี่ยวในเกาะจำ สถานที่เกี่ยวในเกาะจำ

1. ทำนบกุ่มบ้านเกาะจำ อยู่ติดทะเล เรียบสงบบรรยากาศดี เป็นสถานที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวรู้จักชมกัน
2. ล่าปลา น้ำทะเลใส มีบ่อน้ำจืด 2. ซ่องก๊วย น้ำใสสะอาดและห่อหุ้มด้วย
3. โรงเรียนบ้านเกาะจำ เป็นสถานที่ศึกษา มีจุด

3. ขนากการปูม้า รับประทานอาหารและทะเลเลี้ยงปูม้า

 กลุ่มกะต๊บ (เป)

1. ใต้บูหรู
2. ใต้แดง
 - ศาลเจ้าเจ้า → การไปไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 - ศาลเจ้าเงิน → เงินที่หักของนักท่องเที่ยว
 - มีแหล่งน้ำเค็ม → สามารถเล่นน้ำได้
 - การขายของเพื่อผู้พิการ
3. ลูปี๊ะ
 - ศาลเจ้าไม้ → เป็นจุดชมวิว
 - แหล่งน้ำเค็ม → สามารถเล่นน้ำได้

1) ศาลเจ้าใต้บูหรู

- การลอยเรือ
- การทำบุญ
- เป็นพื้นที่สำคัญของเกาะจำ

2) ร้อยควิว

- มีสะพานไม้สำหรับชมวิวไปเกาะเต
- มีกิจกรรมเล่นเรือคายัก
- เล่นน้ำทะเล

3) ซ่องก๊วย

มีน้ำทะเลใสและห่อหุ้มด้วย
มีจุดชมวิวยามเช้าเห็น
เกาะจำทะเลใส

กลุ่มกะต๊บ

กลุ่ม จุ๋หยิง (พยุห์)

สังคมจิตวิทยาและพิธีกรรมชาวอูรักลาไย

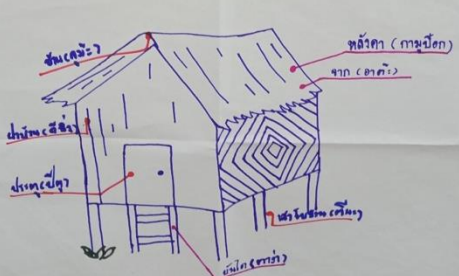
เมื่อก่อนเกาะจำมีโรคระบาด ผีตก ไต่บหรงจึงมาเข้าฝันช่วยสี่เส็ม ว่าให้ไป-
 อัญเชิญท่านมาเพื่อขจัดเป่าโรคระบาดและสิ่งชั่วร้าย ไต่บหรงจึงเป็นท้าวเทพ
 ของบ้านบ้าน

* พิธีกรรมของชาวอูรักลาไย

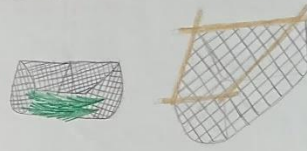
- ตละบหรง (เชื้อสายเกาะจำ) เป็นการลอยสิ่งที่ไม่ดีออกจากเกาะ ในเรือจะมีรูปปั้นศาล ทำจากไม้ทำ
 ใส่ขนม 7 สี และใส่เล็บผมโยผ้า พวกชาวปลาอาหาร เครื่องครัว แป้งข้าวเจ้า ยี่น (แป้งดิบ)
- ป่อตัก ญีไร (แต่งเบรเวเดือน 4) ขึ้น 1 ค่ำ - 14 ค่ำ เป็นการนำดินและทรายไปถม
 ที่ญาติญาติเสียชีวิต จะปักธูปและกระถางธูป ของเล่นให้ไว้จะมี ขนมหวาน ข้าวปลา
 อาหารต่างๆ
- * ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 จัดขึ้นเพื่อทำบุญให้คนที่ล่วงลับไปแล้ว ไปอยู่ไหนภพภูมิที่ดี
 ผลบุญก็จะกลับมาหาเราให้พบกับสิ่งที่ดีๆ

บ้านไม้เกา

ความเป็นมาของบ้านไม้เกา
 บ้านไม้กระดานส่วนใหญ่เป็นของคนจีน
 ซึ่งครอบครัวของแป๊ะบงอพยพมาจากเกาะไหหลำ
 เดินทางมาเรื่อยๆ จนมาเจอกับเกาะจำ
 ได้ทำมาหากินบนเกาะจำ จึงปักหลักสร้าง
 กระโจมมุงจาก จากนั้นได้เกิดเหตุไฟไหม้
 เดบสร้างบ้านไม้กระดานขึ้น ซึ่งบ้านหลังนี้
 มีอายุรวม 72 ปี

ไซ้อักปลา

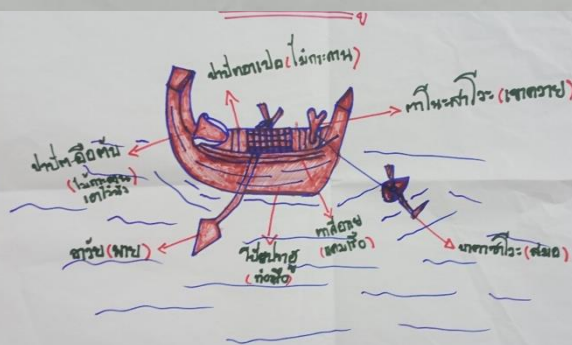

ไซ้อะหลายประเภทแต่ละประเภทมีลักษณะ
ไม่เหมือนกัน เช่น ไซปลา ไซปู ไซปลาหมึก
เงี่ยงสั้น ไม้ที่มัดกันขมกัไซคือ ไม้หวาย
ไม้ไผ่หรือรากไม้อ่อน เพราะอัดได้ง่าย
ทานทานและอยู่ได้นาน

วิธีการทำไซ้อักปลาหมึก

เตรียมของ (1) อวน (2) ไม้ (3) หวาย (4) ตะปู
(5) ค้อน (6) เลื่อย (7) มีดผ่า (8) มีดหรือกรรไกรสำหรับตัดอวน
๕ ตัดอวนให้ยาวสี่เหลี่ยม กว้าง 60 ซม 22 ตัดอวนให้ยาวตามขนาด
และร้อยอวนแล้วร้อยไม้ ไม้ไผ่สี่เหลี่ยม
ตัวสี่เหลี่ยมไว้ อยู่ใต้ท้ายเรือตรงกลาง เลเยื่อไม้ อีก 5 ตัวมาใส่ แล้วทำไซ
และใช้ลวดรับค้ำไว้สองตัวข้างหลัง แล้วนำไม้สามต้นมาเย็บติดกันให้แน่น
ยาวๆ หัวยาว แล้วใส่เรือพร้อม 100 กะละ

2. ผลงานการออกแบบสัญลักษณ์

ภาคผนวก ค :

สรุปการจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1
ณ บ้านแหลมตง ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2564
โดยหน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. หลักการและเหตุผล

คณะวิจัยโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน ภายใต้ชุดโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ลงพื้นที่สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมชาวเล โดยได้ร่างเส้นทางเดินเท้าที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินแวะชมจุดสนใจเริ่มต้นจากศาลดาโต๊ะ (หลาปือลาจิก) ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของผู้คนบนเกาะ จนนำไปสู่อ่าวโละบาเกาและพื้นที่ใกล้เคียง เส้นทางดังกล่าวจะทำให้คนภายนอกที่มาเยือน รวมทั้งคนในชุมชนเองได้เรียนรู้และเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวเล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ทุกวันนี้ แม้เกาะพีพีจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก แต่น้อยคนจะทราบว่าเกาะพีพียังเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินของชาวเลมายาวนาน โดยมีชุมชนชาวเลอยู่บริเวณแหลมตงทางด้านเหนือของเกาะพีพีตอน ที่ผ่านมา ชาวเลบางส่วนหันไปทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิ ขับเรือนำเที่ยวหรือทำงานในโรงแรม รีสอร์ท และแทบจะไม่เหลือเอกลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณเกาะและชายฝั่งทะเลมานานหลายร้อยปี ที่ผ่านมา คณะวิจัยเคยเข้ามาเก็บข้อมูลและได้จัดทำ (ร่าง) “ประวัติและจุดสนใจบนเส้นทางวัฒนธรรมชุมชนอูรักลาโว้ย เกาะพีพี” ซึ่งในครั้งนั้น ได้เห็นถึงศักยภาพในหลายด้านของชาวเลบนเกาะพีพี โดยเฉพาะในการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นที่จะต้องมีส่วนบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ ซึ่งเกาะพีพียังไม่มีมัคคุเทศก์ชาวเลอย่างชัดเจน ทั้งนี้ คณะวิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนชาวเลรุ่นใหม่ หันมาเป็นผู้เล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมหรือฝึกฝนทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ในอนาคต โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชาวเลชายฝั่งอันดามัน ร่วมกับโรงเรียนบ้านแหลมตง และชุมชนชาวเลแหลมตง จึงได้ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพีขึ้นในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี จะประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวเล โดยผ่านฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ จากผู้อาวุโส การจดบันทึกข้อมูล การทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีฐานอยู่บนวิถีชีวิตชุมชน การเรียนรู้จุดสนใจและการนำเสนอข้อค้นพบ นอกจากนั้นเด็กและเยาวชนชาวเลที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนชาวเลหันมาร่วมกันสืบสานและฟื้นฟูวิถีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนชาวเลได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง โดยผ่านฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ จากผู้อาวุโส
2. เพื่อฝึกฝนการจดบันทึกข้อมูล การทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีฐานอยู่บนวิถีชีวิตชุมชน การเรียนรู้จุดสนใจ ฯลฯ
3. เพื่อฝึกปฏิบัติการนำเสนอข้อมูล พัฒนาทักษะในการบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้มาเยือน รวมทั้งนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อที่จะได้มีโอกาสเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง
4. เพื่อให้เด็กและเยาวชนชาวเลมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้ความรู้เหล่านี้อยู่กับชุมชนสืบต่อไป

3. สถานที่จัดกิจกรรม

ค่ายยุวมัคคุเทศก์เด็กเลบ้านแหลมตง จัดขึ้นในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564 ณ ชุมชนบ้านแหลมตง ตำบลอ่าวนาง อำเภอมือ จังหวัดกระบี่

4. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของค่ายนี้คือ เด็กและเยาวชนบ้านแหลมตง ทั้งชายและหญิง จำนวน 21 คน พร้อมด้วยวิทยากรและพี่เลี้ยง รวมจำนวน 45 คน

ตารางแสดงจำนวนเยาวชน/พี่เลี้ยง/คณะผู้จัดค่าย

กลุ่มย่อย	จำนวนเยาวชน	จำนวนวิทยากรชุมชน	คณะทำงานผู้จัดค่าย
1	7		1. รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย
2	7		2. นายพลาเดช ณ ป้อมเพชร
3	7		3. นางสาวอุษา โคตรศรีเพชร
			4. นางสาวอังคณา ชินเดช
			5. นางสาวสกุลรัตน์ ยี่สกุล
			6. ครูโรงเรียนบ้านแหลมตง 4 คน
แบ่งเป็น 3 กลุ่ม	21	15	9
รวมทั้งหมด 45 คน			

5. ขั้นตอนและกระบวนการจัดค่าย

คณะทำงานและตัวแทนชุมชนประชุมหารือก่อนการจัดกิจกรรมค่าย

5.1 การประชุมคณะทำงานและวางแผนกิจกรรมต่างๆ

ในวันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2564 ก่อนการจัดกิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์เด็กเล คณะทำงานได้ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกับตัวแทนจากชุมชน ประกอบด้วย นางสาวพรสุดา ประโมงกิจ ครูโรงเรียนบ้านแหลมตง และนายนายหมัด ประมงกิจ ในรายละเอียดภาพรวมของการจัดกิจกรรมค่าย ลักษณะของกิจกรรม กำหนดการของกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม และการประสานกับวิทยากรประจำฐานเรียนรู้ รวมถึงร่วมแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นในด้านอื่นๆ จนได้ข้อสรุปว่าจะมีการแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงเช้าและช่วงบ่าย โดยจะมีฐานกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 6 ฐานกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมในช่วงเช้า ฐานเรือปราฮู ฐานนิทานและตำนาน ฐานตำนานน้ำ กิจกรรมในช่วงบ่าย ฐานประวัติชุมชน ฐานแผนที่ ฐานหาหอยและเพรียงทราย โดยกำหนดแบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม และให้แต่ละกลุ่มมีโอกาสสลับเปลี่ยนเข้าร่วมทุกฐานกิจกรรม ใช้เวลาในการเรียนรู้และทำกิจกรรมฐานละ 40-45 นาที เพื่อเปิดโอกาสและพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนชาวเลมีพื้นที่ในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง จากผู้อาวุโส และฝึกฝนการจดบันทึกข้อมูลการทำงานเป็นกลุ่ม การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนและการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีฐานอยู่บนวิถีชีวิตชุมชน การเรียนรู้จุดสนใจ ฯลฯ ตลอดจนฝึกปฏิบัติการนำเสนอข้อมูล พัฒนาทักษะในการบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้มาเยือน รวมทั้งนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อที่จะได้มีโอกาสเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง เพื่อให้เด็กและเยาวชนชาวเลมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง และร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้ความรู้เหล่านี้อยู่คู่กับชุมชนสืบต่อไป

5.2 การคัดเลือกตัวแทนเด็กและเยาวชน

กระบวนการคัดเลือกเด็กและเยาวชนเข้าร่วมการอบรมยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้ ในเบื้องต้นคณะทำงานและคณะครูของโรงเรียนบ้านแหลมตงได้ปรึกษาหารือและได้ข้อสรุปการพิจารณาผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นเด็กนักเรียน

โรงเรียนบ้านแหลมตงในชั้นประถมศึกษา รวมถึงเยาวชนในชุมชนที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี รวมทั้งหมดมีจำนวน 21 คน โดยมีเกณฑ์พื้นฐานการคัดเลือกเด็กและเยาวชนเข้าร่วมการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ดังนี้

- 1) เป็นเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านแหลมตง
- 2) เป็นผู้ที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและกระตือรือร้นในการเป็นยุวมัคคุเทศก์/บอกเล่าเรื่องราว
- 3) เป็นลูกหลานในครัวเรือนประมง หรือมีประสบการณ์ มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องประมงท้องถิ่น
- 4) พ่อแม่หรือผู้ปกครองยินยอมและเต็มใจให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

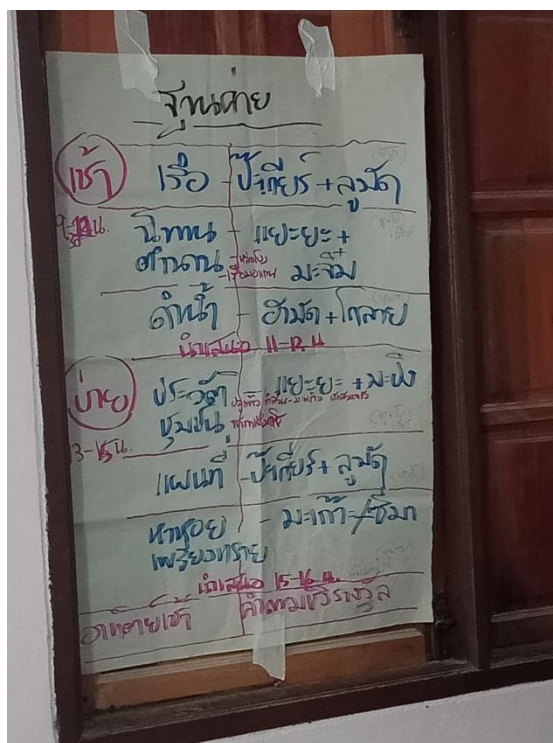
5.3 การเตรียมพื้นที่ในชุมชนสำหรับเป็นฐานกิจกรรม

ภาพด้านซ้ายเป็นสถานที่จัดกิจกรรมฐานบริเวณในชุมชน ภาพด้านขวาเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมฐานบริเวณหน้าหาด

หลังจากคณะทำงานได้ลงสำรวจพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้และสถานที่จัดกิจกรรมอื่นๆ แล้ว จึงได้ข้อสรุปให้ใช้พื้นที่ 2 ส่วน คือบริเวณชุมชนด้านใน และบริเวณชายหาดหน้าหมู่บ้าน ซึ่งมีข้อดีคือพื้นที่จัดกิจกรรมเป็นจุดที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้สะดวกต่อการเดินทางเปลี่ยนฐาน อีกทั้งการเป็นพื้นที่กลางชุมชนและพื้นที่หน้าหาดมีลักษณะเป็นพื้นที่เปิด อากาศถ่ายเทสะดวก และทำให้ได้รับความสนใจจากผู้รู้ผู้อาวุโสท่านอื่นๆ ในบ้านเรือนใกล้เคียง เดินทางมาร่วมฟัง ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้เพิ่มเติมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและวิทยากรประจำฐาน และแม้พื้นที่การจัดกิจกรรมจะไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเครื่องขยายเสียงหรือเครื่องฉายโปรเจกเตอร์ แต่ไม่นับเป็นอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ให้ความสนใจในกิจกรรมแต่ละฐานเป็นอย่างดี ชักถามและจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ

5.4 การวางแผนจัดกิจกรรมค่าย

คณะทำงานได้วางแผนให้มีฐานกิจกรรมทั้งหมด 6 ฐานการเรียนรู้

กิจกรรมของค่ายได้มีการวางแผนไว้อย่างหลากหลายทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเล่นเกม กิจกรรมที่ฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่มและทักษะการนำเสนอ โดยมีคณะทำงานจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ เป็นวิทยากร และพี่เลี้ยงในการฝึกอบรม ร่วมด้วยวิทยากรและพี่เลี้ยงชุมชนจากผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชน และคุณครูจากโรงเรียนบ้านแหลมตง โดยกิจกรรมครั้งนี้เริ่มจากกิจกรรมการร้องเพลงละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างสมาธิและความคุ้นเคยกันของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากในแต่ละกลุ่มจะเป็นการคละนักเรียนทุกระดับชั้นปี ในกระบวนการค่ายนั้นจะมีการสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กๆ ด้วยการบรรยายถึงบทบาทสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมทั้งเล่าถึงมัคคุเทศก์น้อยในพื้นที่อื่นๆ ให้เด็กๆ ฟัง หลังจากนั้นจึงให้โจทย์เด็กๆ ในการเสนอจุดที่คิดว่าน่าสนใจและน่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้ ในโจทย์ข้อนี้เด็ก แต่ละคนได้เสนอสถานที่ซึ่งตนเองนั้นเคยเห็นจากการนั่งเรือออกไปกับพ่อ หรือสถานที่ซึ่งตนเคยได้ไปมาแต่คิดว่าคนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก

ตัวอย่างการนำเสนอจุดสนใจของเด็กๆ

เมื่อเสร็จกิจกรรมในข้างต้นแล้วจึงได้เข้าสู่กิจกรรมฐานการเรียนรู้ซึ่งได้ออกแบบให้เด็กๆ ได้สำรวจความรู้ ชักถามผู้รู้ในชุมชนและจดบันทึก ซึ่งประกอบด้วย 6 ฐาน แบ่งเป็นช่วงเช้า 3 ฐาน คือ ฐานเรือ ฐานนิทาน-ตำนาน ฐานตำนาน และช่วงบ่ายอีก 3 ฐาน คือ ฐานประวัติชุมชน ฐานแผนที่ ฐานหาหอยและเพรียงทราย โดยตลอดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ได้มีพี่เลี้ยงได้กระตุ้นให้เด็กๆ ชักถามพูดคุยและทดลองทำกิจกรรมใน ฐานการเรียนรู้ ตลอดจนการจดบันทึกด้วย

5.5 การสรุปงาน

ภายหลังจากกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์เสร็จสิ้นลงแล้ว คณะทำงานได้พูดคุยชักถามสิ่งที่ได้เรียนรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่าย รวมถึงได้พูดคุยชักถามถึงผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรม รวมถึงแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในกระบวนการและรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็ก ปัญหาอุปสรรค โดยได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเหล่านี้กับตัวแทนของชุมชนตัวแทนของครู โรงเรียนบ้านแหลมตง

6. การดำเนินกิจกรรม

เด็กทยอยกันมาลงทะเบียนและตกแต่งป้ายชื่อ กระเป๋าของตนเอง

กิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564 จัดขึ้นที่ชุมชนชาวเล เกาะพีพี ในช่วงเช้าเด็กและเยาวชนอุรักลาไวย์บ้านแหลมตงได้เริ่มทยอยเข้ามาลงทะเบียนรับกระเป๋าผ้า อุปกรณ์จดบันทึก กระบอกน้ำ เสื้อผ้า และหน้ากากอนามัย หลังจากลงทะเบียนเรียบร้อยแล้วอาจารย์ณฤมล ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ความเป็นมาในการจัดค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์และชี้แจงรายละเอียดกิจกรรม พร้อมทั้งเน้นย้ำเรื่องการสวมหน้ากากอนามัยและการรักษาระยะห่างตลอดการเข้าร่วมกิจกรรม

6.1 กิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี

6.1.1 กิจกรรมแบ่งกลุ่มย่อยและการสร้างสำนึกร่วม

หลังจากจบการเกริ่นนำได้มีการได้ละลายพฤติกรรมด้วยเกมนันทนาการ ทำงานได้มีการออกแบบการแบ่งกลุ่มร่วมกับครูโรงเรียนบ้านแหลมตง โดยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีสมาชิกคือ ด.ช.ชัชพันธ์ ชวน้ำ ด.ช.อนุวัฒน์ ประมงกิจ น.ส.ปนัดดา ประมงกิจ ด.ญ.อริสา แก่นทอง นายนवल สอนสำโรง ด.ญ.จันทร์ทิพย์ ชวน้ำ และด.ญ.อันดา

กลุ่มที่ 2 มีสมาชิกคือ ด.ญ.ทิพย์วรรณ ประมงกิจ น.ส.พรณิภา ประมงกิจ ด.ญ.พิไลดา ชวน้ำ ด.ญ.เปรมสุตา หาดวาริ ด.ญ.อังสุมา ศรีพนม นายจรณินท์ ประโมังกิจ และด.ญ.พรนภา ประมงกิจ

กลุ่มที่ 3 มีสมาชิกคือ ด.ช.เอกราช ประโมังกิจ ด.ญ.วาสิตา ประโมังกิจ ด.ช.คณาคุณ เวชโกสิทธิ์ นายมานัส ทองคำ น.ส.จันทร์จิรา ประโมังกิจ น.ส.อภิขญา ประมงกิจ และด.ญ.น้ำฝน

เด็กๆ กำลังนั่งฟังการทบทวนความรู้และการชี้แจงรายละเอียดกิจกรรม

โดยระหว่างนี้อาจารย์นฤมล ทบทวนเรื่องความรู้ ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวเล พร้อมทั้งได้ชี้แจงให้เด็กและเยาวชนเห็นพวกเขาคือผู้ที่มีทุนความรู้ทางวิถีวัฒนธรรมชาวเล ซึ่งเป็นทุนความรู้ที่สำคัญและสามารถจะนำเสนอองค์ความรู้เหล่านี้ในรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้และอีกทางหนึ่งคือการสืบทอดองค์ความรู้วิถีวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่ต่อไปได้อีกด้วย ดังนั้นการกล่าวพูดกล้าแสดงออกจึงเป็นทักษะที่สำคัญ

เด็กๆ กำลังทำกิจกรรมนันทนาการด้วยการร้องเพลงประกอบท่าทาง

หลังจากการทำความเข้าใจในเนื้อหาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วเด็กและเยาวชนได้รับโจทย์ในการตั้งชื่อกลุ่มเป็นภาษาอุรักลาไวย์พร้อมกับแปลเป็นภาษาไทยและโจทย์ให้แต่ละกลุ่มการหาสถานที่ซึ่งน่าสนใจและคาดว่าจะยังไม่มีคนอยู่รู้จักเพื่อนำสถานที่เหล่านั้นกับนักท่องเที่ยว จำนวน 3 สถานที่

- กลุ่มที่ 1 ชื่อกลุ่มก้านป้อชัย แปลว่า เรือใหญ่
- กลุ่มที่ 2 ชื่อกลุ่มอิกัด ยาบ๊ะ แปลว่า ปลาชี่ตัง
- กลุ่มที่ 3 ชื่อกลุ่มตะแอม แปลว่า หอยเม่น

เด็กๆ ได้ร่วมกันระดมกำลังและความคิดในกระบวนการทำงานกลุ่ม

การตั้งชื่อกลุ่มถือเป็นกิจกรรมแรกของกระบวนการทำงานกลุ่ม ที่เน้นการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ต่อเนื่องด้วยการระดมความคิดจากโจทย์ข้างต้น ในกิจกรรมช่วงนี้สังเกตได้ว่าสมาชิกแต่ละคนต่างช่วยกัน เสนอความคิดเห็นอย่างไม่เคอะเขิน มีการแบ่งหน้าที่กันเขียน และวาดภาพประกอบเนื้อหา แม้ในช่วงแรกอาจจะ คิดไม่ออกว่าจะเสนอสถานที่ที่น่าสนใจและไม่ใคร่ค่อยรู้จัก พี่เลี้ยงประจำฐานจึงได้แนะนำยกตัวอย่างสถานที่หรือ กิจกรรมใกล้ตัว ทำให้เด็กเล็กหลายคนเริ่มคิดออก และเสนอสถานที่ กิจกรรมใหม่ๆ ที่น่าสนใจออกมา เมื่อมีการ รับฟังความคิดเห็นของทุกคน จะสังเกตได้ว่าแต่ละคนมีความกล้าและมีความสนใจในการระดมความคิดกันมากขึ้น

จากกิจกรรมในช่วงต้นพบว่า เด็กมีฐานความรู้เรื่องราวในชุมชนอยู่บ้าง หลายคนเคยออกทะเลไปกับพ่อ จิ๊งรู้จักเกาะต่างๆ เพียงแต่ยังไม่สามารถอธิบายในรายละเอียดได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เชื่อว่ากิจกรรมการเข้าฐานเรียนรู้ อาจสามารถช่วยเติมเต็มข้อมูลได้

6.1.2 การฝึกสำรวจ เก็บข้อมูล และนำเสนอข้อมูลจุดสนใจจากฐานการเรียนรู้

แต่ละกลุ่มสำรวจเก็บข้อมูลจากฐานต่างๆ โดยมีผู้รู้ผู้อาวุโสเป็นผู้ให้ข้อมูลและมีพี่เลี้ยงช่วยกระตุ้นความสนใจ (ภาพถ่ายบนฐานเรือ ภาพขวบนฐานนิทานและตำนาน ภาพล่างฐานดำน้ำ)

ทางคณะทำงานได้แนะนำเทคนิคการเก็บข้อมูลในเบื้องต้น โดยเน้นให้เด็กได้ซักถามและจดบันทึกเรื่องราว ความรู้จากฐานต่างๆ ให้เด็กสมมุติตัวเองเป็นนักท่องเที่ยวนักที่เข้ามาเยี่ยมชมซักถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย โดยแต่ละกลุ่มใช้เวลาในแต่ละฐาน 40-45 นาที และใช้เวลาในการเคลื่อนย้ายไปแต่ละฐานเพียงช่วงสั้นๆ เนื่องจากแต่ละฐาน อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน เป็นลักษณะของการเวียนเข้าฐาน ดังนั้นวิทยากรแต่ละฐานต้องบรรยาย 3 ครั้งจำนวน กลุ่ม และมีทีมพี่เลี้ยงไปกับแต่ละกลุ่ม 2 คน ได้แก่พี่เลี้ยงจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพี่เลี้ยงจากครูโรงเรียนบ้านแหลมตง เพื่อช่วยนำเด็กเข้าฐานกิจกรรม ควบคุมเวลา กระตุ้นการเรียนรู้ และช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติม โดยในวันนี้มีฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ฐานแบ่งเป็นช่วงเช้า 3 ฐานและช่วงบ่าย 3 ฐาน

ในการเข้าร่วมกิจกรรมฐานเรียนรู้พบว่า เด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี มีความกระตือรือร้นในการ จดบันทึกอย่างตั้งใจ เด็กเล็กจะเน้นไปทางการวาดภาพประกอบ ตามการอธิบายบอกเล่าของวิทยากรและ สภาพแวดล้อม วัตถุการเรียนรู้ที่พบเห็น ในส่วนเด็กโตจะจดบันทึก และซักถามข้อสงสัย

แต่ละกลุ่มสำรวจเก็บข้อมูลจากฐานต่างๆ ช่วงบ่าย มีผู้รู้ผู้อาวุโสเป็นผู้ให้ข้อมูลและมีพี่เลี้ยงช่วยกระตุ้นความสนใจ (ภาพถ่ายบนฐานประวัติชุมชน ภาพชาวบ้านฐานหาหอยและเพรียงทราย ภาพถ่ายและขวาล่างฐานแผนที่)

หลังจากแต่ละกลุ่มวนครบทั้ง 3 ฐานเรียนรู้แล้วจึงได้พักรับประทานอาหารกลางวัน และเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าฐานกิจกรรมในช่วงบ่ายอีก 3 ฐานกิจกรรม จากการสังเกตของพี่เลี้ยงพบว่าแม้จะมีกิจกรรมตลอดช่วงเช้า แต่ในการเข้าฐานกิจกรรมช่วงบ่ายเด็กๆ ไม่ได้มีอาการเหนื่อยล้าและกระตือรือร้นในการซักถามและจดบันทึก

บรรยากาศการรวมตัวบริเวณชายหาดเพื่อเตรียมตัวนำเสนอฐานกิจกรรม

หลังจากเข้าฐานเรียนรู้มาตลอดทั้งเช้าและบ่าย จนถึงช่วงเย็นในเวลา 17:00 น. ได้รวมตัวกันที่ชายหาดหน้าหมู่บ้าน เพื่อทำงานนำเสนอฐานกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มเลือกเนื้อหาจากฐานการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจมานำเสนอกลุ่มละ 1 ฐาน เมื่อแต่ละกลุ่มเลือกฐานที่จะนำเสนอได้แล้ว จึงได้เริ่มช่วยกันสรุปเนื้อหาและแบ่งหน้าที่ซักซ้อมการนำเสนอ โดยมีพี่เลี้ยงจากคณะทำงานและครูโรงเรียนบ้านแหลมตงคอยให้คำแนะนำ ซึ่งในกระบวนการทำงานกลุ่มนี้พบว่ามีบางคนที่ยังเขินอายแต่เมื่อมีเพื่อนในกลุ่มที่กล้าแสดงออกอยู่ในกลุ่มได้ทำให้เขามีความกระตือรือร้นในการพูดคุยก่ออกข้อคิดเห็นมากขึ้น ทำให้ทุกคนได้มีบทบาทในกระบวนการการทำงานกลุ่ม

จากการสังเกตของทีมพี่เลี้ยงพบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมค่ายมาตลอดทั้งวัน ได้มีกระบวนการทำงานกลุ่มที่พัฒนาดีขึ้น มีการกระจายการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง สมาชิกแต่ละคนเริ่มลงมือทำงานในส่วนของตนเองอย่างคล่องแคล่วมากขึ้น แต่ยังมีคนที่ยังไม่กล้าออกมาพูดนำเสนอ ด้วยเหตุนี้จึงได้กำหนดเงื่อนไขว่าสมาชิกทุกคนต้องมีโอกาสได้พูดนำเสนอ อย่างน้อยในขั้นตอนการแนะนำตัว

บรรยากาศการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม

เมื่อหมดเวลาเตรียมเนื้อหาข้อมูล จึงได้เริ่มการนำเสนอโดยจัดลำดับการนำเสนอด้วยการจับฉลาก ทำให้แต่ละกลุ่มลุ้นว่าใครจะได้ออกไปนำเสนอก่อน ซึ่งในวันนี้กลุ่มที่ได้นำเสนอในลำดับที่ 1 คือกลุ่ม อี๊ด ยะบ๊ะ นำเสนอฐานนิทานและตำนาน กลุ่มที่ได้นำเสนอในลำดับถัดมาคือกลุ่มก้านป้อชัย นำเสนอฐานหาหอยและเพียงทราย โดยกลุ่มนี้ได้นำอุปกรณ์การหาหอยออกมาสาธิตวิธีการใช้งาน ซึ่งได้รับความสนใจจากเพื่อนเป็นอย่างดี และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มตะแอม นำเสนอฐานประวัติชุมชน

หลังจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่นำเสนอ 2-3 คำถาม ซึ่งหากกลุ่มที่นำเสนอตอบคำถามได้ยังไม่ชัดเจน คุณครูและผู้รู้ในชุมชนก็จะช่วยให้ข้อมูลเสริมคำตอบของเด็ก เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้กับทุกๆ คน

บรรยากาศการนำเสนอเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ทุกคนตั้งใจฟังการนำเสนอและคอยตรวจสอบว่าสิ่งที่เพื่อนได้นำเสนอตรงกับสิ่งที่ตนเองรู้หรือไหม อีกทั้งการใช้พื้นที่หน้าหาดในการนำเสนอทำให้คนในชุมชนบางส่วนมีพื้นที่ได้เข้ามานั่งฟังกิจกรรมการนำเสนอของเด็กด้วย

เด็กๆ ขณะกำลังร้องเพลงพวกเราอุรักลาไวย์พร้อมทั้งการทำท่าทางประกอบเพลง

หลังจากเสร็จสิ้นการนำเสนอฐานการเรียนรู้แล้วอาจารย์ณฤมล ได้กล่าวสรุปกิจกรรมที่ผ่านมาและนัดหมายการทำแบบประเมินในเช้าวันถัดไป

6.1.3 การทำแบบประเมินกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์

เช้าวันที่ 21 พฤศจิกายน 2564 ได้มีการนัดหมายสำหรับการทำแบบประเมินกิจกรรมค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ในครั้งนี้ โดยมีผู้ร่วมทำแบบประเมินทั้งหมด 17 คน และอีก 4 คนไม่ได้เข้าร่วมการทำแบบประเมินเนื่องจากติดภารกิจกับครอบครัว และเพื่อกระชับเวลาในการทำแบบประเมิน และช่วยให้ทุกคนมีความเข้าใจข้อคำถามในแบบประเมินตรงกัน อาจารย์ณฤมลจึงชวนให้ทำแบบประเมินไปพร้อมๆ กัน โดยได้อธิบายข้อคำถามในแต่ละข้อ ซึ่งสำหรับเด็กเล็กนั้นพี่เลี้ยงจำเป็นต้องเข้าไปช่วยอธิบายคำถามให้เข้าใจง่ายขึ้น (ผลประเมินแสดงไว้ในภาคผนวก จ)

6.1.4 มอบรางวัลเป็นกำลังใจสำหรับเด็กและเยาวชนจากกิจกรรมตอบคำถาม พร้อมทั้งการสรุปภาพรวมและกล่าวปิดการอบรม

ตลอดทั้งวันที่ผ่านมามีคณะทำงานได้สังเกตความตั้งใจและการพัฒนาของเด็กและเยาวชนแต่ละคน จึงได้คัดเลือกและมอบรางวัลและของที่ระลึกเล็กๆ น้อยๆ สำหรับเด็กและเยาวชนทุกคน นอกจากนี้คณะทำงานได้ตั้งคำถามจากฐานการเรียนรู้ทั้ง 6 ฐาน ฐานละ 3 คำถาม เพื่อเป็นกิจกรรมทบทวนความรู้และให้ได้ร่วมสนุกตอบคำถามชิงรางวัล และในช่วงสุดท้ายอาจารย์ณฤมลได้เน้นย้ำถึงความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งสามารถต่อยอดเป็นทักษะอาชีพสร้างรายได้พร้อมกับการสามารถสืบทอดวิถีของตนอีกด้วย ด้านตัวแทนนักเรียนและครูโรงเรียนบ้าน

แหลมตงได้กล่าวขอบคุณคณะทำงาน ซึ่งกระตุ้นให้เห็นความสำคัญและความน่าสนใจของเรื่องราวในชุมชน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวิถีของตนเอง ได้ช่วยรื้อฟื้นองค์ความรู้ท้องถิ่น ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เป็นเจ้าของเรื่อง เจ้าของพื้นที่ควรมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างยิ่ง

6.2 สรุปการเรียนรู้และประเมินกระบวนการค่าย

ถ่ายภาพที่ระลึกครู นักเรียนโรงเรียนบ้านแหลมตง และเยาวชนในชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้

หลังจากผ่านกิจกรรมค่ายอบรมมัคคุเทศก์ คณะทำงาน ตัวแทนครูโรงเรียนบ้านแหลมตงและตัวแทน พี่เลี้ยงชุมชนได้ประเมินกระบวนการทำงานและสรุปผลภาพรวมในเบื้องต้น พบว่าตลอดการทำกิจกรรมได้ สังเกตเห็นว่าเด็กมีความตั้งใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีพัฒนาการการเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก และซักถามมากขึ้นตามลำดับ แต่ยังติดขัดเรื่องความเขินอายในการนำเสนอ จึงจำเป็นต้องมีพื้นที่และโอกาสให้เด็ก ฝึกฝนมากขึ้น อาจต้องมีการออกแบบกระบวนการค่ายอบรมมัคคุเทศก์เป็น 2 วัน วันแรกเป็นกิจกรรมละลาย พฤติกรรม เพราะแม้ว่าจะเป็นชุมชนเดียวกันแต่ก็อาจมีบางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวและเรียนรู้ ระหว่างกันและอีกทางหนึ่งคือการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคณะทำงานและผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่าย เมื่อมีความคุ้นเคยกันจะทำให้เด็กกล้าพูดคุยแสดงออกต่อหน้าคณะทำงานมากขึ้น อีกทั้งคณะทำงานได้มีโอกาส เรียนรู้นิสัยและพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนหรือในภาพรวม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมให้ราบรื่น และได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม

เด็กและเยาวชนบ้านแหลมตงได้ เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเก็บข้อมูลทั้งพูดคุยซักถามผู้รู้ การจดบันทึกด้วย ตัวอักษรและภาพวาด และได้นำเสนอเล่าเรื่องวิถีวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองร่วมกับเพื่อนๆ ซึ่งเป็นโอกาสให้ เกิดการรวมกลุ่มและมีบทบาทในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในข้อมูล ของชุมชนตนเองมากขึ้น จึงกล้าพูดกล้าแสดงออกและสื่อสารนำเสนอได้ดีขึ้น และหากมีโอกาสในการฝึกฝน มากขึ้นจะสามารถพัฒนาเป็นมัคคุเทศก์ เป็นเป็นนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคตได้

8. ปัญหาและอุปสรรค

8.1 ข้อจำกัดด้านสถานที่ในการจัดอบรม

สถานที่ในการจัดอบรมในทั้งสองพื้นที่ คือบริเวณในชุมชนและบริเวณชายหาดหน้าชุมชนข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ในส่วนของพื้นที่ด้านในชุมชนแม้จะมีความสะดวกในการเคลื่อนย้ายฐานเนื่องจากแต่ละจุดอยู่ไม่ห่างกันมากนัก แต่ด้วยกายภาพของชุมชนที่มีพื้นที่ตั้งชุมชนได้จำกัด ทำให้มีการสร้างบ้านเรือนในลักษณะที่ชายคาเกือบจะชนกัน ส่งผลให้เหลือพื้นที่ในการทำกิจกรรมนอกบ้านได้น้อยลง ดังนั้น พื้นที่ที่สามารถใช้ที่นั่งสำหรับทำกิจกรรมในฐานะการเรียนรู้จึงมีพื้นที่เล็กลงด้วย สำหรับพื้นที่หน้าหาดการเป็นพื้นที่เปิดทำให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการค่ายมากขึ้น แต่การเป็นพื้นที่เปิดอาจจะทำให้เด็กไม่ค่อยมีสมาธิมากนัก

8.2 ข้อจำกัดเรื่องการแสดงความสามารถของเด็กเล็ก

กิจกรรมครั้งนี้เปิดโอกาสให้ทั้งเด็กเล็กระดับชั้นประถมศึกษาที่ 1-6 รวมทั้งเยาวชนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน และได้แบ่งกลุ่มคละช่วงอายุกัน พบว่าในภาพรวมของกิจกรรมนั้นบทบาทการแสดงออกมักเป็นของเด็กโตมากกว่า โดยเฉพาะในเรื่องการนำเสนอ การซักถาม อย่างไรก็ดี พี่เลี้ยงในกลุ่มได้พยายามกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ให้เด็กเล็กวาดรูปประกอบ หรือกระตุ้นให้ร่วมซักถามข้อสงสัย และชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มซึ่งสามารถหนุนเสริมการทำงานเป็นทีมเดียวกันได้ ฯลฯ

8.3 ข้อจำกัดด้านภาษาในการถ่ายทอดของวิทยากรชุมชน

ในบางฐานกิจกรรม วิทยากรบางท่านสื่อสารภาษาไทยไม่ค่อยถนัดต้องอาศัยพี่เลี้ยงชุมชนเป็นผู้ช่วยแปล เนื่องจากเด็กและเยาวชนบางส่วนไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ส่งผลให้ใช้เวลาในฐานกิจกรรมมากขึ้น บางช่วงจึงอาจต้องลดทอนเนื้อหาเพื่อให้ทันเวลาเปลี่ยนฐานกิจกรรม

8.4 ข้อจำกัดด้านระยะเวลาและความถี่ของกิจกรรม

ในการจัดอบรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้ค่อนข้างมีระยะเวลาในการจัดที่จำกัด อีกทั้งเด็กและเยาวชนไม่ค่อยได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมลักษณะนี้ จึงทำให้อาจเกิดการฝักการเก็บข้อมูลค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องใช้เวลาในการค่อยๆ เรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมเพียงครั้งเดียวอาจยังไม่เพียงพอ ดังนั้น กิจกรรมค่ายอบรมในลักษณะนี้จึงควรมีการจัดขึ้นต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งเรื่องวัฒนธรรมชุมชนและการพัฒนาทักษะการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดียิ่งขึ้น

9. ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดงานในอนาคต

9.1 การส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

กิจกรรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ได้จัดขึ้นในระยะเวลาเพียงสั้นๆ ดังนั้น โรงเรียนหรือหน่วยงานท้องถิ่นควรสานต่อกิจกรรมในลักษณะนี้ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ให้เกิด

การเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอาจทำในลักษณะคล้ายรูปแบบกิจกรรมเดียวกันกับค่าย หรือสร้างโอกาสสร้างพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนพูดคุยซักถามเรื่องเล่าของชุมชนจากผู้รู้ผู้อาวุโส หรือคนในครอบครัว ซึ่งกิจกรรมนี้นอกจากจะเพิ่มเติมความรู้ให้เด็กมีมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชน ข้อสำคัญคือการสร้างความตระหนักรู้และเข้าใจในคุณค่าของวิถีชีวิตวัฒนธรรมตนเองและพร้อมสำหรับการถ่ายทอดแก่คนภายนอกมากขึ้น

9.2 การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนายุวมัคคุเทศก์ผ่านหลักสูตรและการเรียนในโรงเรียน

การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนายุวมัคคุเทศก์ผ่านการเรียนรู้ในโรงเรียน อาจทำได้โดยการนำกิจกรรมการเรียนรู้ สาระเรื่องราวท้องถิ่น บูรณาการร่วมกับเนื้อหาการเรียนการสอนในหลักสูตรของโรงเรียน โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระงานให้แก่ครู เช่น บูรณาการดังต่อไปนี้

- เรื่องแผนที่ชุมชนและภูมินาม ให้เป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์
- เรื่องภูมิปัญญาการทำเรือ การดำน้ำ การหาสัตว์น้ำ ให้เป็นส่วนหนึ่งในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ
- เรื่องภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้เป็นส่วนหนึ่งในวิชาภาษาอังกฤษ
- เรื่องประวัติ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ให้เป็นส่วนหนึ่งในวิชาสังคมศึกษา
- เรื่องเทคนิคการพูดและการสื่อสาร ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาภาษาไทย
- เรื่องการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในช่องทางออนไลน์ ให้เป็นส่วนหนึ่งในวิชาคอมพิวเตอร์
- เรื่องภาคปฏิบัติ ให้บูรณาการเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

9.3 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ควรสร้างการมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนที่หลากหลายในชุมชน ทั้งจากสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้ปกครอง และเด็ก เยาวชน ซึ่งแต่ละภาคส่วนต่างมีจุดแข็งที่สามารถจะหนุนเสริมกันและกันได้อย่างดี โดยให้ทำงานประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อทำให้เห็นความสำคัญของกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้น ส่งผลให้มีความเข้าใจร่วมกัน สู่การมีวิสัยทัศน์การทำงานร่วมกัน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนนี้จะนำไปสู่การพัฒนายุวมัคคุเทศก์และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีรูปธรรมของความสำเร็จมากขึ้น

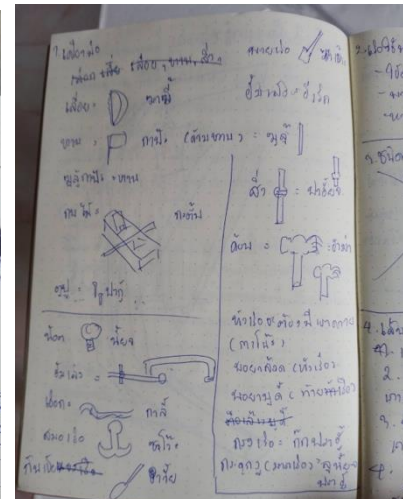
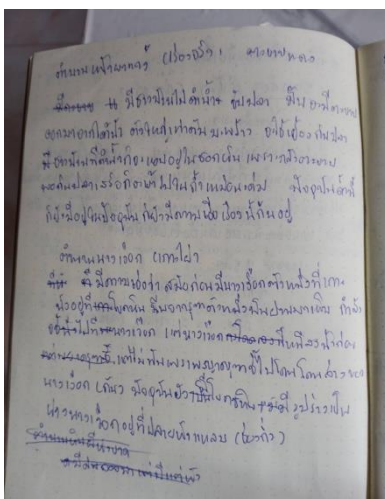
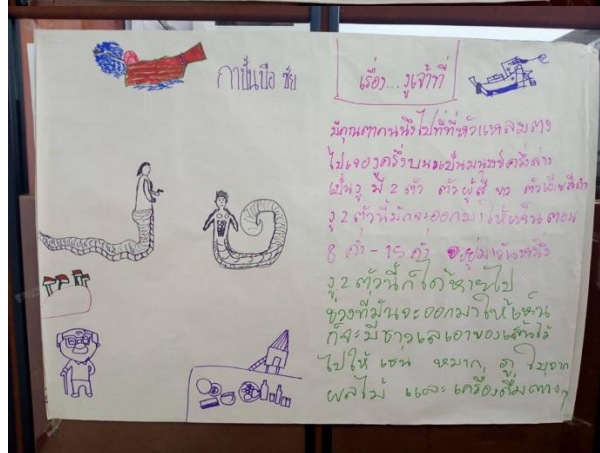
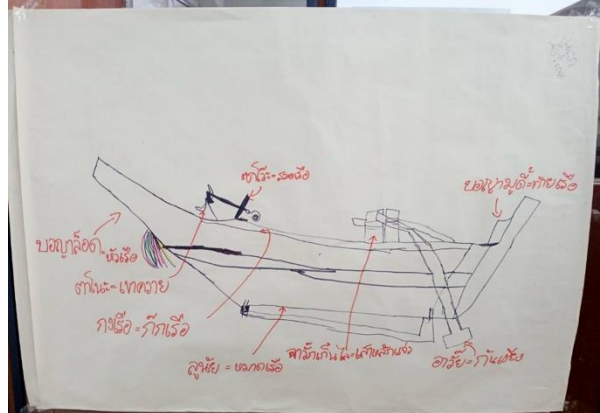
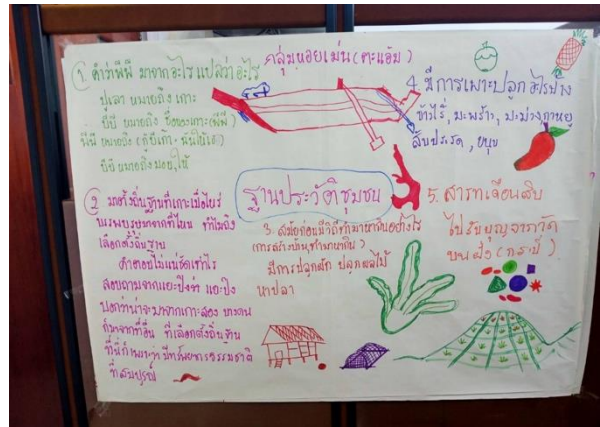
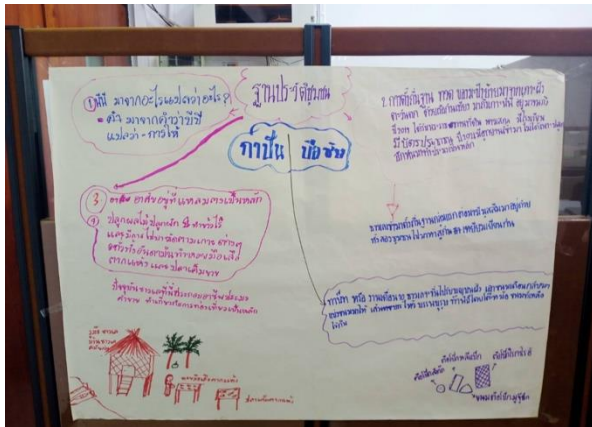
รายชื่อเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1

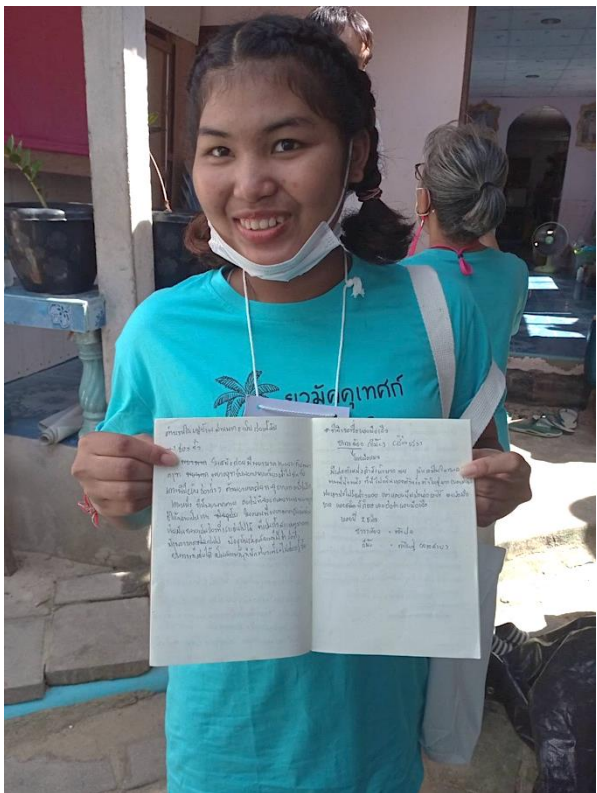
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ระดับชั้น	โทรศัพท์	Facebook
1	ด.ญ.ทิพย์วรรณ ประมงกิจ	ปั้ง	11	ป.5	0982568076	-
2	ด.ช.อนุวัฒน์ ประมงกิจ	ปาล์ม	10	ป.4	-	-
3	ด.ช.เอกราช ประมงกิจ	บอย	10	ป.5	-	-
4	ด.ญ.วาสิตา ประมงกิจ	ปาน	12	ป.6	-	-
5	ด.ช.ชัชชนันท์ ชานน้ำ	คิว	11	ป.5	-	-
6	ด.ช.คณาคณ เวชโกสิทธิ์	เบน	9	ป.3	0629972526	-
7	น.ส.ปนัดดา ประมงกิจ	บีม	15	ม.3	0612219676	P'panaddpramongkit
8	น.ส.พรณิภา ประมงกิจ	แจจ	15	ม.3	-	-
9	ด.ญ.พิลัดดา ชานน้ำ	น้ำหวาน	14	ม.2	-	-
10	ด.ญ.เปรมสุตา หาดวารี	ปลาย	9	ป.3	-	-
11	ด.ญ.อริสา แก่นทอง	ไบเฟิร์น	9	ป.3	-	-
12	ด.ญ.อังสุมา ศรีพนม	บู๊บี้	8	ป.2	-	-
13	นายณพล สอนสำโรง	แสง	15	ม.3	-	-
14	นายจรณินท์ ประมงกิจ	พลูค	15	ม.3	-	-
15	นายมานัส ทองคำ	เจ	15	-	088-6690923	-
16	น.ส.จันทร์จิรา ประมงกิจ	อาตี้	15	ม.4	065-3738917	Janjira Pramongkit
17	ด.ญ.จันทร์ทิพย์ ชานน้ำ	มุก	14	ม.2	065-3738917	Jantip Choanam
18	น.ส.อภิขญา ประมงกิจ	แบ่ม	15	ม.4	093-7810500	ไอ้เร'แบ่ม'เดีย
19	ด.ญ.พรณภา ประมงกิจ	หมวย	13	ม.1	063-5961247	พรณภา ประมงกิจ
20	ด.ญ.อันดา	-	-	-	-	-
21	ด.ญ.น้ำฝน	-	-	-	-	-

กำหนดการกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1

วัน/เวลา	กิจกรรม	สถานที่
วันที่ 20 พ.ย.64	กิจกรรมค่ายวันแรก	
08.00 - 08.30 น.	ลงทะเบียน รับเอกสาร/ป้ายชื่อ	บ้านแหลมตง
08.30 - 09.00 น.	กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์/แบ่งกลุ่ม/สร้างกติกาค่ายร่วมกัน	บ้านแหลมตง
09.00 - 12.00 น.	กิจกรรมฐานเรียนรู้ (ฐานละครึ่งชั่วโมง) ฐานเรือปราฮู ฐานนิทานและตำนาน ฐานดำน้ำ	บ้านแหลมตง
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	บ้านแหลมตง
13.00 - 16.00 น.	กิจกรรมฐานเรียนรู้ (ฐานละครึ่งชั่วโมง) ฐานแผนที่ ฐานประวัติชุมชน ฐานตอกหอยและเก็บเพรียงทราย	บ้านแหลมตง
16.00 - 17.00 น.	นำเสนอ สรุปงานและผลการเรียนรู้จากฐานเรียนรู้	บ้านแหลมตง

ตัวอย่างผลงานและสมุดจดบันทึกของกลุ่มของเด็กๆ

แบบประเมินและผลประเมินกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1

1.แบบการประเมินกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1

โปรดทำเครื่องหมาย ☐ ในช่วงที่เห็นด้วยที่สุด

ความชอบ/สนุกสนาน/ได้เรียนรู้	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ฐานเรียนรู้					
1) เรือปราฮู					
2) นิทาน-ตำนาน					
3) ดำน้ำ					
4) แผนที่					
5) ประวัติชุมชน					
6) ดอกหอย/เพรียงทราย					
2. ความพึงพอใจการดำเนินกิจกรรมค่าย					
1) สถานที่จัดกิจกรรม					
2) เวลาในการจัดกิจกรรม (1 วัน)					
3) การแบ่งฐานกิจกรรม					
4) จำนวนเพื่อนร่วมค่าย และเพื่อนต่อกลุ่ม					
5) อาหารและขนม					

3. สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการอบรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้

.....

.....

4. หัวข้อ/กิจกรรมที่อยากเรียนรู้หรือควรเพิ่มเติม

.....

.....

5. หากมีค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งหน้า ควรจัดกิจกรรมที่ใด และใช้เวลากี่วัน

.....

.....

2. ผลการประเมินกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1 แสดงผลในตาราง

ผลประเมินการอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลจากผู้เข้าร่วมทั้งหมด 21 คน (ไม่สะดวกมาในวันประเมิน 4 คน เหลือ 17 คน)

ข้อมูล	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ฐานเรียนรู้					
1) เรือแบบดั้งเดิม -เรือปราชู	10 (58.8)	3 (17.6)	3 (17.6)	-	1 (5.9)
2) นิทาน-ตำนาน	12 (70.6)	5 (29.4)	-	-	-
3) การดำน้ำ	12 (70.6)	2 (11.8)	3 (17.6)	-	-
4) แผนที่	12 (70.6)	3 (17.6)	1 (5.9)	1 (5.9)	-
5) ประวัติชุมชน	10 (58.8)	6 (35.3)	-	1 (5.9)	-
6) หาดหอย-เพรียงทราย	11 (64.7)	3 (17.6)	3 (17.6)	-	-
2. การดำเนินกิจกรรมค่าย					
1) สถานที่จัดกิจกรรม	8 (47.1)	8 (47.1)	1 (5.9)	-	-
2) เวลาในการจัดกิจกรรม (1 วัน)	7 (41.2)	7 (41.2)	3 (17.6)	-	-
3) การแบ่งฐานกิจกรรม	11 (64.7)	5 (29.4)	1 (5.9)	-	-
4) จำนวนเพื่อนร่วมค่าย และเพื่อนต่อกลุ่ม	12 (70.6)	5 (29.4)	-	-	-
5) อาหารและขนม	12 (70.6)	5 (29.4)	-	-	-

2.1 สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการอบรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้

- เกี่ยวกับนิทาน-ตำนาน 10 (58.8)
- ได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน 2 (11.8)
- การดำน้ำ 2 (11.8)
- ได้เรียนรู้ประวัติชุมชน รู้เรื่องตำนาน แผนที่รอบเกาะ 1 (5.9)
- ปราชู คือ เรือแบบดั้งเดิม 1 (5.9)
- รู้เรื่องแผนที่ เพราะได้เรียนรู้แหล่งทำมาหากินที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ 1 (5.9)

2.2 ข้อ/กิจกรรมที่อยากเรียนรู้หรือควรเพิ่มเติม (บางคนตอบมากกว่า 1 คำตอบ)

- การเก็บขยะ 4 (23.5)
- อยากรู้ให้มากกว่านี้ 4 (23.5)
- ภาษาอังกฤษง่ายๆ (เช่น ชื่อเรียกอาหาร) 3 (17.6)
- อยากรู้วิถีชีวิตของมอแกน 2 (11.8)
- อยากรู้ให้มีการสอนและมีการลงมือทำจริง เช่น เดินหาหอย เดินชมวิวต่างๆ
- ทดลองดำน้ำ สอนทำขวดพลาสติกมาเป็นของใช้ต่างๆ 3 (17.6)

- ตันไม้ในหมู่บ้าน กิจกรรมระบายสี	1 (5.9)
- พาไปแลกเปลี่ยนความรู้กับที่อื่นอีก เช่น พาไปดูวิถีชีวิต	
ประเพณีวัฒนธรรมของคนเกาะจำ	1 (5.9)
- ภาษาอังกฤษ	1 (5.9)

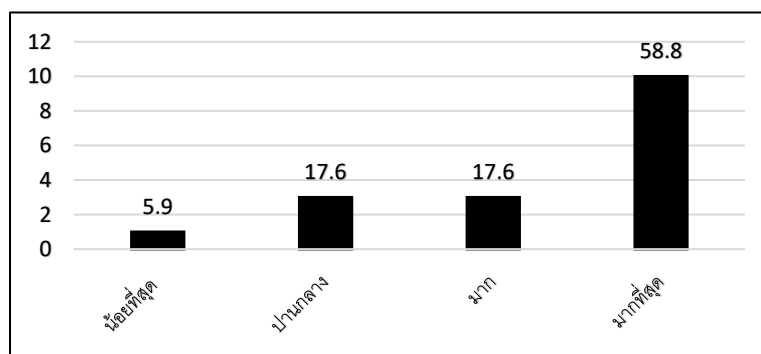
2.3 หากมีค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งหน้า ควรจัดกิจกรรมที่ได้ และใช้เวลากี่วัน

- เกาะไผ่ 1 วัน	2 (11.8)
- เกาะไผ่ 3 วัน 2 คืน	3 (17.6)
- เกาะไผ่ 3-4 วัน	1 (5.9)
- ภูเก็ต 3 วัน 2 คืน	3 (17.6)
- ภูเก็ต 4 วัน	1 (5.9)
- ช้องกั้ว 3 วัน 2 คืน	2 (11.8)
- เกาะหลีเป๊ะ 5 วัน	1 (5.9)
- เกาะลันตา 7 วัน	1 (5.9)
- โรงเรียน 1 วัน	1 (5.9)
- โรงเรียน 3 วัน	1 (5.9)
- โรงเรียน และเกาะไผ่ 2 วัน	1 (5.9)

3. ผลการประเมินกิจกรรมอบรมยุวมัคคุเทศก์ชาวเลเกาะพีพี ครั้งที่ 1 (แสดงผลในแผนภูมิภาพ)

3.1 ระดับความพึงพอใจต่อฐานการเรียนรู้

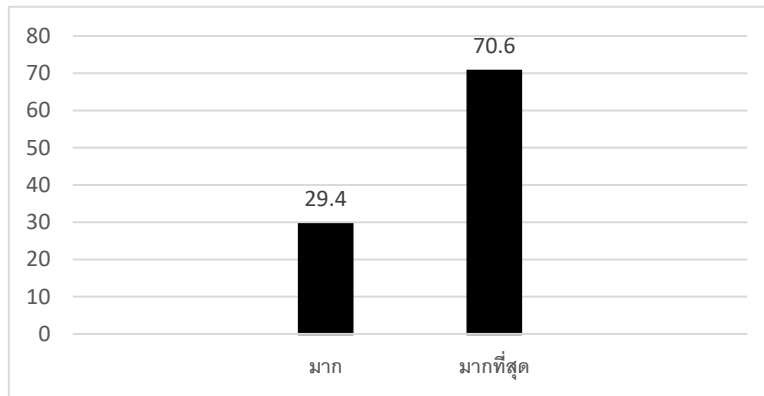
1) ระดับความพึงพอใจต่อฐานเรือปราฮู

จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ที่ฐานเรือปราฮูในระดับน้อยที่สุดและมากจนถึงพึงพอใจมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.8

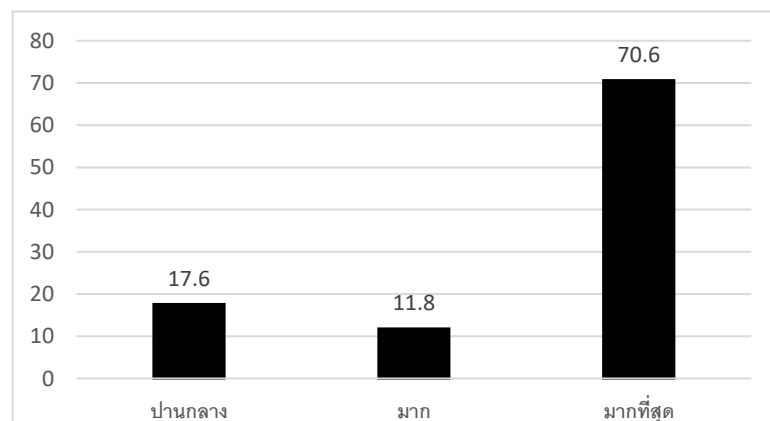
ขณะที่กลุ่มที่มีความพึงพอใจมากและปานกลาง มีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 17.6 และผู้ที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 5.9

2) ระดับความพึงพอใจต่อฐานนิทาน-ตำนาน

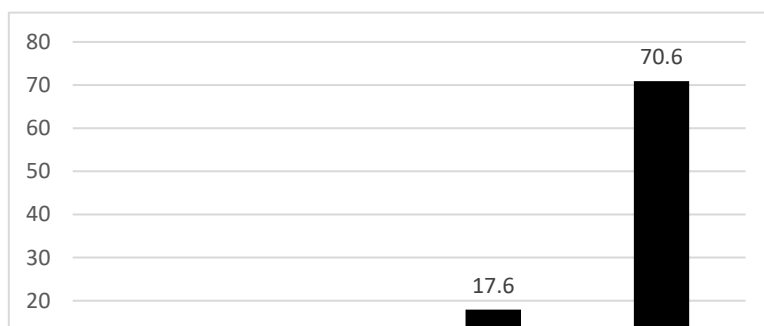
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อฐานนิทาน-ตำนานในระดับมากถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมากคิดเป็นร้อยละ 29.4

3) ระดับความพึงพอใจต่อฐานตำนาน

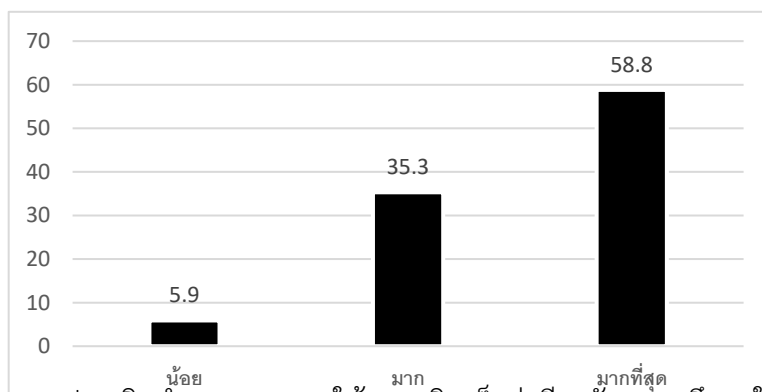
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อฐานตำนานในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 17.6 และกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากคิดเป็นร้อยละ 11.8

4) ระดับความพึงพอใจต่อฐานแผนที่

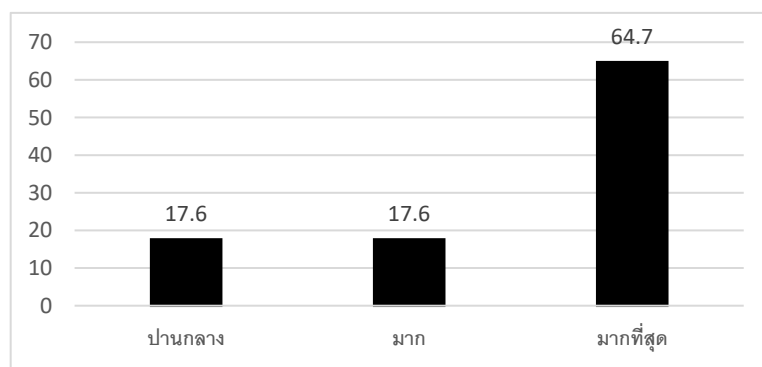
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อฐานแผนที่ในระดับน้อยถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมากคิดเป็นร้อยละ 17.6 ถัดมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจปานกลางและน้อย ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.9

5) ระดับความพึงพอใจต่อฐานประวัติชุมชน

จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อฐานประวัติชุมชนในระดับน้อยถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมากคิดเป็นร้อยละ 35.3 ถัดมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.9

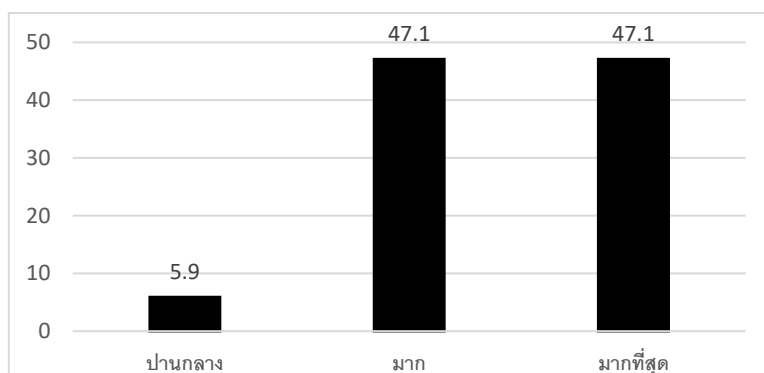
6) ระดับความพึงพอใจต่อฐานหาหอยเพรียงทราย

จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อฐานหาหอย-เพรียงทราย ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64.7 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมากและปานกลาง ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 17.6

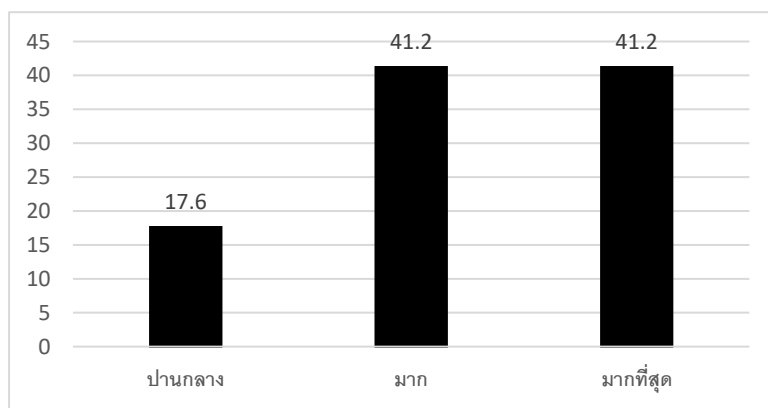
3.2 ระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินกิจกรรมค่าย

1) ความพึงพอใจต่อสถานที่จัดกิจกรรม

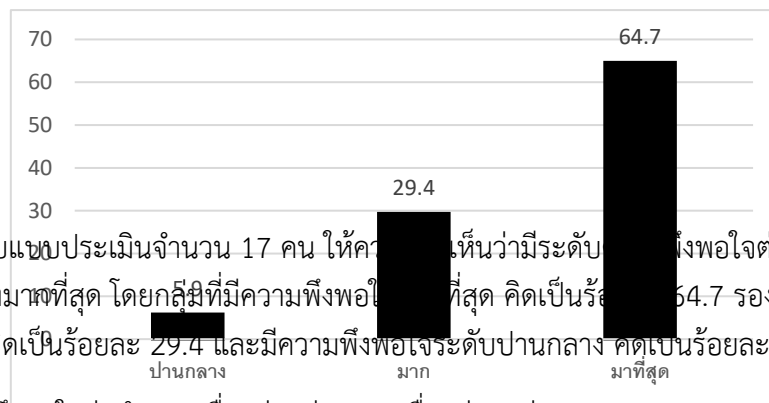
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อสถานที่จัดกิจกรรม ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดและพึงพอใจมาก มีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 47.1 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.9

2) ความพึงพอใจต่อเวลาในการจัดกิจกรรม (1 วัน)

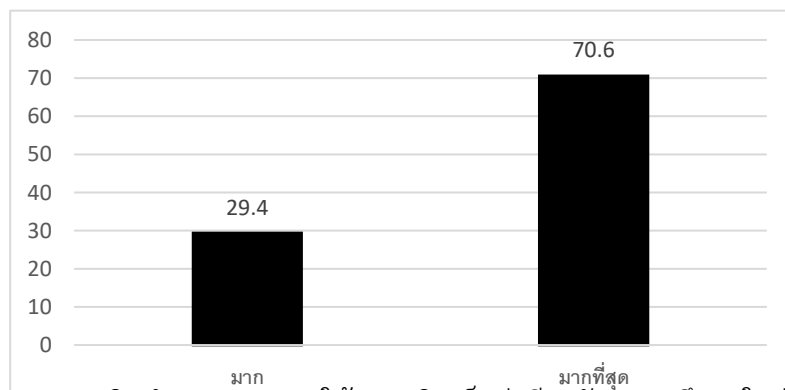
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อเวลาในการจัดกิจกรรม (1 วัน) ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุดและพึงพอใจมาก มีสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 17.6

3) ความพึงพอใจต่อการแบ่งฐานกิจกรรม

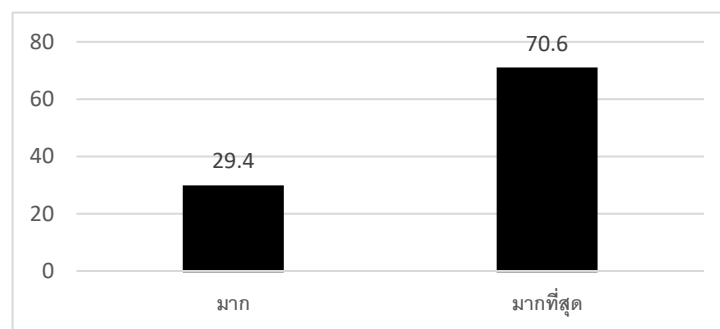
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อการแบ่งฐานกิจกรรมในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.7 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 29.4 และมีความพึงพอใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.9

4) ความพึงพอใจต่อจำนวนเพื่อนร่วมค่ายและเพื่อนร่วมกลุ่ม

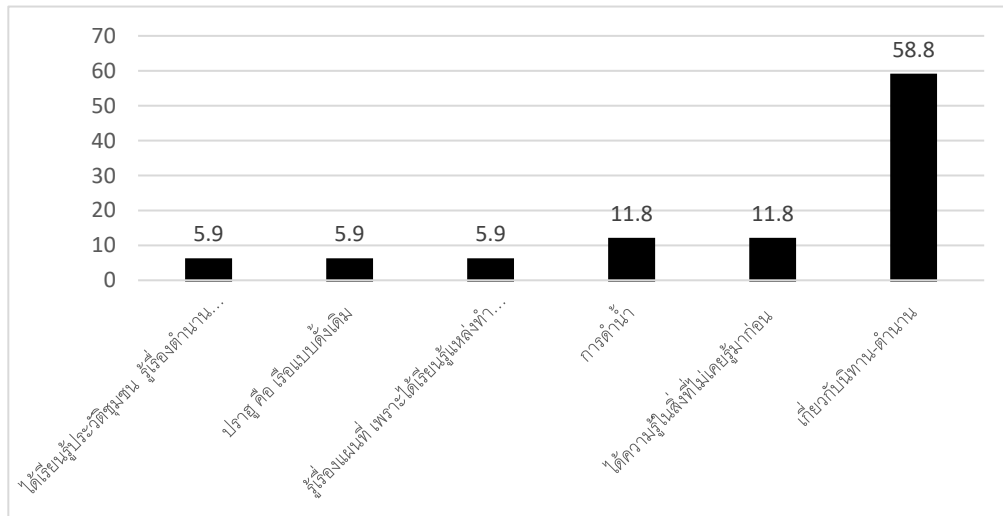
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อจำนวนเพื่อนร่วมค่ายและเพื่อนร่วมกลุ่ม ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 29.4

4) ความพึงพอใจต่ออาหารและขนม

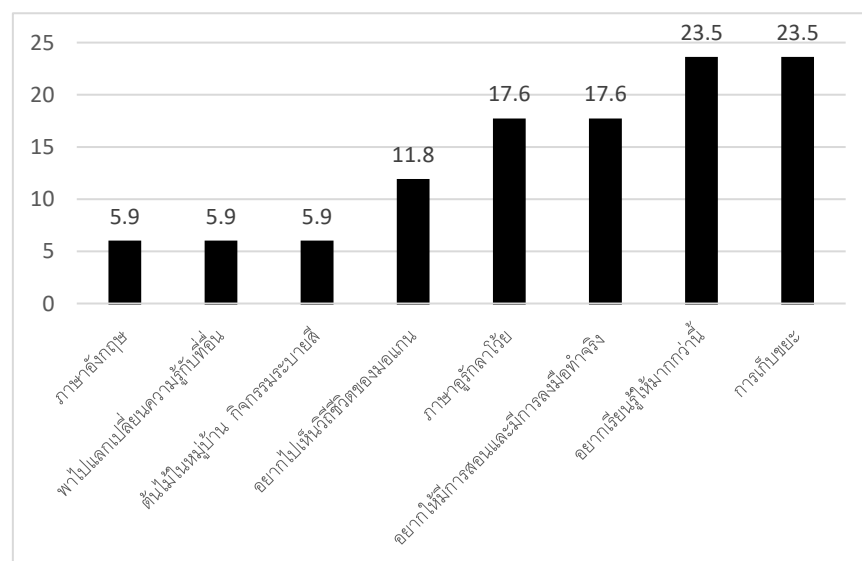
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่ออาหารและขนมในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือกลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 29.4

3.3 สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการอบรมค่ายยุวมัคคุเทศก์ครั้งนี้

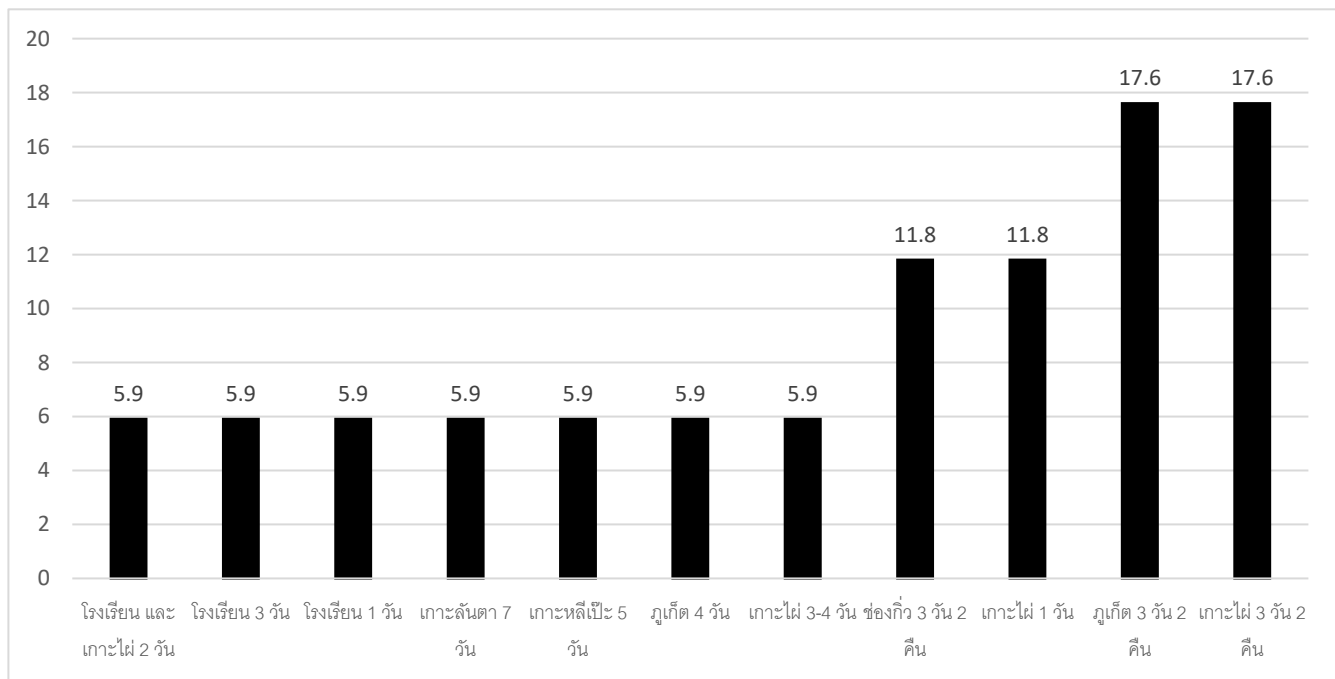
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นต่อสิ่งสำคัญที่ได้เรียนรู้ ในระดับมากที่สุด คือการเรียนรู้เรื่องนิทาน-ตำนาน คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมาคือการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินและการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่ไม่เคยเรียนมาก่อน ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 11.8 และสุดท้ายคือการเรียนรู้เรื่องประวัติชุมชน เรื่องเรือ และเรื่องแผนที่แหล่งทำมาหากินในอดีต ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.9

3.4 หัวข้อ/กิจกรรมที่อยากเรียนรู้หรือควรเพิ่มเติม (บางคนตอบมากกว่า 1 คำตอบ)

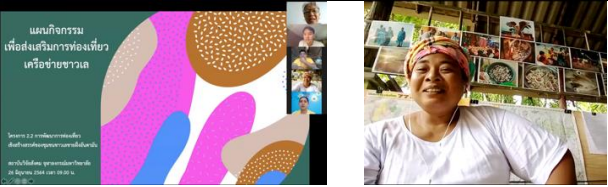
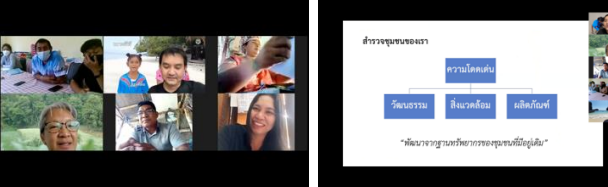
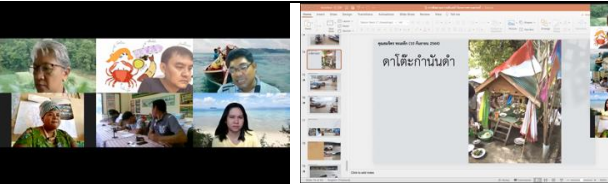
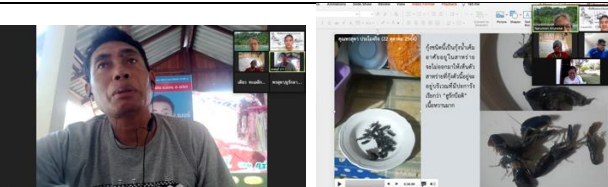
จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นต่อหัวข้อ/กิจกรรมที่อยากเรียนรู้หรือควรเพิ่มเติมในระดับมากที่สุด คือการเก็บขยะและโอกาสการเรียนรู้ที่มากกว่านี้ ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.5 รองลงมาคือการได้ลงมือปฏิบัติจริงและการเรียนรู้ภาษาอูรักลาโว้ย ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ถัดมาคือการได้สัมผัสวิถีชีวิตมอแกน คิดเป็นร้อยละ 11.8 และสุดท้ายคือการเรียนรู้เรื่องต้นไม้ในชุมชน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น และกิจกรรมส่งเสริมภาษาอังกฤษ ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.9

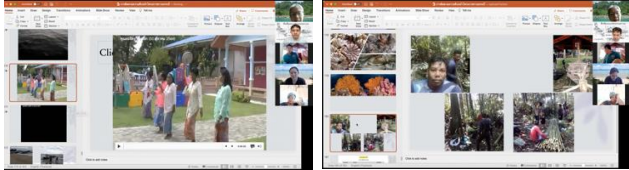
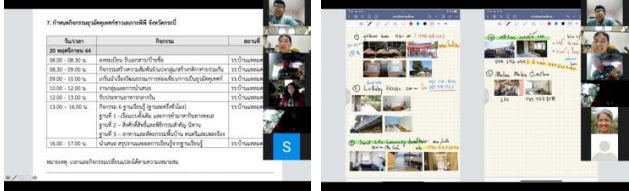
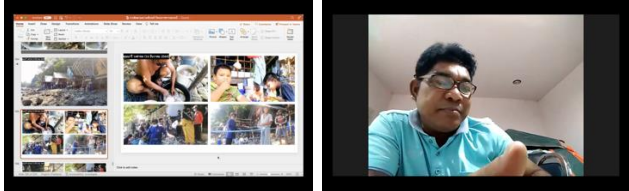
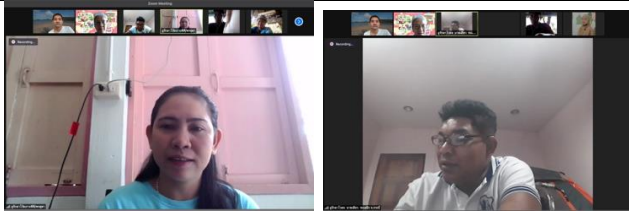
3.5 ความคิดเห็นต่อจำนวนวันและสถานที่จัดกิจกรรมหากมีค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ในครั้งหน้า

จากผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 17 คน ให้ความคิดเห็นต่อจำนวนวันและสถานที่จัดกิจกรรมหากมีค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ในครั้งหน้า ในระดับมากที่สุด เกาะไผ่ 3 วัน 2 คืน และ ภูเก็ต 3 วัน 2 คืน ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 17.6 รองลงมาคือ เกาะไผ่ 1 วัน และ ช่องก๊ว 3 วัน 2 คืน ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 11.8 และสุดท้ายคือ เกาะไผ่ 3-4 วัน/ ภูเก็ต 4 วัน/ เกาะหลีเป๊ะ 5 วัน/ เกาะลันตา 7 วัน/ โรงเรียน 1 วัน/ โรงเรียน 3 วัน/ โรงเรียน และเกาะไผ่ 2 วัน ในสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.9

ภาคผนวก ง :
ตารางการจัดประชุม “เครือข่ายท่องเที่ยวอันดามัน” ในรูปแบบออนไลน์

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ผู้เข้าประชุม	บรรยากาศการประชุมออนไลน์ (โปรแกรม Zoom)
1	26 มิ.ย.64	5 คน	
2	28 ส.ค.64	9 คน	
3	12 ก.ย.64	9 คน	
4	25 ก.ย.64	8 คน	
5	10 ต.ค.64	6 คน	
6	17 ต.ค.64	6 คน	
7	24 ต.ค.64	6 คน	

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ผู้เข้าประชุม	บรรยากาศการประชุมออนไลน์ (โปรแกรม Zoom)
8	31 ต.ค.64	6 คน	
9	7 พ.ย.64	6 คน	
10	11 พ.ย.64	6 คน	
11	26 ธ.ค.64	7 คน	
12	9 ม.ค.65	7 คน	

ภาคผนวก จ :

งานสื่อสารข้อมูลและความรู้/กิจกรรมโครงการผ่านคลิปวิดีโอ

ตารางแสดงการดำเนินงานสื่อสารข้อมูลและความรู้/กิจกรรมโครงการ

หัวเรื่อง	สรุปเนื้อหา	ความยาว
วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวเลอุรักลาไวย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาวเล จ.กระบี่ (ถ่ายภาพ/วิดีโอโดย ผู้ประสานงานชุมชนชาวเลเกาะจำ เกาะพีพี และเกาะลันตา)		
1. ชาวเลอุรักลาไวย์ เกาะจำ เกาะพีพี เกาะลันตา (ถ่ายภาพ: นารี วงศาชล/เดียวก ทะเลเล็ก/ สมจิตร ทะเลเล็ก/พรสุตา ประโมังกิจ)	ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชาวเล เกาะจำ (หาหอย ปูทะเล แฉวเรือ รำรองเง็ง) เกาะพีพี (กิจกรรมหาปลิงทราย) และเกาะลันตา (การหา ปลากระบอก หอยขี้ด้า กุ้ง หรือเรียนรู้การทำลอบ/ไซ)	2.00 นาที
2. ลอบดักปลา หรือไซ หรือที่ภาษา อุรักลาไวย์เรียก “บูบู อีกัต” (ถ่ายภาพ: สมจิตร ทะเลเล็ก)	เรียนรู้เรื่อง “ลอบหรือไซดักปลา” ของชาวอุรักลาไวย์ บ้านสังก้าอู เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ความรู้เหล่านี้ นับวันจะเริ่มเลือนหายไปจากชุมชน	3.30 นาที
3. กุ้งแชบ๊วย หรือที่ภาษาอุรักลาไวย์ เรียก “ซูรัก บายี” (ถ่ายภาพ: เดียว ทะเลเล็ก)	ชาวอุรักลาไวย์บ้านสังก้าอู เกาะลันตา ใช้วิธีการจับกุ้ง ด้วยอุปกรณ์ประมงพื้นบ้านได้แก่ อวน หรือภาษา อุรักลาไวย์เรียกว่า “บูกัยจ”	1.43 นาที
4. การสำรวจเส้นทางไปน้ำตก (ถ่ายภาพ: สมจิตร ทะเลเล็ก)	นำเสนอเส้นทางเดินเท้าสู่ “น้ำตกสังก้าอู” ซึ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักเฉพาะคนในท้องถิ่น น้ำตกมี จำนวน 5 ชั้น ใช้เวลาเดินทางไปกลับประมาณ 4 ชั่วโมง	3.47 นาที
5. การจำพิกัดในการวางไซปลา (ถ่ายภาพ: นารี วงศาชล/สิทธิชัย คงศรี)	ในภาษาอุรักลาไวย์ คำว่า “บูบู” หมายถึงไซ ส่วนคำว่า “อีกัต” หมายถึงปลา ชาวอุรักลาไวย์จะนำไซปลาไปวาง ในจุดที่เหมาะสมใต้ท้องทะเล ซึ่งต้องอาศัยเทคนิค/ ความรู้ในการจำพิกัดในการวางไซปลา	1.00 นาที
6. ยกไซปลามงเขี้ยว (มอม่อง ฮีเย่า) (ถ่ายภาพ: เดียว ทะเลเล็ก)	มาตุการกู้/ชักไซปลาของชาวอุรักลาไวย์เกาะลันตา ซึ่งปลาที่ได้ในวันนี้คือปลามงเขี้ยว หรือที่ ภาษา อุรักลาไวย์เรียก “มอม่อง ฮีเย่า”	0.23 นาที
7. วิถีบั้งไฟ (เกาะพีพี) (ถ่ายภาพ: นารี วงศาชล/สิทธิชัย คงศรี)	“บั้งไฟ” หมายถึงการเดินทางจากบ้านไปทำมาหากิน และพักผ่อนตามสถานที่ต่างๆ และสร้างเพิงพักอาศัย ชั่วคราวแบบง่ายๆ เพื่อพักผ่อนและทำอาหาร มีการนำ ข้าวของเครื่องใช้ติดตัวไปเท่าที่จำเป็น อาทิ มีดพริ้ว	3.08 นาที

หัวเรื่อง	สรุปเนื้อหา	ความยาว
	ชวาน แห เบ็ด ฯลฯ ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวจะเดินทางไปด้วยกันทั้งหมด	
8. ทักษะการหาสัตว์ทะเลของ เด็กชาวเลอุรกลาไวย์ (ถ่ายภาพ: น้องนัท-เยาวชนสังกั่ว)	เด็กชาวเลล้วนมีทักษะในการหาสัตว์ทะเล พวกเขาใช้ของใกล้ตัวที่มีอยู่ อาทิ นำทางมะพร้าวมาฉีกเพื่อทำเป็นบ่วงบาศ และนำเหล็กแท่งมาใช้เป็นเครื่องมือในการจับหมึกสาย (ไวยวาย)	2.06 นาที
9. บอกเล่าเรื่องราวของชุมชนชาวเล ในจังหวัดกระบี่	เป็นการนำเสนอด้วยแผนที่ดาวเทียม 3 มิติจากโปรแกรม Google Earth Studio ของชุมชนชาวเล เกาะจำ แหลมตง เกาะพีพี สังกั่ว เกาะลันตา	2.30 นาที
10. เรื่องเล่าจากบ้านสังกั่ว (เกาะลันตา จังหวัดกระบี่) (ถ่ายภาพ: สมจิตร ทะเลเล็ก)	เป็นเทปสัมภาษณ์หญิงอาวุโสชาวอุรกลาไวย์บ้านสังกั่ว เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ (ภาษาอุรกลาไวย์)	8.42 นาที
11. พิธีบอกกล่าวศาลเจ้าโต๊ะบาหลิว (ถ่ายภาพ: เดียว ทะเลเล็ก)	จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด (COVID-19) ส่งผลให้ในปี 2564 ทางชุมชนโต๊ะบาหลิวได้ประกอบพิธีบอกกล่าวศาลเจ้าโต๊ะบาหลิว เพื่อแจ้งเรื่องการงดจัดพิธีลอยเรือแก่ “โต๊ะบาหลิว”	2.36 นาที
12. วิธีการจับปูของเด็กเกาะจำ กระบี่ (ถ่ายภาพ: นารี วงศาชล)	นำเสนอวิธีการเล่นจับปูทะเลตามริมชายหาดของเด็กๆ ชาวเลเกาะจำ จังหวัดกระบี่	0.31 นาที
13. น้ำตกลังกั่ว (ถ่ายภาพ: เยาวชนสังกั่ว)	น้องเยาวชนอุรกลาไวย์บ้านสังกั่วพาไปเที่ยว “น้ำตกลังกั่ว” โดยน้ำตกมีจำนวน 5 ชั้น	9.21 นาที
14. แกงบอน (ถ่ายภาพ: สมจิตร ทะเลเล็ก)	พาไปชมชาวอุรกลาไวย์บ้านสังกั่วไปตัดต้น “บอน” ก่อนจะนำมาทำเป็นอาหารรับประทานกันในครอบครัว	0.52 นาที
15. อ่านน้ำจาลม...อ่านฟ้าจาดาว (ถ่ายภาพ: สมจิตร ทะเลเล็ก)	เป็นการบรรเลงเพลงไวโอลินของชาวเลอุรกลาไวย์บ้านสังกั่ว เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ โดยในช่วงท้ายมีการบรรยายเป็นภาษาอุรกลาไวย์เรื่องภูมิปัญญา	4.58 นาที
การท่องเที่ยวชุมชนเกาะจำ		
16. การถอดบทเรียนจากชุมชน ท่องเที่ยว กรณีชุมชนบนเกาะจำ	เล่าถึงจุดมุ่งหมายโครงการที่เน้นเรื่องวิถีวัฒนธรรมชาวเล ในแหล่งท่องเที่ยวที่แต่เดิมนักท่องเที่ยวอาจจะสนใจเรื่องธรรมชาติมากกว่าวัฒนธรรมชุมชน	7.40 นาที
17. Developing Creative Tourism in Chao Lay (sea people)	เล่าถึงจุดมุ่งหมายโครงการที่เน้นเรื่องวิถีวัฒนธรรมชาวเล ในแหล่งท่องเที่ยวที่แต่เดิมนักท่องเที่ยวอาจจะสนใจเรื่องธรรมชาติมากกว่าวัฒนธรรมชุมชน	3.20 นาที

หัวเรื่อง	สรุปเนื้อหา	ความยาว
communities of the Andaman Sea	(พากย์เสียงและคำบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ)	

ผลผลิตของโครงการ (ส.ค 2564-ม.ค.2565)

วิดีโอ	ภาพ capture หน้าจอ
1. ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ เกาะจำ เกาะพีพี เกาะลันตา	
2. ลอบดักปลา หรือไซ หรือที่ภาษาอุรักลาไว้อยู่เรียก "บูบู อี้กัต"	
3. กุ้งแชบ๊วย หรือที่ภาษาอุรักลาไว้อยู่เรียก "ฮูรัก บายี"	
4. การสำรวจเส้นทางไปน้ำตก	
5. การจำพิกัดในการวางไซปลา	
6. ยกไซปลาหมงเขียว (มอม่อง ฮีเย่า)	
7. วิธีบาศัด (เกาะพีพี)	

วิดีโอ	ภาพ capture หน้าจอ
8. ทักษะการหาสัตว์ทะเลของเด็กชาวเลอุรักลาไวย์	 ทักษะการหาสัตว์ทะเลของเด็กชาวเลอุรักลาไวย์ Andaman Pilot Channel การดู 21 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
9. บอกเล่าเรื่องราวของชุมชนชาวเล ในจังหวัดกระบี่	 บอกเล่าเรื่องราวของชุมชนชาวเล ในจังหวัดกระบี่ Andaman Pilot Channel การดู 20 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
10. เรื่องเล่าจากบ้านสังกาอู้ (เกาะลันตา จังหวัดกระบี่)	 เรื่องเล่าจากบ้านสังกาอู้ (เกาะลันตา จังหวัดกระบี่) Andaman Pilot Channel การดู 21 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
11. พิธีบอกกล่าวศาลเจ้าโต๊ะบาหลิว	 พิธีบอกกล่าวศาลเจ้าโต๊ะบาหลิว (ตุลาคม 2564) Andaman Pilot Channel การดู 9 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
12. วิธีการจับปูของเด็กเกาะจำ กระบี่	 วิธีการจับปูของเด็กเกาะจำ จังหวัดกระบี่ Andaman Pilot Channel การดู 6 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา

วิดีโอ	ภาพ capture หน้าจอ
13. น้ำตกสังกาอู้	 น้ำตกสังกาอู้ Andaman Pilot Channel การดู 9 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
14. แกงบอน	 แกงบอน Andaman Pilot Channel การดู 14 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
15. อ่านน้ำจาลม...อ่านฟ้าจำลอง	 บ้านสังกาอู้ เกาะลิบตา 1 เรือออร์โงนิค 2 เรือจะลอยเรือจะจม 3 แผนที่จาลมใบไม้จะจม 4 อ่านน้ำจาลมอ่านฟ้าจำลอง "อ่านน้ำจาลม...อ่านฟ้าจำลอง" Andaman Pilot Channel การดู 18 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา
16. การถอดบทเรียนจากชุมชนท่องเที่ยว กรณีชุมชนบนเกาะจำ	 โครงการ 2.2 การถอดบทเรียนจากชุมชนท่องเที่ยว (กรณีศึกษาชุมชน... Andaman Pilot Channel
17. Developing Creative Tourism in Chao Lay (sea people) communities of the Andaman Sea	 Developing Creative Tourism in Chao Lay (sea people)... Andaman Pilot Channel การดู 27 ครั้ง • 1 เดือนที่ผ่านมา

ภาคผนวก ฉ:

ข้อมูลโครงการที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Social Research Institute and researches that promote SDGs

The projects on Revitalization of *Chao Lay* (Former Sea Nomad) Cultures and Community-based Creative Tourism have received generous funding from various sources and thus able to continue the research and field activities for several years. In the past year, the work focused on Krabi Province in southern Thailand where young generations of *Chao Lay* are trained in the interpretation and expression of cultural heritage and the development of livelihood activities to be a part of creative tourism.

Being always in the background of Andaman coast and island tourism, *Chao Lay* gain little benefit from the industry. Moreover, economic growth pushes the proliferation of real estate businesses, and waterfront plots where *Chao Lay* find home and temporary shelters for their boats and fishing equipment have often been occupied by outsiders. In several communities, tourism development entails further poverty and threats for *Chao lay* livelihoods.

The projects therefore create and promote involvement of Chao Lay in community-based tourism. With niche tourism market gradually focuses on creative and experiential tourism, *Chao Lay* communities that have been equipped with the knowledge and skills on transforming their marine livelihoods and indigenous knowledge to tourism activities will be ready to be the active agents of alternative and sustainable tourism development. As a result, the projects contribute to the revitalization of *Chao Lay* cultures, building community cohesion and pride, alleviating poverty, and maintaining sustainable marine livelihoods.

Video: การถอดบทเรียนจากชุมชนท่องเที่ยว (Lessons learned from community tourism – in Thai language)

<https://www.youtube.com/watch?v=3pYfBlmMGo0>

Video: ทักษะการหาสัตว์ทะเลของเด็กชาวเลอุรักลาไวย์

https://www.youtube.com/watch?v=c_cd-WKnZJs